

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Julie Vaculínová

**Komparace civilního dovolání
v české a německé právní úpravě**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Bohumil Dvořák, Ph.D., LL.M.

Katedra občanského práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 19. 6. 2023

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 180 493 znaků včetně mezer.

Julie Vaculínová

V Praze dne 19. 6. 2023

Tímto bych ráda poděkovala vedoucímu mé diplomové práce, JUDr. Bohumilu Dvořákovi, Ph.D., LL.M., za odborné vedení a cenné připomínky.

Obsah

1.	Úvod.....	1
2.	Charakter opravného prostředku	3
	2.1. Systém civilních opravných prostředků.....	3
	2.1.1. Opravné prostředky	3
	2.1.2. Modely opravných řízení	3
	2.1.3. Systém opravných prostředků v českém civilním procesu	4
	2.1.4. Systém opravných prostředků v německém civilním procesu	6
	2.2. Charakter českého dovolání.....	8
	2.2.1. Povaha opravného prostředku	8
	2.2.2. Rozsah přezkumu	9
	2.2.3. Způsob rozhodování dovolacího soudu.....	11
	2.2.4. Úvahy de lege ferenda.....	13
	2.3. Charakter německého dovolání.....	15
	2.3.1. Povaha opravného prostředku	15
	2.3.2. Rozsah přezkumu	16
	2.3.3. Způsob rozhodování dovolacího soudu.....	17
	2.4. Srovnání a zhodnocení	19
3.	Přípustnost.....	21
	3.1. Přípustnost dovolání v české úpravě.....	21
	3.1.1. Pozitivně vymezená přípustnost.....	22
	3.1.2. Negativně vymezená přípustnost	23
	3.1.3. Úvahy de lege ferenda.....	25
	3.2. Přípustnost dovolání v německé úpravě.....	26
	3.2.1. Pozitivně vymezená přípustnost.....	26
	3.2.2. Negativně vymezená přípustnost	27
	3.2.3. Zásadní význam právní věci.....	28
	3.2.4. Nutnost dalšího dotváření práva.....	28
	3.2.5. Zajištění jednotné judikatury	29
	3.2.6. Nesprávnost rozsudku jako předpoklad přípustnosti	29
	3.2.7. Přípustnost přes odvolací soud	30
	3.2.8. Přípustnost přes dovolací soud	30
	3.3. Srovnání a zhodnocení	32
4.	Dovolací důvody	34
	4.1. Dovolací důvody v české právní úpravě.....	34
	4.1.1. Nesprávné právní posouzení	34
	4.1.2. Úvahy de lege ferenda.....	36
	4.2. Dovolací důvody v německé právní úpravě.....	37
	4.2.1. Porušení práva	37
	4.2.2. Absolutní dovolací důvody	38
	4.3. Srovnání a zhodnocení	40
5.	Ústní jednání před dovolacím soudem	41
	5.1. Ústní jednání před NS.....	41
	5.1.1. Průběh ústního jednání	42
	5.1.2. Návrhy de lege ferenda	42
	5.2. Ústní jednání před BGH.....	43
	5.2.1. Průběh ústního jednání	43
	5.3. Zhodnocení a srovnání.....	44
6.	Lhůty v dovolacím řízení	46

6.1. Lhůty a jejich druhy v civilním procesu	46
6.2. Lhůty v dovolacím řízení v české právní úpravě	46
6.2.1. Lhůta k podání dovolání.....	46
6.2.2. Zachování lhůty k podání dovolání	47
6.2.3. Prodloužení lhůty k podání dovolání	48
6.2.4. Neúčinnost doručení.....	48
6.2.5. Návrhy de lege ferenda	48
6.3. Lhůty v dovolacím řízení v německé právní úpravě	49
6.3.1. Lhůta k podání dovolání a doplnění dovolání	49
6.3.2. Zachování lhůty k podání dovolání	50
6.3.3. Prodloužení lhůty k doplnění dovolání	50
6.3.4. Navrácení v předešlý stav	51
6.4. Srovnání a zhodnocení	51
7. Zastoupení	53
7.1. Zastoupení v civilním procesu.....	53
7.2. Zastoupení v české právní úpravě	54
7.2.1. Zastoupení v civilním řízení.....	54
7.2.2. Podpůrné instituty související s advokátním procesem.....	54
7.2.3. Zastoupení před NS	55
7.2.4. Výjimky z povinného zastoupení	55
7.2.5. Rozsah povinného zastoupení v dovolacím řízení	57
7.2.6. Návrhy de lege ferenda	58
7.3. Zastoupení v německé právní úpravě	59
7.3.1. Advokátní proces v civilním řízení	59
7.3.2. Podpůrné instituty související s advokátním procesem.....	60
7.3.3. Zastoupení před BGH.....	61
7.4. Srovnání a zhodnocení	62
8. Dovolání jako sjednocovací prostředek judikatury	64
8.1. Nejvyšší soud.....	64
8.1.1. Velký senát	64
8.1.2. Kolegia	65
8.1.3. Plénium.....	65
8.1.4. Uveřejňování rozhodnutí.....	65
8.2. Bundesgerichtshof.....	66
8.2.1. Velký senát pro civilní věci.....	66
8.2.2. Spojený velký senát.....	66
8.2.3. Společný senát.....	66
8.2.4. Uveřejňování rozhodnutí.....	67
8.3. Srovnání a zhodnocení	67
9. Závěr a úvahy de lege ferenda.....	69
Seznam použité literatury.....	73
Seznam použitých internetových zdrojů	75
Seznam použitých právních předpisů a jejich zkratk.....	75
Seznam použité judikatury a ostatních zdrojů.....	77

1. Úvod

Dovolání je jedním z nevýznamnějších institutů civilního procesu. Jeho podoba a s tím spojená rozhodovací činnost dovolacího soudu zásadním způsobem ovlivňuje další směřování a vývoj práva.

Současná právní úprava dovolání je obsažena v občanském soudním řádu, který byl přijat již v roce 1963. Od té doby byl více než stokrát novelizován. Přes četné novelizace je však zastaralý a nevyhovuje dnešním potřebám civilního procesu. V souvislosti s plánovanou rekonstrukcí je jednou z nejdiskutovanějších otázek právě koncepce dovolání. Konkrétně se diskuse týkaly zejména toho, zda má být dovolání v rámci nového kodexu civilního procesu řádným nebo mimořádným opravným prostředkem.

Nyní je v naší právní úpravě dovolání pojato jako mimořádný opravný prostředek. Autoři věcného záměru k civilnímu řádu soudnímu však navrhuji koncipovat dovolání jako řádný opravný prostředek. Inspirují se přitom do jisté míry německou právní úpravou, kde je dovolání řádným opravným prostředkem. Nejen z tohoto důvodu považuji za přínosné srovnat současnou podobu německého a českého dovolání a nastínit jejich pozitivní a negativní aspekty. V této práci tedy uceleně popisují dovolání v obou právních úpravách, jejich nejdůležitější prvky a poté je srovnávám a zhodnotím. Rovněž se zabývám otázkou, zda a v jaké míře by bylo vhodné se inspirovat německou koncepcí pro naši budoucí podobu dovolání v České republice.

Práce je členěna do sedmi kapitol. Každá kapitola začíná obecným úvodem, pokračuje konkrétním popisem předmětného koncepčního prvku dovolání v české právní úpravě a poté v německé a je zakončena komparací obou právních úprav. Části kapitoly o české právní úpravě jsou doplněny o úvahy *de lege ferenda*, včetně závěrů věcného záměru k civilnímu řádu soudnímu, které považuji za přínosné právě z hlediska hledání nové podoby českého dovolání.

První kapitola po úvodu se zabývá obecně povahou dovolání: principem, na kterém je dovolání postaveno, zda se jedná o řádný nebo mimořádný opravný prostředek, jakým způsobem je dovolací soud oprávněn rozhodovat a v jakém rozsahu napadené rozhodnutí přezkoumává. Druhá kapitola je věnována mezím přípustnosti opravného prostředku. Je v ní popsáno, proti jakým konkrétním druhům rozhodnutí je možné podat dovolání a proti kterým nikoliv. Rovněž je v ní věnována pozornost speciálním institutům německého práva souvisejících s dovoláním – skokovému dovolání a stížnosti proti nepřipuštění. Třetí kapitola sleduje vymezení dovolacího důvodu v obou právních úpravách a skutečnost, zda je dovolací soud vázán dovolacím důvodem tak, jak jej vymezil dovolatel. Čtvrtá kapitola se zabývá specifiky ústního jednání před dovolacím soudem včetně četnosti nařizování ústního jednání. Pátá kapitola se soustředí na lhůtu

k podání dovolání, možnosti jejího prodloužení a způsob, jakým se počítá. Šestá kapitola je věnována advokátnímu procesu v dovolacím řízení, včetně shrnutí institutů, které pomáhají s přístupem k právnímu zastoupení. Poslední kapitola reflektuje mechanismy dovolacích soudů, které slouží ke sjednocování judikatury.

2. Charakter opravného prostředku

Opravné prostředky dávají účastníkům možnost iniciovat přezkum vydaných rozhodnutí, což vede k posílení spravedlnosti v individuálních případech a obecné důvěry v justici.¹ Reagují také na subjektivní nespokojenost účastníka, která zpravidla nastává s ohledem na podstatu civilního řízení, kde stojí dvě strany proti sobě a úspěšná bývá pouze jedna. Rovněž mají za cíl potírat chyby, které soudy při své činnosti generují.

2.1. Systém civilních opravných prostředků

2.1.1. Opravné prostředky

Podle toho, zda opravným prostředkem účastník napadá pravomocné nebo nepravomocné rozhodnutí, rozlišujeme řádné a mimořádné opravné prostředky. Řádný opravný prostředek se podává do rozhodnutí, které zatím nenabýlo právní moci a zpravidla je s ním spojen odkladný účinek právní moci. Vzhledem k tomu, že rozhodnutí dosud není definitivní, lze jeho nápravu připustit ve značném rozsahu.² Oproti tomu mimořádným opravným prostředkem strana napadá již pravomocné rozhodnutí a k odkladu právní moci dochází pouze výjimečně, a to na základě rozhodnutí soudu.³

S opravnými prostředky úzce souvisí suspenzivní a devolutivní účinek, který u určitých opravných prostředků nastává. Suspenzivní efekt spočívá v tom, že s podáním opravného prostředku dochází k odkladu právní moci a vykonatelnosti rozsudku až do rozhodnutí o opravném prostředku.⁴ Devolutivní efekt znamená, že oprávnění rozhodnout o opravném prostředku přechází ze soudu nižšího stupně na soud vyššího stupně.⁵

2.1.2. Modely opravných řízení

V procesním právu rozlišujeme apelační, kasační a revizní model opravného řízení. Podstatou apelačního principu je, že opravný soud přezkoumá rozhodnutí po skutkové i právní stránce. Není tedy vázán tím, jak skutkový stav zjistil předchozí soud. Pokud opravný soud dospěje k závěru, že je rozhodnutí nesprávné, změní jej nebo zruší a případně jej vrátí soudu nižší instance k dalšímu řízení. Podle toho, zda jsou v opravném řízení přípustné novoty (uvádění nových skutečností a důkazů) nebo nikoliv, rozlišujeme úplnou a neúplnou apelaci. Apelační princip

¹ JACOBY, Florian. Zivilprozessrecht. 17. vydání. Vahlen, Mnichov, 2020. s. 219.

² WINTEROVÁ, Alena. Třetí instance v civilním řízení ano či ne? Socialistická zákonnost, 1969, č. 1. s. 40.

³ WINTEROVÁ, Alena, MACKOVÁ, Alena et al. Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací. 9. aktualizované vydání. Leges, Praha, 2018. s. 517.

⁴ SCHILKEN, Eberhard, BRINKMANN, Moritz. Zivilprozessrecht. 8. přepracované vydání. Vahlen, Mnichov, 2022. s. 279.

⁵ BUREŠ, Jaroslav, DRÁPAL, Ljubomír. Dovolání podle občanského soudního řádu. C.H. Beck, Praha, 1994. s. 48.

se používá zejména u opravného prostředku, kterým je zpochybňováno nepravomocné rozhodnutí, přičemž současně dochází k odkladu právní moci a vykonatelnosti.⁶

Podle kasačního modelu přezkoumává opravný soud rozhodnutí pouze po právní stránce, a nikoliv po skutkové. Rovněž se zabývá pouze konkrétními věcmi, jež osoba, která podala opravný prostředek, napadla. Soud ve věci nerozhoduje meritorně. Pokud neshledá rozhodnutí správným, zruší je a vrátí soudu nižšího stupně k dalšímu řízení. V rámci opravného řízení není prováděno další dokazování a není přípustné tvrdit nové skutečnosti a navrhopat nové důkazy.⁷

Posledním opravným modelem je revizní, který je jistou kombinací kasačního a apelačního principu, neboť opravný soud přezkoumává rozhodnutí pouze po právní stránce stejně jako kasační soud, ale zároveň je oprávněn rozhodnutí potvrdit nebo změnit za předpokladu, že předchozí soud správně zjistil skutkový stav věci.⁸

Ve světle posledních vývojových tendencí se k sobě všechny tři modely opravných systémů přibližují a rozdíly mezi nimi se zmenšují.⁹

2.1.3. Systém opravných prostředků v českém civilním procesu

České občanské řízení je dvouinstanční s tím, že podle Ústavního soudu není povinně dvoustupňové.¹⁰ Proto je z ústavněprávního hlediska přijatelné, že proti vybraným rozhodnutím není přípustný opravný prostředek.

Právní moc rozhodnutí nastává nejpozději s doručením rozhodnutí odvolacího soudu. Jediným řádným opravným prostředkem je odvolání. Vedle něj figuruje trojnásobné množství mimořádných opravných prostředků: dovolání, žaloba pro zmatečnost a žaloba na obnovu řízení.

Proti většině rozsudků (kromě těch o bagatelních částkách do 10 000 Kč) a určitým usnesením je přípustné odvolání.¹¹ Jedná se o řádný opravný prostředek, tj. napadá se jím rozhodnutí, které ještě nenabýlo právní moci.¹² Je nejčastěji používaným opravným prostředkem.¹³

⁶ WINTEROVÁ, Alena, MACKOVÁ, Alena, FRINTOVÁ, Dita. *Apelace, kasace a revize v civilním procesu*. In: PAUKNEROVÁ, Monika, TOMÁŠEK, Michal et al. *Nové jevy v právu na počátku 21. století*. Karolinum, Praha, 2009. s. 377, 378.

⁷ Tamtéž.

⁸ PONDIKASOVÁ, Tereza. In: LAVICKÝ, Petr a kol. *Moderní civilní proces*. Masarykova univerzita, Brno, 2014. s. 204.

⁹ WINTEROVÁ, Alena, MACKOVÁ, Alena, FRINTOVÁ, Dita. *Apelace, kasace a revize v civilním procesu*. In: PAUKNEROVÁ, Monika, TOMÁŠEK, Michal et al. *Nové jevy v právu na počátku 21. století*. Karolinum, Praha, 2009. s. 377, 378.

¹⁰ Usnesení Ústavního soudu ze dne 18. 6. 2001, sp. zn. IV. ÚS 101/01, Nález Ústavního soudu ze dne 6. 11. 2003, sp. zn. III. ÚS 150/03

¹¹ § 201 a násl. OSŘ

¹² WINTEROVÁ, Alena, MACKOVÁ, Alena et al. *Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací*. 9. aktualizované vydání. Leges, Praha, 2018. s. 514.

¹³ WINTEROVÁ, Alena, MACKOVÁ, Alena et al. *Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací*. 9. aktualizované vydání. Leges, Praha, 2018. s. 518.

Jeho podáním dochází ze zákona k suspenzivnímu účinku, tj. rozhodnutí nenabude právní moci do rozhodnutí opravného soudu.¹⁴ Dále nastupuje devolutivní účinek, neboť o odvolání rozhoduje soud vyššího stupně. Ve sporném civilním řízení je odvolání postaveno na principu apelace. Odvolací soud rozhodnutí přezkoumá jak po právní, tak po skutkové stránce a napadené rozhodnutí potvrdí, změní nebo zruší a vrátí soudu prvního stupně k dalšímu řízení. Lze jej tak označit za univerzální opravný prostředek. Proti vybraným rozhodnutím odvolacího soudu je přípustné dovolání jako mimořádný opravný prostředek.

Mezi mimořádné opravné prostředky dále patří žaloba na obnovu řízení. Slouží ke zhojení nedostatků skutkových zjištění. Je na místě ji použít, pokud soud nesprávně zjistil skutkový stav věci. Žalobu na obnovu řízení lze podat proti pravomocnému rozhodnutí prvostupňového soudu nebo odvolacího soudu, kterým soud rozhodl ve věci samé nebo schválil smír, jestliže lze důvody obnovy řízení vztáhnout na předpoklady, za kterých byl smír schválen. Lze ji podat ze dvou důvodů. První důvodem je, že se objevily skutečnosti, rozhodnutí nebo důkazy, které účastník nemohl bez svého zavinění uplatnit a mohou mu přivodit příznivější meritorní rozhodnutí. Druhým důvodem je, že nyní lze provést důkazy, které předtím nebylo možné provést a provedení těchto důkazů by mohlo zajistit účastníkovi příznivější rozhodnutí. Nenastává zde devolutivní účinek, neboť o žalobě na obnovu řízení rozhoduje soud, který rozhodoval v prvním stupni. Ten nejprve rozhodne o tom, zda povolí obnovu řízení a poté případně vede obnovené řízení. Rovněž nenastane ani suspenzivní účinek, ale soud může odložit vykonatelnost rozhodnutí, pokud je pravděpodobné, že žalobě vyhová.¹⁵ Ze zákona nastává odklad vykonatelnosti povolením obnovy řízení.¹⁶

Žaloba pro zmatečnost je přípustná v případech, kdy v řízení nastane zmatečnostní vada. Za takovou vadu řízení OSŘ považuje nedostatek procesních podmínek, například když ve věci rozhodoval vyloučený nebo podjatý soudce, v řízení bylo jednáno s účastníkem bez procesní způsobilosti nebo účastník nebyl zastoupen, ač pro to byly splněny podmínky. Jedná se o mimořádný opravný prostředek. Stejně jako u žaloby na obnovu řízení, ani zde nenastane devolutivní nebo suspenzivní účinek. Rozhoduje soud, který předtím rozhodoval v prvním stupni. Odklad vykonatelnosti může soud přiznat, pokud se jeví pravděpodobným, že soud žalobě vyhová.

Jestliže účastník vyčerpal všechny procesní prostředky, které mu zákon k ochraně jeho práv v rámci České republiky poskytuje a zároveň došlo k porušení jeho práv zaručených Ústavou a Listinou základních práv a svobod, může podat ústavní stížnost k Ústavnímu soudu.

¹⁴ § 206 odst. 1 OSŘ

¹⁵ § 235c OSŘ

¹⁶ § 235g OSŘ

Po vyčerpání všech vnitrostátních opravných prostředků, přichází na řadu stížnost k Evropskému soudu pro lidská práva ve Štrasburku. Stížnost lze podat do čtyř měsíců od okamžiku, kdy bylo přijato konečné vnitrostátní rozhodnutí, a to z důvodu, že bylo porušeno právo stěžovatele vyplývající z Evropské úmluvy o lidských právech.¹⁷

Vedle výše uvedených opravných prostředků a prostředků k ochraně základních práv a svobod zná české právo i další opravné prostředky nebo prostředky k obraně žalovaného (odpor proti platebnímu rozkazu, odpor proti směnečnému a šekovému platebnímu rozkazu, námitky proti rozhodnutí asistenta soudce nebo vyššího soudního úředníka).

2.1.4. Systém opravných prostředků v německém civilním procesu

Civilní řízení v Německu je trojinstanční. Právní moc rozhodnutí nastane nejpozději po rozhodnutí dovolacího soudu. Opravnými prostředky jsou odvolání (*Berufung*), dovolání (*Revision*), okamžitá stížnost (*sofortige Beschwerde*) a právní stížnost (*Rechtsbeschwerde*).

Úlohu českého odvolání zastávají v německé úpravě dva opravné prostředky, a to odvolání a (okamžitá) stížnost. Odvolání je přípustné proti většině konečných rozsudků ve věci v první instanci (těch s hodnotou sporu přesahující 600 euro nebo pokud přípustnost soud v rozsudku výslovně uvedl), zatímco stížnost je přípustná proti usnesením a výjimečně některým rozsudkům (například proti výroku o nákladech řízení u rozsudku pro uznání). Ze zákona nastane suspenzivní účinek.¹⁸ O odvolání rozhoduje soud vyšší instance, který rozhodnutí přezkoumá po skutkové a právní stránce. Je možné omezeně uplatňovat nové skutečnosti a důkazy. Pokud odvolací soud dospěje k závěru, že je rozsudek soudu první instance nesprávný, změní jej a o věci sám rozhodne.¹⁹ Případně jej může i zrušit a vrátit soudu nižší instance.²⁰ Rozsudek dovolacího soudu je zpravidla možné napadnout dovoláním.

Řízení o stížnosti je flexibilnější než řízení o odvolání, s čímž souvisí i možnost autoremedury. Tedy, že o stížnosti může rozhodnout soud, který sám rozhodnutí vydal, tj. bez devolutivního účinku.²¹ Pokud soud prvního stupně stížnosti nevyhoví, rozhodne o ní nadřízený soud. Aby byla stížnost do nákladů řízení přípustná, musí jejich hodnota přesahovat 200 euro. Opravný soud přezkoumává rozhodnutí po skutkové a právní stránce.

Právní stížnost lze podat proti usnesení druhoinstančního soudu, kterým rozhodoval o stížnosti. Zároveň musí být splněna podmínka, že zákon podání právní stížnosti výslovně

¹⁷ Článek 34 ve spojení s článkem 35 odst. 1 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

¹⁸ § 705 odst. 2 ZPO

¹⁹ § 538 odst. 1 ZPO

²⁰ § 538 odst. 2 ZPO

²¹ ROSENBERG, Leo, GOTTWALD, Peter, SCHWAB, Karl Heinz. Zivilprozessrecht. 18. vydání. C.H. Beck, Mnichov, 2018. s. 830.

připouští nebo ji ve svém usnesení připustil stížnostní soud, odvolací soud nebo vrchní zemský soud.²² Pokud právní stížnosti nevyhoví soud, který rozhodnutí vydal, rozhoduje o ní BGH,²³ čímž je dán centrální devolutivní účinek. Opravný soud rozhoduje ve třetí instanci. Pokud usnesení neshledá správným, zruší je a vrátí k novému rozhodnutí. V případě, kdy došlo k porušení práva a je správně zjištěn skutkový stav, rozhodne opravný soud ve věci samé. Rozhodnutí je přezkoumáváno pouze po právní stránce.

V případě porušení základního práva nebo vyjmenovaného práva stanoveného Ústavou, lze podat proti rozhodnutí ústavní stížnost. Musí být splněn předpoklad, že účastník řízení ve věci vyčerpal všechny opravné prostředky. Jestliže shledá Ústavní soud rozhodnutí v rozporu se základním právem nebo jedním z Ústavou vyjmenovaných práv, rozhodnutí zruší. Vzhledem k tomu, že je Německo stejně jako my členem Rady Evropy, může se stěžovatel proti rozhodnutí bránit za stejných podmínek stížností u Evropského soudu pro lidská práva.

Vedle zmíněných opravných prostředků zná německé civilní řízení další prostředky nápravy rozhodnutí. Jedná se například o odpor proti rozsudku pro zmeškání.^{24,25}

V neposlední řadě nalezneme v ZPO i dva mimořádné opravné prostředky, které zasahují do již pravomocného rozhodnutí a jejichž cílem je obnova řízení (*Wiederaufnahme des Verfahrens*). Ke zhojení závažných procesních pochybení je určena žaloba na neplatnost (*Nichtigkeitsklage*).²⁶ Důvody pro podání žaloby na neplatnost se částečně překrývají s absolutními dovolacími důvody. Žalobu na navrácení v předešlý stav²⁷ (restituční žaloba, *Restitutionsklage*) lze podat za předpokladu, že v souvislosti s řízením byl spáchán trestný čin, který měl vliv na rozsudek (*například zfalšovaná listina nebo křivá výpověď svědka*), odpadl právní základ, na němž bylo rozhodnutí založeno (*například byl pravomocně zrušen rozsudek, který působil jako precedent u napadeného rozhodnutí*) nebo existují nové poznatky, které by vedly k jinému posouzení věci (*například Evropský soud pro lidská práva shledá porušení Evropské úmluvy o lidských právech a předmětný rozsudek je na tomto porušení založen*). Pokud soud dospěje k závěru, že ve věci bylo na základě namítaného důvodu pro obnovu řízení nesprávně rozhodnuto, rozsudek zruší a ve věci bude znovu rozhodnuto.²⁸

²² § 574 odst. 1 ZPO

²³ § 133 GVG

²⁴ § 338 ZPO

²⁵ SCHILKEN, Eberhard, BRINKMANN, Moritz. Zivilprozessrecht. 8. přepracované vydání. Vahlen, Mnichov, 2022. s. 306.

²⁶ § 579 ZPO

²⁷ § 580 ZPO

²⁸ POHLMANN, Petra. Zivilprozessrecht. 4. vydání. C. H. Beck, Mnichov, 2020. s. 308, 309.

2.2. Charakter českého dovolání

2.2.1. Povaha opravného prostředku

V České právní úpravě je dovolání mimořádným opravným prostředkem, který dovolatel podává proti pravomocnému rozhodnutí. Na rozdíl od odvolání nedochází k suspenzivnímu účinku, neboť odklad právní moci a vykonatelnosti nenastane *pouhým* podáním dovolání. Odložit právní moc nebo vykonatelnost napadeného rozhodnutí může dovolací soud svým rozhodnutím, pokud odklad shledá důvodným, a to i bez návrhu. Za důvody pro odklad vykonatelnosti považuje OSŘ situace, kdy by neprodleným výkonem rozhodnutí nebo exekucí hrozila dovolateli závažná újma. Předpokladem odkladu právní moci tedy je, že je dovolatel závažně ohrožen ve svých právech a odklad se nedotkne jiné osoby než účastníka řízení.²⁹ Vztahem mezi odkladem právní moci a vykonatelnosti se NS zabýval, přičemž dovodil, že materiální právní moc napadeného výroku rozhodnutí je možné odložit pouze v případě, kdy nemohou být negativní dopady rozhodnutí do poměrů dovolatele beze zbytku sistovány odkladem jeho vykonatelnosti.³⁰

Soud může rozhodnout současně o odkladu vykonatelnosti a samotném dovolání, aniž by se zabýval odůvodněním návrhu na odklad vykonatelnosti za předpokladu, že rozhodne ve lhůtě přiměřené rozhodnutí o odkladu vykonatelnosti.³¹ Kritéria pro odklad vykonatelnosti podrobněji popsal NS, když dospěl ve svém usnesení ze dne 30. 8. 2017, sp. zn. 29 Cdo 78/2016, k pěti podmínkám, jejichž kumulativní splnění je vyžadováno. První podmínkou je skutečnost, že se dovolání jeví jako včasné, přípustné a nemá vady, které by bránily pokračování dovolacího řízení. Následující podmínkou je, že na základě napadeného rozhodnutí lze nařídit výkon rozhodnutí nebo exekuci, čímž dochází k vyloučení výroků, které se nevykonávají (např. výrok o popření otcovství). Další podmínkou je, že by neprodleným výkonem rozhodnutí dovolateli hrozila závažná újma na jeho právech. Závažnost hrozící újmy soud při rozhodování poměřuje s možným dopadem vlastního výkonu rozhodnutí do poměrů dovolatele. Také by dovolání mělo být podle obsahu spisu úspěšné, což soud posuzuje podle toho, zda je dovolací důvod zjevně naplněn nebo je řízení stíženo vadou, ke které soud přihlíží *ex officio*. Poslední podmínkou je, že se odklad nedotkne právních poměrů třetích osob.

Dovolání má takzvaný centrální devolutivní účinek (*odvalovací*), což znamená, že o něm vždy rozhoduje jediný nadřízený soud, a to Nejvyšší soud se sídlem v Brně (NS). Výjimkou je situace, kdy soud prvního stupně dovolání odmítá pro opožděnost nebo zastavuje řízení pro nezaplacení soudního poplatku nebo nedostatek řádného zastoupení účastníka.

²⁹ § 243 OSŘ

³⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 11. 2017, sp. zn. 27 Cdo 5003/2017

³¹ Nález Ústavního soudu ze dne 23. 8. 2017, sp. zn. III. ÚS 3425/16

Ohledně toho, zda je dovolání postaveno na revizním nebo kasačním principu, nepanuje shoda. Podle Aleny Mackové spočívá dovolací řízení na kasačním principu, když NS rozhodnutí po přezkoumání může zrušit a možnost změny rozhodnutí pokládá za netypický způsob rozhodování v rámci kasačního opravného systému.³² Naopak Radka Zahradníková³³, Tereza Pondikasová³⁴ a obecně vzato větší část odborné veřejnosti považuje dovolání za postavené na revizním principu, neboť soud může při splnění určitých zákonných podmínek napadené rozhodnutí změnit. Neshoda pravděpodobně souvisí s novelou OSŘ účinnou od 1. 1. 2013, do jejíž účinnosti bylo dovolání postavené na kasačním principu, neboť dovolací soud mohl v případě, že neshledal napadené rozhodnutí správným, je pouze zrušit a vrátit věc odvolacímu soudu nebo soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

V dovolání nelze uplatnit nové skutečnosti nebo důkazy.³⁵ Dovolací soud stran skutkového stavu věci vychází z důkazů, které byly označeny v řízení před soudem prvního stupně nebo před soudem odvolacím. Zvláštní dokazování dovolací soud v rámci řízení neprovádí, neboť účelem dovolacího řízení je pouze přezkum správnosti rozhodnutí odvolacího soudu. S tím souvisí i pravidlo, že účastník nemůže uplatňovat jiné skutečnosti nebo důkazy než ty, které uplatnil nejpozději před odvolacím soudem.³⁶ Za nové se považují i důkazy a skutečnosti, které účastník uplatnil v odvolacím řízení, avšak nesplňovaly kritéria uvedená v § 205a OSŘ a § 211a OSŘ.³⁷

2.2.2. Rozsah přezkumu

Dovolatel ve svém dovolání vymezí rozsah, ve kterém rozhodnutí předchozího soudu zpochybňuje. V rámci dvouměsíční lhůty pro podání dovolání může uvedený rozsah a dovolací důvod měnit.³⁸ Po uplynutí lhůty může rozsah, ve kterém rozhodnutí napadl, pouze zužovat, tj. vezme dovolání zcela nebo částečně zpět. Smyslem zákazu rozšiřování rozsahu po lhůtě pro podání dovolání je zamezit obcházení dovolací lhůty a požadavků na úplnost dovolání pomocí změny rozsahu nebo dovolacího důvodu.³⁹

³² WINTEROVÁ, Alena, MACKOVÁ, Alena et al. Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací. 9. aktualizované vydání. Leges, Praha, 2018. s. 556.

³³ ZAHRADNÍKOVÁ, Radka et al. Civilní právo procesní. 3. aktualizované vydání. Aleš Čeněk, Plzeň, 2018. s. 353.

³⁴ PONDIKASOVÁ, Tereza. In: LAVICKÝ, Petr et al. Moderní civilní proces. Masarykova univerzita, Brno, 2014. s. 206.

³⁵ § 241a odst. 6 OSŘ

³⁶ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 15. 8. 1995, sp. zn. 6 Cdo 114/94

³⁷ KRČMÁŘ, Zdeněk. In: BUREŠ, Jaroslav, DRÁPAL, Ljubomír et al. Občanský soudní řád. Komentář. C. H. Beck, Praha, 2009. § 241a, marg. č. 2.

³⁸ § 242 odst. 4 OSŘ

³⁹ KRČMÁŘ, Zdeněk. In: BUREŠ, Jaroslav, DRÁPAL, Ljubomír et al. Občanský soudní řád. Komentář. C. H. Beck, Praha, 2009. § 242, marg. č. 5.

Dovolací soud je vázán rozsahem, v jakém dovolatel napadne rozhodnutí předchozího soudu.⁴⁰ Přezkoumává rozhodnutí pouze v uvedeném rozsahu a po právní stránce. Zákon vymezuje čtyři situace, kdy soud přezkoumá rozhodnutí nejen podle navržených dovolacích návrhů.⁴¹

Dovolací soud přezkoumá i výrok, který je závislý na napadeném výroku, ale dovoláním nebyl dotčen. Závislý výrok je takový výrok rozhodnutí, který nemůže sám o sobě obstát, pokud by byl napadený výrok zrušen nebo změněn.⁴² Závislé výroky lze rozlišovat podle toho, zda mají svůj základ v procesním nebo hmotném právu. Z procesního hlediska je výrok o nákladech řízení závislý na výrocih, kterými soud rozhodl ve věci samé. Z pohledu hmotného práva je například výrok o náhradě mzdy z neplatného rozvázání pracovního poměru závislý na výroku o určení neplatnosti rozvázání pracovního poměru.

Další výjimku představuje situace, kdy se z povahy společných práv nebo povinností musí rozhodnutí vztahovat na všechny účastníky, kteří tvoří nerozlučné společenství účastníků ve smyslu § 91 odst. 2 OSŘ, přestože dovolání nepodali společně. Nerozlučné společenství vychází z hmotného práva. Jeho typickým příkladem je situace, kdy dědicové nastoupí do procesního postavení zůstavitele.

Poslední výjimku stanovenou OSŘ představuje případ, kdy z právního předpisu vyplývá určitý způsob vypořádání vztahu mezi účastníky. Jako příklad lze uvést vypořádání společného jmění manželů nebo vypořádání náhrady škody upravené právními předpisy u škod způsobených několika škůdci.⁴³

Výjimku z rozsahu přezkumu nalezneme i v ustanovení § 30 odst. 2 ZŘS, podle něhož není dovolací soud vázán dovolacími důvody a rozsahem, ve kterém dovolatel rozhodnutí napadl, ve věcech, kde lze řízení zahájit i bez návrhu. Před účinností ZŘS stanovovalo tuto výjimku OSŘ. Bude se týkat například řízení o určení otcovství. Všechny výjimky se uplatní pouze za situace, kdy dovolací soud shledal dovolání důvodným.⁴⁴

Dovolací soud je vázán dovolacími důvody, které dovolatel uplatnil v dovolání, přičemž jediným přípustným důvodem dovolání je nesprávné právní posouzení věci.⁴⁵ Vedle toho však

⁴⁰ § 242 odst. 1 OSŘ

⁴¹ § 242 odst. 2 OSŘ

⁴² DOLEŽÍLEK, Jiří. In: SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, DOLEŽÍLEK, Jiří et al. Občanský soudní řád. 3. vydání (1. aktualizace). C. H. Beck, Praha, 2022. § 242, marg. č. 1.

⁴³ Zpráva Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 16. 12. 1974, sp. zn. Plsř 2/74

⁴⁴ KRČMÁŘ, Zdeněk. In: BUREŠ, Jaroslav, DRÁPAL, Ljubomír et al. Občanský soudní řád. Komentář. C. H. Beck, Praha, 2009. § 242, marg. č. 2.

⁴⁵ § 242 odst. 3 OSŘ

dovolací soud přihlíží ex officio k vadám, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci a zmatečnými vadám.

2.2.3. Způsob rozhodování dovolacího soudu

Ve svém dovolání dovolatel vymeze, čeho se domáhá, tj. jak navrhuje, aby soud rozhodnul (dovolací návrh). Tomu může a nemusí odpovídat následné rozhodnutí dovolacího soudu. Obecně lze rozlišit rozhodnutí soudu, kterými se vyřizuje dovolací řízení, na meritorní a nemeritorní. Tedy podle toho, zda se dovolací soud zabývá meritem věci či nikoliv.

2.2.3.1. Nemeritorní rozhodnutí o dovolání

Procesně (nemeritorně) rozhoduje soud prvního stupně nebo dovolací soud, když dovolání odmítají z důvodu opožděnosti jeho podání nebo dovolací řízení zastavují z důvodu nezaplacení soudního poplatku z dovolání.⁴⁶ Zastavení pro nezaplacení soudního poplatku má přednost před odmítnutím pro opožděnost.⁴⁷

Prvoinstanční soud přistoupí k zastavení dovolacího řízení rovněž v případě, kdy si dovolatel ani v dodatečné lhůtě nezvolí jako svého zástupce advokáta nebo notáře. Pokud tak z nějakého důvodu neučinil soud prvního stupně, zastaví řízení pro nesplnění podmínky povinného zastoupení dovolací soud.⁴⁸

Jestliže je dovolání podáno neoprávněnou osobou, nesplňuje kritéria objektivní přípustnosti (je podáno proti rozhodnutí, proti kterému nelze dovolání podat) nebo trpí jinými vadami, které dovolatel ve lhůtě neodstraní a pro které nejde v řízení pokračovat, předloží soud prvního stupně dovolacímu soudu spis s předkládací zprávou, kde zjištěné nedostatky uvede a dovolací soud následně zpravidla dovolání odmítne. Jedná se o jediná kritéria přípustnosti dovolání, která je oprávněn zkoumat prvoinstanční soud, ale dovolací soud stejně není jeho posouzením vázán. Pokud dovolací soud shledá dovolání přípustným, vrátí spis soudu prvního stupně, aby doručil dovolání ostatním účastníkům a případně opatřil zprávy a listiny, jichž se účastníci dovolávají nebo provedl jiná šetření.⁴⁹ Jinak se přípustností zabývá vždy a pouze dovolací soud.⁵⁰

⁴⁶ § 9 odst. 1 ZSOP

⁴⁷ DOLEŽÍLEK, Jiří. In: SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, DOLEŽÍLEK, Jiří et al. Občanský soudní řád. 3. vydání (1. aktualizace). C. H. Beck, Praha, 2022. § 241b, marg. č. 1.

⁴⁸ § 243c odst. 3 OSŘ

⁴⁹ DOLEŽÍLEK, Jiří. In: SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, DOLEŽÍLEK, Jiří et al. Občanský soudní řád. 3. vydání (1. aktualizace). C. H. Beck, Praha, 2022. § 239, marg. č. 2.

⁵⁰ § 239 OSŘ

Pokud dovolací soud shledá dovolání nepřipustným, odmítne je, ale musí se na tom shodnout všichni členové senátu, do kterého dovolání napadlo, a to jednomyslně.⁵¹ Jestliže dovolací soud dospěje k závěru, že je dovolání zjevně bezdůvodné, rovněž je odmítne. Za zjevně bezdůvodné se považuje dovolání, které se stalo bezpředmětným na základě okolností, které nastaly po vydání rozhodnutí nebo není účelné z jiného důvodu. Jako konkrétní příklad lze uvést situaci, kdy bylo podáno dovolání do usnesení stran procesního nástupnictví, ale řízení bylo zastaveno pro zpětvzetí žaloby. Klára Hamuláková však obecně považuje institut odmítnutí pro zjevnou bezdůvodnost za nadbytečný, neboť pokud je takový důvod dán, tak by dovolání měl NS odmítnout z důvodu nepřipustnosti, kterou má posuzovat dříve.⁵²

Pokud vezme dovolatel své dovolání zpět v celém rozsahu, dovolací soud řízení usnesením zastaví. Soud však nevydává žádné rozhodnutí o změně předmětu dovolacího řízení za situace, kdy dovolatel vezme své dovolání částečně zpět. Pouze procesní úkon dovolatele vezme na vědomí.⁵³ Dále zastaví dovolací soud řízení, jestliže účastník v průběhu řízení ztratí procesní způsobilost a povaha věci neumožňuje, aby řízení pokračovalo.⁵⁴

2.2.3.2. Meritorní rozhodnutí o dovolání

Dovolací soud rozhoduje ve věci samé více způsoby. Shledá-li rozhodnutí odvolacího soudu správným, tj. v napadeném rozsahu je dovolání správné a rozhodnutí neobsahuje zmatečnostní vadu nebo jinou vadu, ke které přihlíží z úřední povinnosti, dovolací soud dovolání zamítne.⁵⁵

Pokud dospěje soud k závěru, že je dovolání důvodné, má v zásadě čtyři možnosti řešení. Jestliže byl v předchozím řízení správně a dostatečně objasněn skutkový stav věci a je nepochybné, že při vrácení věci odvolacímu soudu by zjištěný skutkový stav nedoznal změn významných pro rozhodnutí, změní dovolací soud rozhodnutí odvolacího soudu.⁵⁶ Jedná se o řešení vložené novelou zákona č. 404/2012 Sb., jehož cílem je urychlení řízení v souladu se zásadou hospodárnosti.

Jestliže není možné, aby dovolací soud rozhodl o věci konečným způsobem sám, rozhodne že se napadené rozhodnutí odvolacího soudu zrušuje a věc se vrací odvolacímu soudu.⁵⁷ Případně

⁵¹ § 243c odst. 2 OSŘ

⁵² HAMULÁKOVÁ, Klára. Odmítnutí dovolání pro zjevnou bezdůvodnost. Soukromé právo, 2018, č. 5. s. 15.

⁵³ KRČMÁŘ, Zdeněk. In: BUREŠ, Jaroslav, DRÁPAL, Ljubomír et al. Občanský soudní řád. Komentář. C. H. Beck, Praha, 2009. §, 243b marg. č. 2.

⁵⁴ DOLEŽÍLEK, Jiří. In: SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, DOLEŽÍLEK, Jiří et al. Občanský soudní řád. 3. vydání (1. aktualizace). C. H. Beck, Praha, 2022. § 243c, marg. č. 3.

⁵⁵ § 243d odst. 1 písm. a) OSŘ

⁵⁶ § 243d odst. 1 písm. b) OSŘ

⁵⁷ § 243e odst. 2 OSŘ

Ize věc přikázat jinému senátu odvolacího soudu nebo úplně jinému odvolacímu soudu, zrušil-li dovolací soud rozhodnutí, protože odvolací soud nedodržel závazný právní názor nebo řízení trpí závažnými vadami. Současně zruší i výroky závislé na napadeném výroku. Učiní tak za situace, kdy není možné, aby sám rozhodnutí změnil.

Dovolací soud rozhodne, že se rozhodnutí odvolacího soudu a soudu prvního stupně zrušuje a věc se vrací prvoinstančnímu soudu k dalšímu řízení nebo postupuje věcně příslušnému soudu, pokud došel k závěru, že důvody, pro něž by zrušil rozhodnutí odvolacího soudu se vztahují i na rozhodnutí soudu prvního stupně. Při nedodržení závazného právního názoru může dovolací soud nařídit, aby věc napadla jinému senátu u soudu první instance nebo věc přikáže jinému prvoinstančnímu soudu k dalšímu řízení.

Za situace, kdy dovolací soud shledá vybrané zmatečnostní vady, rozhodne, že se rozhodnutí odvolacího a prvostupňového soudu zrušuje a řízení se zastavuje, případně rovnou rozhodne o postoupení věci orgánu, do jehož pravomoci věc náleží.⁵⁸ Za vybrané důvody zmatečnosti zákon považuje, pokud soud v napadeném rozhodnutí rozhodl ve věci, která nenáleží do pravomoci soudů nebo osoba, která v řízení vystupovala jako účastník řízení neměla způsobilost být účastníkem řízení. Dále se jedná o situace, kdy věc byla zahájena bez podání návrhu na zahájení řízení, ač zákon pro konkrétní řízení podání návrhu pro zahájení řízení vyžadoval. Za vybranou zmatečnostní vadu se rovněž považuje, pokud bylo řízení v téže věci zahájeno dříve než řízení, v němž bylo vydáno napadené rozhodnutí, nebo dokonce o téže věci bylo pravomocně rozhodnuto dříve.⁵⁹

Soud první instance pokaždé rozhoduje o dovolání usnesením. Dovolací soud rozhoduje rozsudkem, pokud zamítá dovolání proti rozsudku odvolacího soudu nebo pokud napadený rozsudek mění nebo zrušuje. V ostatních případech rozhoduje usnesením.⁶⁰

2.2.4. Úvahy de lege ferenda

V navrhovaném civilním řádu soudním je dovolání koncipováno jako řádný opravný prostředek, s čímž se pojí suspenzivní účinek, tj. ex lege bude odložena právní moc a vykonatelnost napadeného rozhodnutí. Podle autorů věcného záměru jednak dojde ke snížení nápadu dovolacího soudu (za předpokladu odpovídajícího omezení přípustnosti). Dále bude posílen institut právní moci, neboť pravomocné rozhodnutí bude skutečně konečné na rozdíl od nynější úpravy, kdy je dovolací soud oprávněn přezkoumávat pravomocná rozhodnutí a případně je rušit nebo měnit. Kromě toho spatřují autoři věcného záměru výhodu v tom,

⁵⁸ § 243e odst. 4 OSŘ

⁵⁹ § 229 odst. 1 písm. a), b), d) a odst. 2 písm. a), b) OSŘ

⁶⁰ § 243f OSŘ

že dovolací soud se již nebude muset zabývat odkladem vykonatelnosti napadeného rozhodnutí a rozhodovat o ní. Dále nenastanou komplikace spojené s vrácením plnění, jež účastník poskytl druhé straně podle rozhodnutí odvolacího soudu, který následně dovolací soud zrušil.⁶¹

Podle autorů věcného záměru ČŘS má dovolací soud primárně rozhodnout sám ve věci samé, tedy napadený rozsudek změnit nebo potvrdit, pokud byl dostatečně objasněn skutkový stav. Ke zrušení rozsudku by měl soud přistupovat spíše výjimečně. Mělo by se tak dít pouze v situacích, kdy je z důvodu odlišného právního názoru NS nutné podstatně doplnit dokazování nebo je rozsudek soudu druhého stupně zmatečný.⁶² Dovolací soud dovolání odmítne, pokud jej shledá nepřijatelným, přičemž své rozhodnutí stručně odůvodní.⁶³ Opravným prostředkem proti usnesení je v navrhované právní úpravě rekurs, o němž rozhoduje výjimečně NS. Pokud shledá usnesení nesprávným, změni je. Zrušit je může pouze tehdy, jestliže nemělo být vůbec vydáno nebo z důvodu zmatečnosti.⁶⁴

K podobné koncepci se přiklání Jaroslav Bureš a Ljubomír Drápal, když navrhuji uzákonit dovolání jako třetí instanci. Mají za to, že není vhodné a účelné vést exekuci nebo výkon rozhodnutí podle rozhodnutí, které bylo zpochybněno dovoláním, neboť dojde-li ke zrušení napadeného rozhodnutí, exekuční nebo vykonávací řízení pravděpodobně nebude skončeno a účastníkům vzniknou pouze další náklady.⁶⁵

Podle Josefa Rubeše by dovolání mělo být rovněž zavedeno jako řádný opravný prostředek. Je si vědom toho, že by tím došlo ke zdržení pravomocného vyřízení věci. Nad uvedenou nevýhodou však podle něj převažuje výhoda spočívající v posílení právní jistoty účastníků.⁶⁶

Naopak, Alena Winterová považuje za nejlepší koncepci dvouinstanční řízení. Poukazuje na to, že dvouinstanční řízení je u nás zavedeno již přes šedesát let a pro změnu na více instanční řízení nejsou v současné době dány podmínky s ohledem na tendence k urychlování řízení a nárůst rozsahu soudní agendy.⁶⁷ Rovněž má za to, že by k nalézání práva měly stačit dvě instance vzhledem k počtu soudců,⁶⁸ kteří se na rozhodování podílí. Jako další argument proti zavedení

⁶¹ Věcný záměr civilního řádu soudního. Dostupné online:

https://justice.cz/documents/12681/2872506/V%C4%9Bcn%C3%BD+z%C3%A1m%C4%9Br_fin%C3%A1ln%C3%AD+verze+prosinec+2020.pdf/83cdd87e-18c5-41e9-948c-8defa2525adb. s. 45.

⁶² Tamtéž, bod 425.

⁶³ Tamtéž, bod 426.

⁶⁴ Tamtéž, bod 440 a 441.

⁶⁵ BUREŠ, Jaroslav, DRÁPAL, Ljubomír. Dovolání podle občanského soudního řádu. C.H. Beck, Praha, 1994. s. 118, 119.

⁶⁶ RUBEŠ, Josef. Dovolání a stížnost pro porušení zákona v občanském soudním řízení. Socialistická zákonnost. 1969, č. 1, s. 30.

⁶⁷ WINTEROVÁ, Alena. K opravným prostředkům v civilním řízení. In: LAVICKÝ, Petr (eds.). Současnost a perspektivy českého civilního procesu: Sborník statí. Brno, Masarykova univerzita, 2014. s. 59.

⁶⁸ V současnosti se na rozhodování podílí nejméně čtyři soudci, pokud se jedná o civilní věc, kterou na prvním stupni rozhoduje samosoudce a na druhém stupni tříčlenný senát.

řádné třetí instance uvádí, že by mohlo docházet k situacím, kdy by účastník podal řádný opravný prostředek pouze proto, aby oddálil právní moc rozhodnutí. Tím, že opravný prostředek nemá suspenzivní efekt, dochází k eliminaci takových neodůvodněných podání. Nakonec poukazuje na zájem zachování jednoty právního řádu, když i ostatní druhy řízení jsou a patrně zůstanou (maximálně) dvojinstanční.⁶⁹

2.3. Charakter německého dovolání

2.3.1. Povaha opravného prostředku

Dovolání otevírá třetí instanci německého civilního řízení. Je koncipováno jako řádný opravný prostředek, neboť jím účastník napadá rozhodnutí, které ještě nenabýlo právní moci. S včasným podáním dovolání se pojí suspenzivní účinek, kterým dochází k odkladu formální právní moci.⁷⁰ Nezávisle na tom, v jaké spolkové zemi rozhodoval odvolací soud, rozhoduje vždy o dovolání jediný soud – Bundesgerichtshof v Karlsruhe (BGH, *Spolkový soudní dvůr*),⁷¹ čímž je zároveň dán centrální devolutivní efekt.

Jak napovídá sám doslovný překlad německého dovolání znějící revize, dovolání je postaveno na revizním principu. Soud totiž nepřezkoumává rozhodnutí po právní i skutkové stránce jako u odvolání, ale pouze po právní stránce. Zároveň má kromě možnosti zrušení rozhodnutí a vrácení předchozímu soudu i možnost sám rozhodnutí změnit.

V dovolacím řízení platí zákaz reformationis in peius, tedy zákaz změny k horšímu pro účastníka, který dovolání podal. Prakticky to znamená, že postavení účastníka, jenž prostřednictvím dovolání požaduje změnu rozsudku ve svůj prospěch, nesmí být po rozhodnutí dovolacího soudu horší, než jaké bylo jeho postavení na základě rozsudku odvolacího soudu.⁷² Ze zásady vyplývá i důsledek pro protistranu, neboť může dojít pouze ke zhoršení jejího postavení nebo zůstane její postavení nezměněné. Zákaz se neuplatní, pokud dovolání podala řádně i druhá strana. V takové situaci se totiž zákazy navzájem zruší.

Aby se zákaz změny k horšímu neuplatnil, má účastník, který dovolání nepodal, k dispozici připojené dovolání. Jedná se o speciální druh dovolání, kterým se účastník připojuje k dovolání podanému první stranu. Připojené dovolání lze podat do jednoho měsíce od doručení odůvodnění dovolání první strany a lze je podat i v případě, že se účastník dovolání vzdal nebo uplynula jeho

⁶⁹ WINTEROVÁ, Alena. Třetí instance v civilním řízení ano či ne? Socialistická zákonnost, 1969, č. 1, s. 41.

⁷⁰ § 705 odst. 2 ZPO

⁷¹ § 133 GVG

⁷² SCHILKEN, Eberhard, BRINKMANN, Moritz. Zivilprozessrecht. 8. přepracované vydání. Vahlen, Mnichov, 2022. s. 284.

lhůta k podání dovolání.⁷³ Smyslem institutu připojeného dovolání je, že poté, co podala dovolání jedna strana, by měla mít i druhá strana možnost dosáhnout pro ni příznivé změny rozsudku.⁷⁴

V dovolacím řízení nelze uplatňovat nové skutečnosti ani důkazy, neboť dovolání slouží pouze k *právní kontrole* dovolacím soudem. Dovolací soud je vázán skutkovým stavem tak, jak jej zjistil odvolací soud.⁷⁵ Vázanost skutkovým stavem však není absolutní. Tvzení nových skutečností nebo navrhování nových důkazních prostředků je přípustné, jestliže slouží k zohlednění a posouzení nových skutečností u namítaného porušení řízení, například pokud účastník vytýká, že nebyl řádně obsazen odvolací soud. Dále se výjimka vztahuje na procesní předpoklady, které musí soud z úřední povinnosti zkoumat, například procesní způsobilost účastníka. Také lze uplatnit skutečnosti, na jejichž základě by bylo možné iniciovat obnovu řízení.⁷⁶

2.3.2. Rozsah přezkumu

Úkolem třetí instance je vyjasnění právních otázek.⁷⁷ Soud přezkoumává rozhodnutí pouze po právní stránce, přičemž zjišťuje, zda je rozsudek odvolacího soudu založen na porušení práva.⁷⁸

Pro dovolací řízení je rozhodující skutkový stav ke dni posledního ústního jednání před odvolacím soudem tak, jak se podává z napadeného rozsudku nebo z protokolu.⁷⁹ Dovolací soud je až na výjimky takto zjištěným skutkovým stavem vázán.

Kvantitativní rozsah přezkumu soudu je vymezen dovoláním účastníků,⁸⁰ přičemž dovolací soud je tímto rozsahem vázán. Soud nepřezkoumává výroky napadeného rozhodnutí, do kterých nebylo podáno dovolání.⁸¹ Z toho v souladu se zásadou *ne ultra petita* vyplývá, že o nich ani nemůže rozhodnout (změnit je nebo zrušit), přestože by dospěl k závěru, že se zakládají na porušení práva.⁸²

Za předpokladu, že je alespoň jeden z namítaných dovolacích důvodů shledán opodstatněným, není dovolací soud vázán dovolacími důvody, které dovolatel uplatnil. Z toho lze

⁷³ § 554 ZPO

⁷⁴ JACOBY, Florian. Zivilprozessrecht. 17. vydání. Vahlen, Mnichov, 2020. s. 224.

⁷⁵ POHLMANN, Petra. Zivilprozessrecht. 4. vydání. C. H. Beck, Mnichov, 2020. s. 300.

⁷⁶ WINTEROVÁ, Alena, MACKOVÁ, Alena, FRINTOVÁ, Dita. Apelace, kasace a revize v civilním procesu. In: PAUKNEROVÁ, Monika, TOMÁŠEK, Michal et al. Nové jevy v právu na počátku 21. století. Karolinum, Praha, 2009. s. 384.

⁷⁷ POHLMANN, Petra. Zivilprozessrecht. 4. vydání. C. H. Beck, Mnichov, 2020. s. 291.

⁷⁸ JACOBY, Florian. Zivilprozessrecht. 17. vydání. Vahlen, Mnichov, 2020. s. 236.

⁷⁹ § 559 odst. 1 ZPO

⁸⁰ § 557 odst. 1 ZPO

⁸¹ MUSIELAK, Hans-Joachim, VOIT, Wolfgang, BALL, Wolfgang et al. Zivilprozessordnung: ZPO. Kommentar. 20. přepracované vydání. Vahlen, Mnichov, 2023. § 557, marg. č. 2–7.

⁸² STANISLAV, Antonín. Úprava dovolání v civilních věcech ve Spolkové republice Německo se zaměřením na přípustnost a důvodnost (část I). Soukromé právo, 2021, č. 2. s. 25.

dovodit, že soud přezkoumá napadené rozhodnutí z hlediska porušení práva v celém rozsahu. Soud tedy provede přezkum rozhodnutí v tom rozsahu, ve kterém dovolatel rozhodnutí zpochybnil nezávisle na tom, v čem spatřuje dovolatel dovolací důvody. Z uvedeného však platí výjimka stran procesních chyb. Soud je vázán vymezením procesních vad dovolatelem, kromě takových procesních vad, ke kterým přihlíží z úřední povinnosti.⁸³

2.3.3. Způsob rozhodování dovolacího soudu

Vzhledem k tomu, že se dovolání podává přímo dovolacímu soudu, rozhoduje o něm vždy dovolací soud, nezávisle na tom, zda rozhoduje ve věci samé či nikoliv.

2.3.3.1. Nemeritorní rozhodnutí o dovolání

Poté, co dovolání napadne dovolacímu soudu, z úřední povinnosti přezkoumá jeho přípustnost. Konkrétně zkoumá, zda bylo dovolání podáno včas, oprávněnou osobou, v náležité formě a zda lze vůbec proti napadenému rozhodnutí podat dovolání. Pokud dovolání nesplňuje jedno z uvedených kritérií, dovolací soud je odmítne.⁸⁴ Může tak učinit usnesením bez ústního jednání nebo rozsudkem na ústním jednání.⁸⁵

2.3.3.2. Meritorní rozhodnutí o dovolání

Přestože dovolání bylo dovolacím soudem přípuštěno, může dovolací soud shledat, že kritéria přípustnosti naplněna nebyla a dovolání nemá žádnou šanci na úspěch. Může potom dovolání zamítnout usnesením pro neopodstatněnost. K přijetí usnesení je nutný jednomyslný souhlas všech členů senátu.⁸⁶ Skutečnost, že dovolací soud dovolání považuje za neopodstatněné neznamená, že napadené rozhodnutí netrpí chybami. Pouze to znamená, že případné chyby neměly vliv na výsledek sporu.⁸⁷

Jestliže splňuje dovolání i podle dovolacího soudu podmínky přípustnosti, rozhodne o něm v zásadě dvěma způsoby. Dovolání zamítne nebo mu vyhoví tak, že napadený rozsudek zruší a věc vrátí k dalšímu řízení odvolacímu soudu nebo sám rozhodne. O přípustném dovolání rozhoduje dovolací soud vždy na ústním jednání a rozsudkem.

Nedůvodné dovolání dovolací soud zamítne. Nedůvodnost spočívá v tom, že namítané porušení práva v rozsudku nenastalo nebo nastalo, ale týká se nepřezkoumatelného práva.⁸⁸

⁸³ § 557 odst. 3 ZPO

⁸⁴ § 552 ZPO

⁸⁵ ROSENBERG, Leo, GOTTWALD, Peter, SCHWAB, Karl Heinz. Zivilprozessrecht. 18. vydání. C.H. Beck, Mnichov, 2018. s. 905.

⁸⁶ § 552a ZPO

⁸⁷ JACOBY, Florian. Zivilprozessrecht. 17. vydání. Vahlen, Mnichov, 2020. s. 238.

⁸⁸ SCHILKEN, Eberhard, BRINKMANN, Moritz. Zivilprozessrecht. 8. přepracované vydání. Vahlen, Mnichov, 2022. s. 301.

Za nepřezkoumatelné právo se považuje zejména právo cizích států. Dále je dovolání nedůvodné, pokud odůvodnění rozsudku odvolacího soudu trpí porušením práva, ale samotné rozhodnutí je na základě jiných důvodů správné.⁸⁹ Pokud je dán absolutní dovolací důvod, nemůže soud dovolání zamítnout, přestože výsledek řízení považuje i přes porušení práva za správný.

Dovolací soud při rozhodování uplatňuje zejména kasační princip, neboť v případě alespoň částečně opodstatněného dovolání napadený rozsudek zruší.⁹⁰ Vedle napadeného rozsudku může soud zrušit související předběžné opatření, které bylo nařízeno v průběhu řízení poté, co nastala předmětná procesní chyba.

Současně se zrušením napadeného rozsudku rozhodne soud o tom, zda se věc vrátí soudu první či druhé instance nebo o věci rozhodne sám. Pokud dovolání otevírá třetí instanci, lze říct, že vrácení věci znovuotevírá nižší instanci.⁹¹ Zákon předpokládá, že po zrušení věci nebude rozhodovat dovolací soud, ale soud nižšího stupně.

Pokud dovolací soud věc vrací odvolacímu soudu, nebude sám zcela logicky rozhodovat o nákladech řízení, neboť by o nich muselo být rozhodnuto ještě jednou v konečném rozhodnutí ve věci, ale hlavně nemusí být na základě dovolacího řízení zřejmé, kdo vlastně bude ve věci úspěšný a komu tedy náklady řízení měly být přiznány.

Zpravidla je věc vrácena odvolacímu soudu nebo jinému senátu odvolacího soudu k dalšímu řízení, protože je nutné provést další dokazování. Soudu prvního stupně může dovolací soud věc vrátit v zákonem stanovených případech, kdy by odvolací soud zrušil rozhodnutí soudu první instance a vrátil mu věc k dalšímu řízení.

Dovolací soud rozhodne meritorně sám, jestliže odvolací soud pouze nesprávně aplikoval právní předpis na správně zjištěný skutkový stav, což mělo za následek zrušení rozsudku dovolacím soudem. Rovněž musí být věc *zralá* k rozhodnutí s tím, že není potřeba dalšího vyjasňování věci. Konečným rozsudkem ve věci rozhoduje dovolací soud zřídka.

Obecně lze konstatovat, že je soud vázán svým rozhodnutím.⁹² Odvolací soud je vázán právním názorem odvolacího soudu, až na výjimky, kdy se například v mezidobí změny ohledně posuzované právní otázky judikatura odvolacího soudu.

Pokud dovolací soud rozhoduje ve stejné věci, o které již jednou rozhodl, je sám vázán svým předchozím rozhodnutím. Dovolací soud není svým rozhodnutím v též věci vázán, pokud

⁸⁹ § 561 ZPO

⁹⁰ § 562 ZPO

⁹¹ SCHILKEN, Eberhard, BRINKMANN, Moritz. Zivilprozessrecht. 8. přepracované vydání. Vahlen, Mnichov, 2022. s. 301.

⁹² § 318 ZPO

se v mezidobí změnila právní předpisy týkající se věci nebo došlo ke změně skutkových okolností, které zjistil odvolací soud.⁹³

Zákon speciálně upravuje situace, kdy jedna ze stran zmešká nařízené ústní jednání před dovolacím soudem. Nepřípustné dovolání soud odmítne nepravým rozsudkem pro zmeškání o odmítnutí dovolání.⁹⁴ Za předpokladu, že je dovolání přípustné, dovolatel zmešká ústní jednání a protistrana navrhne, aby bylo rozsudkem pro zmeškání dovolání zamítnuto, soud požadovaný rozsudek pro zmeškání vydá. Jestliže se k ústnímu jednání dovolacího soudu nedostaví účastník, který dovolání nepodal, nelze uplatnit fikci jako u běžného rozsudku pro zmeškání, podle níž vezme soud žalobcem popsaný skutkový stav za prokázaný. Je tomu tak z důvodu, že tvrzení nových skutečností je značně omezeno a dovolací soud nepřezkoumává rozsudek po skutkové stránce, ale pouze po právní stránce. Jestliže je dovolání důvodné, dovolací soud mu rozsudkem pro zmeškání vyhoví, ale pokud není, tak je nepravým rozsudkem pro zmeškání zamítne.⁹⁵

2.4. Srovnání a zhodnocení

Největší a nejzásadnější rozdíl mezi komparovanými úpravami dovolání je, že v Česku se jedná o mimořádný opravný prostředek, zatímco v Německu je dovolání koncipováno jako řádný opravný prostředek. S tím se pojí i suspenzivní účinek, ke kterému dochází u německého dovolání ex lege. V Česku jej může přiznat dovolací soud, a to i bez návrhu. Přestože by soud shledal důvody pro odklad právní moci a vykonatelnosti, neznamená to, že do té doby nebude zahájena exekuce nebo soudní výkon rozhodnutí napadeného vykonatelného rozhodnutí, čímž vzniknou zcela zbytečné náklady účastníkům. Dovolací soud rovněž narušuje podstatným způsobem právní jistotu účastníků, když rozhodnutí, které stále je nebo po určitou dobu bylo pravomocné, zruší. Proto mám za to, že by bylo vhodné, aby dovolání v příštím právním předpisu upravující občanské soudní řízení v Česku bylo koncipováno jako řádný opravný prostředek.

Na druhou stranu je nutné mít na paměti i nevýhody zavedení třetí instance. Ty spočívají jednak v nákladnosti soudní ochrany a dále v tom, že sporná otázka bude ponechána po relativně delší dobu otevřená.⁹⁶

⁹³ ROSENBERG, Leo, GOTTWALD, Peter, SCHWAB, Karl Heinz. Zivilprozessrecht. 18. vydání. C.H. Beck, Mnichov, 2018. s. 908.

⁹⁴ JACOBY, Florian. Zivilprozessrecht. 17. vydání. Vahlen, Mnichov, 2020. s. 239.

⁹⁵ ROSENBERG, Leo, GOTTWALD, Peter, SCHWAB, Karl Heinz. Zivilprozessrecht. 18. vydání. C.H. Beck, Mnichov, 2018. s. 908–909.

⁹⁶ NESROVNAL, Václav. Inštančný postup vo všeobecnom, osobitne v civilnom súdnictve (Úvaha a námety de lege ferenda). Právny obzor. 1969, č. 5, s. 439.

U obou úprav shodně nalezneme centrální devolutivní efekt, neboť o dovolání vždy rozhoduje jediný speciálně k tomu zřízený soud v zemi – Nejvyšší soud v Brně nebo Bundesgerichtshof v Karlsruhe.

Následujícím společným znakem obou komparovaných úprav dovolání je, že jsou postaveny na revizním principu, přezkoumávají totiž věc výhradně po právní stránce, a kromě zrušení napadeného rozhodnutí jej mohou i změnit. S tím se pojí, že zákon oběma dovolacím soudům dává pravomoc rozhodovat velmi podobně. Drobná odlišnost spočívá v předpokladu ZPO, podle kterého ve věci konečným způsobem rozhoduje soud předchozí instance, pokud dovolací soud shledal napadený rozsudek nesprávným. Oproti tomu OSŘ preferuje, aby v takovém případě ve věci rozhodl sám dovolací soud, pokud je to možné. Je však otázka, do jaké míry se zákonem předpokládaný způsob rozhodování projevuje v praxi.

Zajímavá je možnost vydání rozsudku pro zmeškání v německé právní úpravě. V české právní úpravě její obdobu v rámci dovolacího řízení nenalezneme. To pravděpodobně souvisí s tím, že se ústní jednání u NS v podstatě nekonají a nemá proto smysl se zabývat následky toho, že se jedna ze stran nedostaví.

Další rozdílnost nalezneme u zásady zákaz změny k horšímu. V ZPO je výslovně zakotvena, stejně jako související institut připojeného dovolání. Tento nástroj dává straně, která nepodala dovolání, možnost zrušení zásady zákazu změny k horšímu platnou pro dovolatele. V naší právní úpravě je zatím zákaz reformationis in peius dovozen pouze judikatorně pro určitá odvolací řízení.⁹⁷ Nemyslím si, že by uvedená zásada měla být součástí nového právního předpisu upravující řízení před civilními soudy, neboť účastník by měl nést riziko, že opravný soud rozhodne i v jeho neprospěch, což by měl při podání opravného prostředku zvážit.

⁹⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 1. 2023, sp. zn. 22 Cdo 2258/2021

3. Přípustnost

Jedním z nejzásadnějších koncepčních prvků opravného prostředku je přípustnost, neboť pokud věc nespĺňuje kritéria přípustnosti, bude podaný opravný prostředek bez dalšího odmítnut, aniž by se jím soud meritorně zabýval.⁹⁸

3.1. Přípustnost dovolání v české úpravě

Pro přípustnost dovolání v naší právní úpravě je klíčová zásada univerzality, která spočívá v tom, že dovoláním lze napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, kterými je odvolací řízení vyřízeno.⁹⁹ Je však omezena typovými předpoklady přípustnosti a zákon rovněž vymezuje rozhodnutí, kterými se sice končí odvolací řízení a potenciálně by jeden z typových předpokladů naplnily, ale dovolání proti nim přípustné není.

Výslovné stanovení, že se musí jednat o pravomocné rozhodnutí se může jevit jako poněkud nadbytečné, neboť rozhodnutí odvolacího soudu nabývá právní moci doručením účastníkovi.

Zda je přípustné podat dovolání uvede odvolací soud v poučení. Pokud nesprávně poučí účastníky, že je dovolání přípustné, není tím založena přípustnost dovolání.¹⁰⁰

Oprávněná osoba k podání dovolání je účastník, kterému rozhodnutí odvolacího soudu způsobilo újmu, která je odstranitelná zrušením nebo změnou takového rozhodnutí.¹⁰¹ Proto nemůže podat dovolání účastník, kterému odvolací soud zcela vyhověl. Vzhledem k tomu, že vedlejší účastník má ze zákona stejná práva a povinnosti jako účastník,¹⁰² a je výslovně oprávněn podat další dva mimořádné opravné prostředky, mám za to, že by měl být rovněž oprávněn k podání dovolání. Na rozdíl od úpravy odvolání, žaloby pro zmatečnost a žaloby na obnovu řízení nenalezneme v OSŘ ustanovení, na jehož základě by vedlejší účastník mohl podat dovolání. S odkazem na popsání mlčení zákona dovedla komentářová literatura, že vedlejší účastník není oprávněn dovolání podat. Pokud by tak dovolání podal, bylo by v každém případě odmítnuto. Právní názor komentátorů poté převzal NS do své rozhodovací praxe.¹⁰³ Jediné rozhodnutí, do kterého může vedlejší účastník podat dovolání je usnesení odvolacího soudu o nepřipuštění jeho vstupu do řízení, neboť mu takovým rozhodnutím mohla vzniknout újma,

⁹⁸ PONDIKASOVÁ, Tereza. In: LAVICKÝ, Petr et al. Moderní civilní proces. Masarykova univerzita, Brno, 2014. s. 207.

⁹⁹ BUREŠ, Jaroslav, DRÁPAL, Ljubomír. Dovolání podle občanského soudního řádu. C.H. Beck, Praha, 1994. s. 51.

¹⁰⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 6. 2022, sp. zn. 29 Odo 425/2002

¹⁰¹ REMEŠ, Jiří. Praktický úvod do civilního řízení sporného. 1. vydání C. H. Beck, Praha, 2022. s. 396.

¹⁰² § 93 odst. 3 OSŘ

¹⁰³ LAVICKÁ, Petra. Vedlejší intervence a opravné prostředky v civilním řízení. Časopis pro právní vědu a praxi, 2019, č. 1, s. 85-94.

kteřou lze odčinit pouze zrušením nebo změnou rozhodnutí.¹⁰⁴ Účastníci dovolacího řízení jsou totožní s účastníky řízení před odvolacím soudem, případně v dovolacím řízení vystupují jejich právní nástupci.

3.1.1. Pozitivně vymezená přípustnost

Dovolání je přípustné proti dvěma druhům rozhodnutí odvolacího soudu. Prvním z nich je konečné rozhodnutí odvolacího soudu, přičemž napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva.¹⁰⁵ Uvedenou otázku musí účastník ve svém dovolání vymezit a podřadit ji pod jeden (nebo více) typových předpokladů přípustnosti. Nestačí pouhá citace ustanovení nebo jeho části, ale dovolatel musí skutečně konkrétně vymezit předpoklad přípustnosti.¹⁰⁶ Mezi takové předpoklady patří situace, kdy se dovolací soud při řešení právní otázky odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu nebo Ústavního soudu¹⁰⁷, přičemž dovolatel by ve svém podání měl uvést konkrétní rozhodnutí, od nichž se odvolací soud odklonil. Za další předpoklad zákon označuje případy, kdy otázka dosud vyřešena nebyla nebo jí dovolací soud rozhoduje rozdílně. Skutečnost, že dovolací soud otázku rozhoduje rozdílně by měl dovolatel rovněž doložit, a to opět konkrétními rozhodnutími, ve kterých spatřuje rozpor. Poslední typový předpoklad spočívá v tom, že má dovolatel za to, že by právní otázka měla být dovolacím soudem posouzena jinak, než jak byla posuzována dosud. Dovolatel může zároveň poukázat na více typových předpokladů.¹⁰⁸ Dovolatel tedy může napadnout rozsudek i usnesení.

Jako příklady konkrétních rozhodnutí, proti kterým je dovolání přípustné, lze uvést rozsudek o zaplacení částky 200 000 Kč z titulu nezaplaceného pojistného plnění, rozsudek na ochranu osobnosti, rozsudek o popření otcovství, rozsudek o vypořádání společného jmění manželů a usnesení o vyslovení místní nepřislusnosti.

Dovolání lze výjimečně podat i proti rozhodnutím, kterými se odvolací řízení nekončí. Jedná se o procesní rozhodnutí, která vydal odvolací soud v rámci odvolacího řízení a fakticky nepřezkoumával rozhodnutí soudu první instance. Konkrétněji je tedy přípustné podat dovolání do usnesení odvolacího soudu, kterým rozhodl o procesním nástupnictví, jestliže původní účastník ztratil v průběhu řízení procesní způsobilost. Dále je přípustné proti usnesení odvolacího soudu,

¹⁰⁴ LAVICKÁ, Petra. K vybraným otázkám vedlejší intervence (vedlejšího účastenství). *Bulletin advokacie*, 2021, č. 3, s. 29–32.

¹⁰⁵ § 237 OSŘ

¹⁰⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 8. 2013, sp. zn. 29 NSČR 55/2013

¹⁰⁷ Sdělení Ústavního soudu o stanovisku pléna Ústavního soudu ze dne 28. 11. 2017, sp. zn. Pl. ÚS-st. 45/16 k ústavní konformitě odmítnutí dovolání v občanském soudním řízení a k nepřípustnosti ústavní stížnosti proti předchozím rozhodnutím o procesních prostředcích k ochraně práva, neobsahuje-li dovolání vymezení předpokladů přípustnosti.

¹⁰⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 23. 3. 2021, sp. zn. IV. ÚS 2659/20

kterým bylo rozhodnuto o vstupu nabyvatele práv nebo povinností, jež jsou předmětem řízení, do řízení na místo dosavadního účastníka. V poslední řadě je dovolání přípustné do usnesení odvolacího soudu, kterým rozhodl o přistoupení dalšího účastníka nebo o záměně účastníka.¹⁰⁹ Do uvedených usnesení je dovolání přípustné bez ohledu na to, zda soud návrh účastníka zamítl nebo mu vyhověl. Rovněž nemusí být splněn žádný z výše uvedených typových předpokladů přípustnosti.¹¹⁰

3.1.2. Negativně vymezená přípustnost

Vedle druhů rozhodnutí, proti kterým je dovolání přípustné, stanoví zákon taxativně věci, ve kterých dovolání přípustné není. Činí tak v případech, kde převažuje právní jistota účastníků nad možností přezkumu rozhodnutí.¹¹¹

Obecně není dovolání přípustné do věcí rodinného práva, které upravuje část druhá občanského zákoníku. Z uvedeného pravidla stanoví OSŘ výjimku, podle níž lze podat dovolání ve věcech manželského majetkového práva. Další věci, které jsou sice upraveny druhou částí občanského zákoníku, ale je do nich dovolání přípustné stanoví ZŘS. Konkrétně se jedná o rozsudek o omezení nebo zbavení rodičovské odpovědnosti, pozastavení nebo omezení výkonu rodičovské odpovědnosti, o určení nebo popření rodičovství a o nezrušitelné osvojení.¹¹²

Je tedy možné podat dovolání do rozsudku o vypořádání společného jmění manželů nebo omezení rodičovské odpovědnosti, ale nikoliv do rozsudku, jehož předmětem je výchova a výživa nezletilého dítěte nebo rozsudku, kterým se rozvádí manželství.

Ke stanovení konkrétních výjimek, do nichž je dovolání přípustné, přistoupil zákonodárce z toho důvodu, že se jedná o rozhodnutí s dlouhodobějším charakterem, který převažuje nad právní jistotou účastníků.¹¹³ Na jednu stranu se lze s důvodem povolení přípustnosti do výše specifikovaných výjimek ztotožnit, neboť pokud účastník nesouhlasí s rozsudkem odvolacího soudu o výchově nezletilého dítěte, může podat nový návrh ve věci, který může skončit příznivějším rozhodnutím soudu pro účastníka. Takovou možnost účastník například v řízení o popření otcovství nemá s ohledem na popěrné lhůty a překážku věci rozsouzené (*res iudicata*). Na druhou stranu pak v takových věcech nefiguruje dovolací soud jako sjednocovatel judikatury a jeho roli musí pomyslně suplovat Ústavní soud. Rovněž není dovolání přípustné proti

¹⁰⁹ § 238a OSŘ

¹¹⁰ DOLEŽÍLEK, Jiří. In: SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, DOLEŽÍLEK, Jiří et al. Občanský soudní řád. 3. vydání (1. aktualizace). C. H. Beck, Praha, 2022. § 238a, marg. č. 1.

¹¹¹ VOJTEK, Petr. In: JIRSA, Jaromír et al. Občanský soudní řád, 3. část: Soudcovský komentář. Wolters Kluwer, Praha, 2023. § 238.

¹¹² § 30 odst. 1 OSŘ

¹¹³ ŠÍNOVÁ, Renáta, HAMULÁKOVÁ, Klára. Civilní proces: obecná část a sporné řízení. 2. vydání. C.H. Beck, Praha, 2020. s. 448.

rozhodnutím o věcech upravených zákonem o registrovaném partnerství, které lze do jisté míry podřadit pod věci rodinného práva.

Účastník se rovněž nemůže dovolat do rozhodnutí, jehož předmětem byla bagatelní částka do 50 000 Kč, pokud se nejedná o spor ze spotřebitelské smlouvy nebo pracovněprávního vztahu. Do rozsudku o zaplacení částky 12 000 Kč z titulu spotřebitelského úvěru tedy bude možné podat dovolání, ačkoliv hodnota sporu nedosahuje částky 50 000 Kč ani zdaleka.¹¹⁴ U opětovného plnění je rozhodující, zda součet všech jednotlivých částek dosahuje hodnoty 50 000 Kč. V případě opětovného plnění na dobu neurčitou, po dobu života nebo na dobu delší než pět let, je určující pětinasobek výše ročního plnění. Z hlediska počítání hodnoty sporu je pro posouzení přípustnosti zásadní, o jaké částce bylo rozhodnuto výrokem, který dovolatel napadá. K příslušenství jistiny se při určování hodnoty sporu nepřihlíží, přičemž se uvedené pravidlo nevztahuje na situace, kdy je předmětem sporu pouze příslušenství.¹¹⁵

Dále není přípustné dovoláním zpochybnit rozhodnutí ve věci odkladu výkonu rozhodnutí nebo exekuce nebo obecně věci týkající se výkonu rozhodnutí a exekuce stran bagatelních částek do 50 000 Kč. Usnesení, proti němuž je přípustná žaloba pro zmatečnost ve smyslu § 229 odst. 4 OSŘ rovněž nelze napadnout dovoláním, neboť je na místě, aby účastník podal právě onu žalobu pro zmatečnost podle § 229 odst. 4. Stejně tak nelze napadnout dovoláním usnesení o předběžném opatření, pořádkovém opatření, znalečném nebo tlumočném. Vzhledem k tomu, že řízení o žalobě z rušené držby má provizorní povahu a rozhodnutí o ní neposkytuje definitivní právní ochranu, nelze ani proti takovému rozhodnutí podat dovolání.¹¹⁶ Proti rozhodnutí o nákladech řízení nelze podat dovolání nezávisle na tom, zda o nich soud rozhodl samostatným usnesením nebo stejným rozhodnutím jako o věci samé. Dovolání proti rozhodnutím o povinnosti zaplatit soudní poplatek nebo o osvobození od soudních poplatků není přípustné, neboť nevyvolává právní otázky, které by mohly přispívat ke sjednocování judikatury NS a pouze celé řízení zbytečně prodlužují.¹¹⁷ Z podobného důvodu není přípustné dovolání ani proti rozhodnutí o ustanovení zástupce. Pokud odvolací soud zruší rozhodnutí soudu první instance a věc mu vrátí k dalšímu řízení, není možné se proti tomu dovolat, neboť se nejedná o konečné rozhodnutí ve věci a řízení bude ještě pokračovat před soudem prvního stupně. Konečně nelze podat dovolání proti usnesením, kterými soud zprostil účastníka povinnosti složit zálohu nebo rozhodl o odejmutí zproštění od složení

¹¹⁴ § 202 odst. 2 OSŘ

¹¹⁵ ŠÍNOVÁ, Renáta, HAMUĚÁKOVÁ, Klára. Civilní proces: obecná část a sporné řízení. 2. vydání. C.H. Beck, Praha, 2020. s. 450.

¹¹⁶ DOLEŽÍLEK, Jiří. In: SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, DOLEŽÍLEK, Jiří et al. Občanský soudní řád. 3. vydání (1. aktualizace). C. H. Beck, Praha, 2022. § 238, marg. č. 18.

¹¹⁷ DOLEŽÍLEK, Jiří. In: SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, DOLEŽÍLEK, Jiří et al. Občanský soudní řád. 3. vydání (1. aktualizace). C. H. Beck, Praha, 2022. § 238, marg. č. 20.

zálohy podle exekučního řádu, a to s odkazem na podobnost s řízením o osvobození od soudních poplatků.¹¹⁸

Přípustné není rovněž dovolání proti odůvodnění rozhodnutí.¹¹⁹ O takové dovolání by se jednalo v případě, že se dovolatel sice ztotožnil s výroky odvolacího soudu, avšak dospěl k nim na základě jiného právního posouzení.

3.1.3. Úvahy de lege ferenda

Podle Evy Dobrovolné by jako předpoklad přípustnosti postačovalo kritérium zásadního právního významu. Posouzení zásadního právního významu by spočívalo na NS, který by své rozhodnutí musel přesně a přesvědčivě odůvodnit. Za jistou garanci adekvátního odůvodnění lze považovat pravidelné zveřejňování rozhodnutí dovolacího soudu. Má za to, že by tím došlo k odbřemenění přetíženého NS a zároveň by to posílilo jeho roli ve sjednocování judikatury.¹²⁰

K názoru Evy Dobrovolné ohledně znovuzavedení kritéria zásadního právního významu se připojili i ostatní autoři civilního záměru. Obecně je ve věcném záměru koncipována přípustnost dovolání odlišně od nynější úpravy. Podle jeho autorů by dovolání mělo být přípustné pouze proti rozsudkům odvolacího soudu a nikoliv usnesením, neboť ta svou povahou do dovolacího řízení nepatří a pouze prodlužují délku řízení. Dovolání bude přípustné, pokud hodnota sporu přesáhne částku 50 000 Kč a odvolací soud je výslovně připustí. O připuštění rozhodne soud ve výroku, jestliže jeho rozsudek závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva zásadního právního významu zejména v případech diformity, chybějící prejudikatury nebo potřeby sjednocení dovolací judikatury. Nově by kladným rozhodnutím soudu prvního stupně o přípustnosti byl dovolací soud vázán. Zároveň by autoři zavedli institut výjimečného dovolání v případech, kdy hodnota sporu přesahuje částku v zatím blíže nespécifikované, ale pro účastníka významné, výši. V souladu s plenárním nálezem Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 29/11¹²¹

¹¹⁸ § 238 OSŘ

¹¹⁹ § 236 odst. 2 OSŘ

¹²⁰ DOBROVOLNÁ, Eva. In: LAVICKÝ, Petr et al. Moderní civilní proces. Masarykova univerzita, Brno, 2014. s. 227.

¹²¹ Nález Ústavního soudu ze dne 21. 2. 2012, sp. zn. Pl. ÚS 29/11.

Citovaným plenárním nálezem Ústavní soud zrušil ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) OSŘ, ve znění do 31. 12. 2012. Podle zrušeného ustanovení bylo dovolání přípustné proti rozsudku nebo usnesení odvolacího soudu, kterým bylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně, jestliže dovolání nebylo přípustné podle písmena b) a dovolací soud dospěl k závěru, že napadené rozhodnutí má ve věci samé po právní stránce zásadní význam. Právě kritérium zásadního významu bylo podle názoru Ústavního soudu problematické, neboť zásadní právní význam NS ve své rozhodovací praxi vykládal značně roztržštěně a v podstatě si sám vybíral věci, o kterých bude meritorně rozhodnuto. Zrušené ustanovení Ústavní soud považoval za do té míry neurčité a vágní, že nespĺňovalo požadavky na předvídatelnost právní normy vyplývající z principu právního státu. Podle Ústavního soudu by mělo být každému účastníkovi zřejmé, zda je dovolání přípustné nebo nikoliv ještě předtím, než dovolání využije.

upřednostňují autoři předvídatelnost přípustnosti dovolání nad diskrecí NS při výběru, o kterých dovoláních bude meritorně rozhodnuto.¹²²

Podle Aleny Winterové by měla být dovolání přípustná proti všem pravomocným rozhodnutím ve věci samé vydanými soudem poslední instance a výjimečně proti významnějším usnesením (např. usnesení o výkonu rozhodnutí). Dovolání by nemělo být přípustné proti rozhodnutím procesní povahy, neboť mají menší význam a jejich přípustnost by nebyla v souladu s povahou výjimečnosti opravného prostředku. Na rozdíl ode všech výše uvedených návrhů by nepřistoupila k omezení přípustnosti dovolání v souvislosti s hodnotou sporu ani druhem sporu.¹²³

3.2. Přípustnost dovolání v německé úpravě

Dovolání v Německu je založeno na systému obecné přípustnosti dovolání. Znamená to, že podání dovolání není omezeno hodnotou sporu.¹²⁴ K podání dovolání jsou oprávněni účastníci odvolacího řízení, kterým byla rozsudkem způsobena újma.¹²⁵ Dovolání může podat rovněž vedlejší účastník.¹²⁶ Výjimečně mohou podat dovolání i nezúčastněné osoby, například věřitel ve smyslu § 856 odst. 2 ZPO.

3.2.1. Pozitivně vymezená přípustnost

Dovoláním lze zpochybnit konečný rozsudek ve věci,¹²⁷ pokud je u něj dán alespoň jeden ze tří důvodů přípustnosti vyžadující rozhodnutí dovolacího soudu. Za důvody přípustnosti označuje ZPO zásadní právní význam věci, nutnost dotváření práva a zajištění jednotnosti judikatury.¹²⁸ Obsah uvedených pojmů přípustnosti poté konkretizuje judikatura BGH, z čehož lze dovodit, že předvídatelnost přípustnosti je zcela vázaná na stav judikatury, která navíc často odkazuje na odborné publikace, zejména komentářovou literaturu.¹²⁹ Nezáleží na tom, zda rozsudek vydal zemský soud nebo vrchní zemský soud, ale je podstatné, aby jej vynesl soud v druhé instanci s civilní pravomocí.¹³⁰

¹²² Věcný záměr civilního řádu soudního. Dostupné online: https://justice.cz/documents/12681/2872506/V%C4%9Bcn%C3%BD+z%C3%A1m%C4%9Br_fin%C3%A1ln%C3%AD+verze+prosinec+2020.pdf/83cdd87e-18c5-41e9-948e-8defa2525adb. Bod 409–413.

¹²³ WINTEROVÁ, Alena. Třetí instance v civilním řízení ano či ne? Socialistická zákonnost. 1969, č. 1, s. 43.

¹²⁴ GOTTWALD, Peter. Dovolání podle německého práva. Spolkový soudní dvůr mezi zajišťováním právní jistoty a individuální spravedlností. Bulletin advokacie, 2018, č. 1-2. s. 45.

¹²⁵ JACOBY, Florian. Zivilprozessrecht. 17. vydání. Vahlen, Mnichov, 2020. s. 235.

¹²⁶ SCHILKEN, Eberhard, BRINKMANN, Moritz. Zivilprozessrecht. 8. přepracované vydání. Vahlen, Mnichov, 2022. s. 298.

¹²⁷ § 542 odst. 1 ZPO

¹²⁸ § 543 odst. 2 ZPO

¹²⁹ KŘIVÁČKOVÁ, Jana, HAMULÁKOVÁ, Klára. Nad nálezem Ústavního soudu o ústavnosti dovolání dle § 237 odst. 1 písm. c) OSŘ a novou právní úpravou dovolacího řízení. Právní rozhledy, 2013, č. 5, s. 171–175.

¹³⁰ KESSAL-WULF, Sibylle. In: VORWERK, Volkert, WOLF, Christian et al. BeckOK ZPO. Online Kommentar. 48. vydání. C.H. Beck, Mnichov, 2023. Dostupné online: <https://beck-online.beck.de/>. § 542, marg. č. 2–8.

Přestože odvolací soud rozhodl o nárocích, které se předmětem řízení staly až v odvolacím řízení v rámci změny žaloby, rozšíření žaloby nebo podáním vzájemného návrhu, lze se proti takovému rozsudku dovolat.¹³¹

Konečným rozsudkem se rozumí rozsudek odvolacího soudu, kterým se řízení končí. Obecně není proti mezitímním rozsudkům odvolacího soudu přípustné dovolání. Existuje však více případů, kdy je dovolání proti mezitímnímu rozsudku přípustné. Jedná se například o mezitímní rozsudky, kterými bylo rozhodnuto o přípustnosti žaloby a předběžném rozhodnutí o důvodu žaloby s tím, že jsou stran přípustnosti považovány za konečné.¹³²

Speciální úpravu stran přípustnosti má druhý rozsudek pro zmeškání, který byl vydaný jako druhý v pořadí poté, co byl první rozsudek pro zmeškání zrušen, neboť je přípustný bez toho, aniž by k tomu byla potřeba rozhodnutí odvolacího nebo dovolacího soudu.¹³³

3.2.2. Negativně vymezená přípustnost

V ZPO nalezneme i další speciální úpravy přípustnosti dovolání proti konkrétním rozsudkům. Zákon vylučuje dovolání u rozsudků, kterými odvolací soud rozhodl o nařízení, zamítnutí, změně nebo zrušení předběžného opatření, nezávisle na tom, zda se týká peněžitého plnění či nepeněžitého plnění,¹³⁴ a to z důvodu jejich předběžné povahy. Výjimka se však netýká všech rozhodnutí o předběžných opatřeních, neboť z dovolání není vyloučen rozsudek, kterým bylo rozhodnuto o náhradě škody za nařízení zjevně neodůvodněného nebo zrušeného předběžného opatření.¹³⁵

Rozsudky o předčasné držbě ve vyvlastňovacím řízení nebo v řízení o přerozdělení nemají konečnou povahu, neboť je možné je vydat ještě před rozhodnutím o vyvlastnění nebo přerozdělení. Pro jejich předběžnou povahu je nelze napadnout dovoláním.¹³⁶

V neposlední řadě není dovolání přípustné proti samostatnému rozhodnutí o nákladech řízení nebo proti rozsudku odvolacího soudu,¹³⁷ kterým zamítnul odvolání do samostatného rozhodnutí o nákladech řízení.¹³⁸ Dále není dovolání přípustné ve věcech rozvodů a pokračujících řízení, neboť je o nich rozhodováno usnesením.¹³⁹

¹³¹ MUSIELAK, Hans-Joachim, VOIT, Wolfgang, BALL, Wolfgang et al. Zivilprozessordnung: ZPO. Kommentar. 20. přepracované vydání. Vahlen, Mnichov, 2023. § 542, marg. č. 2–4.

¹³² Tamtéž.

¹³³ POHLMANN, Petra. Zivilprozessrecht. 4. vydání. C. H. Beck, Mnichov, 2020. s. 294.

¹³⁴ § 542 odst. 2 ZPO

¹³⁵ KRÜGER, Wolfgang, RAUSCHER, Thomas et al. Münchener Kommentar zur Zivilprozessordnung: ZPO. 6. vydání. C.H. Beck, Mnichov, 2020. § 542, marg. č. 13–17.

¹³⁶ Tamtéž.

¹³⁷ § 99 ZPO

¹³⁸ KRÜGER, Wolfgang, RAUSCHER, Thomas et al. Münchener Kommentar zur Zivilprozessordnung: ZPO. 6. vydání. C.H. Beck, Mnichov, 2020. § 542, marg. č. 13–17.

¹³⁹ Tamtéž.

3.2.3. Zásadní význam právní věci

Zásadním významem věci (*Grundsätzliche Bedeutung der Sache*) se rozumí, že vyřešení posuzované právní otázky není pouze v zájmu účastníků řízení, ale je i ve veřejném zájmu, který spočívá ve sjednocování judikatury a dotváření práva.¹⁴⁰ Musí se jednat o právní otázku, která je relevantní pro rozhodnutí v posuzované věci a nebyla dosud na úrovni vrcholných soudů vyřešena, přičemž má zároveň význam z hlediska budoucnosti. Další podmínkou je způsobilost právní otázky k tomu, aby o ní dovolací soud mohl rozhodnout, tj. musí být naplněn dovolací důvod. Dále by vyřešení právní otázky mělo být v budoucnu aplikovatelné na neurčitý počet případů. Případně se může jednat o situaci, kdy se zájmů společnosti dotýkají zásadní měrou jiné účinky související s posuzovaným případem.

Typicky je kritérium zásadního významu naplněno v řízení stran výkladu obchodních podmínek nebo smluvních ujednání a dalších případů, kde se jeví jako nutný zásah dovolacího soudu.¹⁴¹

Zákon dále výslovně stanoví, že rozhodnutí o hromadných žalobách mají vždy zásadní význam.¹⁴² Na druhou stranu se musí jednat skutečně o hromadné žaloby ve smyslu odpovídajících ustanovení ZPO, neboť pokud je vedeno více řízení v podobných věcech, není tím dáno kritérium zásadního právního významu věci.¹⁴³ Vedle toho lze zásadní právní zájem shledat i ve věcech, kdy došlo v řízení k porušení základního procesního práva účastníka.

3.2.4. Nutnost dalšího dotváření práva

Kritérium přípustnosti spočívající v nutnosti dotváření práva (*Fortbildung des Rechts*) se do jisté míry překrývá s kritériem zásadního významu právní věci. BGH jej definoval jako situaci, kdy z posuzovaného případu vyvstává důvod ke stanovení určitých obecně formulovaných vodítek nebo zásadního a určujícího principu pro výklad právního předpisu nebo vyplňování mezer v zákoně.¹⁴⁴ Předpokladem je, že takové vodítko dosud zcela nebo alespoň částečně chybí a mělo by být v budoucnu aplikovatelné na větší množství podobných případů. Bude se tedy jednat o typické nebo jednoduše zobecnitelné případy.¹⁴⁵

¹⁴⁰ SCHILKEN, Eberhard, BRINKMANN, Moritz. Zivilprozessrecht. 8. přepracované vydání. Vahlen, Mnichov, 2022. s. 295.

¹⁴¹ ROSENBERG, Leo, GOTTWALD, Peter, SCHWAB, Karl Heinz. Zivilprozessrecht. 18. vydání. C.H. Beck, Mnichov, 2018. s. 881.

¹⁴² § 614 ZPO

¹⁴³ SCHILKEN, Eberhard, BRINKMANN, Moritz. Zivilprozessrecht. 8. přepracované vydání. Vahlen, Mnichov, 2022. s. 295.

¹⁴⁴ ROSENBERG, Leo, GOTTWALD, Peter, SCHWAB, Karl Heinz. Zivilprozessrecht. 18. vydání. C.H. Beck, Mnichov, 2018. s. 881.

¹⁴⁵ POHLMANN, Petra. Zivilprozessrecht. 4. vydání. C. H. Beck, Mnichov, 2020. s. 295.

Uplatní se zejména v rozhodnutích o nových právních věcech a v dynamicky se rozvíjejících oblastech práva jako je právo hospodářské soutěže, právo duševního vlastnictví a právo obchodních korporací.¹⁴⁶ Nyní si lze představit, že by tento důvod bylo možné uplatnit v souvislosti s používáním umělé inteligence.

3.2.5. Zajištění jednotné judikatury

Podle BGH spadají pod zajištění jednotného rozhodování (*Sicherung einer einheitlichen Rechtsprechung*) tři skupiny případů. Vždy je podmínkou, že napadeným rozhodnutím soudu vznikly nebo přetrvávají závažné rozdíly v judikatuře.¹⁴⁷

První případ spočívá v tom, že se odvolací soud ve svém rozsudku odchýlil od rozhodnutí BGH nebo spojeného senátu vrcholných soudů Německa, případně i od jiného rozhodnutí německých vrcholných soudů, případně i důležité judikatury soudů nižších stupňů. Rovněž se bude jednat o situace, kdy se odchýlil od rozhodnutí soudu stejného nebo vyššího stupně.¹⁴⁸

Dále pod tento důvod přípustnosti spadají situace, kdy dojde ke zjevné svévoli nebo porušení základních procesních práv účastníka. Jako příklad lze uvést porušení práva na účinnou právní ochranu, práva na spravedlivý proces nebo porušení jiných základních práv, pro které by bylo možné podat ústavní stížnost.¹⁴⁹ Následkem rozsudku soudu by měla být poškozena důvěra veřejnosti v judikaturu.

Poslední případ spočívá na chybách soudu při aplikaci práva. Jedná se o chyby, u nichž je důvodná obava, že se budou opakovat v rozhodovací praxi soudu, který v této věci rozhodoval nebo se objeví v rozhodování jiného soudu. Uvedená chyba musí mít za následek závažný rozdíl v judikatuře.¹⁵⁰ Jestliže by došlo ze strany odvolacího soudu k judikatornímu odklonu a dovolání by nebylo přípustné, bylo by porušeno právo účastníků na zákonného soudce.¹⁵¹

3.2.6. Nesprávnost rozsudku jako předpoklad přípustnosti

Nepanuje shoda na tom, zda lze samotnou nesprávnost rozsudku podřadit pod některý z výše popsaných důvodů přípustnosti. Dovolání slouží v první řadě veřejnému zájmu a až poté k zajištění spravedlnosti jednotlivce v konkrétním případě. Veřejný zájem na sjednocování

¹⁴⁶ KRÜGER, Wolfgang. In: KRÜGER, Wolfgang, RAUSCHER, Thomas et al. Münchener Kommentar zur Zivilprozessordnung: ZPO. 6. vydání. C.H. Beck, Mnichov, 2020. § 543, marg. č. 11.

¹⁴⁷ POHLMANN, Petra. Zivilprozessrecht. 4. vydání. C. H. Beck, Mnichov, 2020. s. 295.

¹⁴⁸ SCHILKEN, Eberhard, BRINKMANN, Moritz. Zivilprozessrecht. 8. přepracované vydání. Vahlen, Mnichov, 2022. s. 296.

¹⁴⁹ ROSENBERG, Leo, GOTTWALD, Peter, SCHWAB, Karl Heinz. Zivilprozessrecht. 18. vydání. C.H. Beck, Mnichov, 2018. s. 882.

¹⁵⁰ POHLMANN, Petra. Zivilprozessrecht. 4. vydání. C. H. Beck, Mnichov, 2020. s. 295.

¹⁵¹ ROSENBERG, Leo, GOTTWALD, Peter, SCHWAB, Karl Heinz. Zivilprozessrecht. 18. vydání. C.H. Beck, Mnichov, 2018. s. 881.

judikatury však nelze shledat ve všech případech chybných rozhodnutí, zvláště pokud se k takovému rozhodnutí již vztahuje ustálená judikatura. Podle současné odborné literatury by dovolání mělo být do nesprávného rozsudku přípustné, jestliže je založen na zjevných a hrubých chybách.¹⁵²

3.2.7. Přípustnost přes odvolací soud

O přípustnosti dovolání rozhoduje odvolací soud z úřední povinnosti, tj. k tomu, aby se odvolací soud zabýval přípustností dovolání proti jeho rozsudku není potřebný žádný procesní úkon ze strany účastníka.¹⁵³ Přípustnost musí být v rozsudku odvolacího soudu výslovně vyjádřena, a to buď přímo ve výroku nebo v odůvodnění.

Rozhodnutím odvolacího soudu o přípustnosti je dovolací soud vázán.¹⁵⁴ Je vázán i v případě, kdy se dovolací soud na rozdíl od odvolacího soudu nedomnívá, že má věc zásadní právní význam nebo je dán jiný předpoklad přípustnosti.¹⁵⁵ Pokud by však odvolací soud nesprávně posoudil přípustnost a vyslovil přípustnost rozsudku, proti kterému zcela zjevně není dovolání přípustné, nebude dovolací soud rozhodnutím odvolacího soudu o přípustnosti vázán.¹⁵⁶

Soud je oprávněn vyslovit i omezenou přípustnost. Podle svého uvážení může rozhodnout o přípustnosti pouze některých výroků rozsudku za předpokladu, že se tyto výroky týkají skutkově a právně oddělitelné části věci. Také může omezit přípustnost dovolání tak, že je namísto všech účastníků řízení oprávněn podat dovolání pouze jeden nebo určití účastníci. O omezení přípustnosti může při posuzování přípustnosti rozhodnout jak odvolací, tak dovolací soud.¹⁵⁷

3.2.8. Přípustnost přes dovolací soud

Přestože přípustnost dovolání posuzuje primárně odvolací soud, je v určitých případech oprávněn přípustnost posoudit sám BGH.

3.2.8.1. Stížnost proti nepřipuštění

Proti tomu, že podle odvolacího soudu není dovolání přípustné, ať již se k přípustnosti vůbec nevyjádřil nebo ji výslovně zamítnul, se může účastník řízení bránit tzv. stížností proti nepřipuštění (*Nichtzulassungsbeschwerde*). Stížnost se podává přímo k BGH do jednoho měsíce od doručení písemného vyhotovení rozsudku, pokud hodnota sporu, do které chce strana podat

¹⁵² POHLMANN, Petra. Zivilprozessrecht. 4. vydání. C. H. Beck, Mnichov, 2020. s. 295.

¹⁵³ JACOBY, Florian. Zivilprozessrecht. 17. vydání. Vahlen, Mnichov, 2020. s. 234.

¹⁵⁴ § 543 odst. 2 ZPO

¹⁵⁵ JACOBY, Florian. Zivilprozessrecht. 17. vydání. Vahlen, Mnichov, 2020. s. 234.

¹⁵⁶ KESSAL-WULF, Sibylle. In: VORWERK, Volkert, WOLF, Christian et al. BeckOK ZPO. Online Kommentar. 48. vydání. C.H. Beck, Mnichov, 2023. Dostupné online: <https://beck-online.beck.de/>. § 542, marg. č. 2–8.

¹⁵⁷ ROSENBERG, Leo, GOTTWALD, Peter, SCHWAB, Karl Heinz. Zivilprozessrecht. 18. vydání. C.H. Beck, Mnichov, 2018. s. 883.

dovolání, přesahuje částku 20 000 euro nebo odvolací soud podané odvolání jako nepřijatelné odmítl pro zjevnou neopodstatněnost.¹⁵⁸ Smyslem omezení přípustnosti stížnosti stran hodnoty věci je odbřemenění BGH.¹⁵⁹

Stěžovatel musí do dvou měsíců od doručení rozsudku stížnost odůvodnit, přičemž uvede, v čem spatřuje přípustnost podle výše specifikovaných důvodů přípustnosti. S podáním stížnosti dochází k odkladu právní moci rozsudku, o kterém má stěžovatel za to, že by mělo být přípustné do něj podat dovolání.¹⁶⁰ Stěžovatelem vymezenými důvody přípustnosti je BGH vázán.

O stížnosti rozhodne BGH usnesením, kterým stížnost zamítne nebo jí vyhová v závislosti na tom, zda jsou dovolatelem vymezené dovolací důvody v době rozhodování o stížnosti skutečně dány.¹⁶¹ S vydáním zamítavého rozhodnutí nabývá právní moci původní rozsudek. Pokud soud stížnosti vyhová, stížnostní řízení pokračuje jako dovolací řízení s tím, že podání stížnosti se z hlediska zachování lhůt považuje za podání dovolání. Do dvou měsíců od doručení kladného usnesení stran přípustnosti účastník své podání doplní o odůvodnění. Úspěšnost stížností proti nepřipuštění je velmi nízká, neboť v roce 2015 vedlo k připuštění dovolání pouze 7 % ze všech podaných stížností.¹⁶²

3.2.8.2. Skokové dovolání

Jestliže považují účastníci řízení skutkový stav, jak jej zjistil soud prvního stupně ve svém rozsudku, za nesporný, ale chtějí, aby věc stran určité právní otázky posoudil BGH, je na místě podat skokové dovolání (*Sprungrevision*). Smyslem skokového dovolání je, že věc *přeskočí* jednu instanci a rovnou se jí bude zabývat dovolací soud.

Institut skokového dovolání je projevem zásady procesní ekonomie, neboť přeskočením odvolací instance nevzniknou stranám náklady spojené s odvolacím řízením.¹⁶³

Skokové dovolání je možné podat pouze do konečných rozsudků, u nichž by bylo přímo ze zákona přípustné odvolání.¹⁶⁴ Z toho vyplývá omezení přípustnosti hodnotou sporu, která musí dosahovat minimálně částky 600 euro, jak je stanoveno u odvolání.

K podání skokového dovolání je nutný souhlas obou stran, proto skokový dovolatel ke svému podání připojuje písemný souhlas druhého účastníka. Případně stačí, aby dovolatel

¹⁵⁸ § 544 odst. 1,2 ZPO

¹⁵⁹ JACOBY, Florian. Zivilprozessrecht. 17. vydání. Vahlen, Mnichov, 2020. s. 235.

¹⁶⁰ § 544 odst. 7 ZPO

¹⁶¹ POHLMANN, Petra. Zivilprozessrecht. 4. vydání. C. H. Beck, Mnichov, 2020. s. 297.

¹⁶² ROSENBERG, Leo, GOTTWALD, Peter, SCHWAB, Karl Heinz. Zivilprozessrecht. 18. vydání. C.H. Beck, Mnichov, 2018. s. 886.

¹⁶³ JACOBY, Florian. Zivilprozessrecht. 17. vydání. Vahlen, Mnichov, 2020. s. 235.

¹⁶⁴ § 566 odst. 1 ZPO

přiložil protokol, ve kterém protistrana souhlas vyslovila nebo souhlas jejího zástupce v rámci prvostupňového řízení.¹⁶⁵

Skokové dovolání se podává přímo dovolacímu soudu, přičemž skokový dovolatel v něm uvede zákonný důvod či důvody přípustnosti. Podáním dochází ze zákona k odkladu právní moci rozsudku soudu prvního stupně.¹⁶⁶

Kromě souhlasu protistrany podléhá přípustnost skokového dovolání posouzení dovolacího soudu. Ten zkoumá, zda jsou splněny podmínky přípustnosti jako u *klasického* dovolání. Za takový důvod přípustnosti se nepovažují vady řízení.¹⁶⁷

O tom, zda dovolací soud shledal existenci podmínek přípustnosti, rozhodne usnesením tak, že skokové dovolání zamítne nebo mu vyhoví. S doručením zamítavého rozhodnutí nabývá právní moci prvostupňový rozsudek. Pokud skokovému dovolateli vyhoví, celé řízení se překlápí do dovolacího řízení a dovolateli začne od doručení usnesení běžet dvouměsíční lhůta k odůvodnění dovolání.¹⁶⁸

Podání skokového dovolání se zároveň považuje za vzdání se práva na odvolání do rozsudku prvostupňového soudu.¹⁶⁹ Vzdání se odvolání je konečné a nic na něm nezmění ani případ, kdy BGH u skokového dovolání neshledá důvody přípustnosti.¹⁷⁰

3.3. Srovnání a zhodnocení

Na první pohled patrným rozdílem v komparovaných právních úpravách je druh rozhodnutí, proti kterému lze dovolání podat. V české právní úpravě je dovolání přípustné proti téměř každému rozhodnutí ve věci, kterým se řízení končí. Může se tak jednat o usnesení nebo rozsudek odvolacího soudu. Ohledně druhu rozhodnutí je německá úprava přísnější, když je dovolání přípustné pouze proti konečnému rozsudku odvolacího soudu.

Další odlišnost spočívá v tom, kdo přípustnost dovolání posuzuje a kdy je posuzována. V české právní úpravě je oprávněn přípustnost zkoumat dovolací soud (a velmi okrajově soud prvního stupně) a zkoumá jí až poté, co bylo dovolání podáno. Oproti tomu v Německu nejprve odvolací soud z moci úřední posoudí přípustnost a svůj závěr uvede do rozsudku. Přípustnost tedy zkoumá ještě předtím, než se účastník rozhodne dovolání podat. Pokud odvolací soud dovolání do rozsudku nepřipustí, může se vyslovenému názoru odvolacího soudu bránit účastník stížností

¹⁶⁵ ROSENBERG, Leo, GOTTWALD, Peter, SCHWAB, Karl Heinz. Zivilprozessrecht. 18. vydání. C.H. Beck, Mnichov, 2018. s. 886.

¹⁶⁶ § 566 odst. 3 ZPO

¹⁶⁷ § 566 odst. 4 ZPO

¹⁶⁸ § 566 odst. 6 ZPO

¹⁶⁹ § 566 odst. 1 ZPO

¹⁷⁰ JACOBY, Florian. Zivilprozessrecht. 17. vydání. Vahlen, Mnichov, 2020. s. 235.

pro nepřipuštění u dovolacího soudu. Při posuzování stížnosti se dovolací soud zabývá předpoklady přípustnosti.

Německou koncepci posuzování přípustnosti považuji za lepší z hlediska předvídatelnosti pro účastníka. Účastník má totiž lepší představu o pravděpodobné úspěšnosti dovolání na základě toho, zda odvolací soud dovolání připustil. Může si proto lépe rozmyslet, zda bude dovolání podávat a nebude tak zatěžovat soud zjevně neopodstatněnými podáními.

Dále považuji za praktické, že přípustnost dovolání primárně zhodnocuje soud, který o podaném dovolání nebude rozhodovat. V opačném případě by dovolací soud například za situace, kdy by byl přetížen nebo z jakéhokoliv jiného důvodu, mohl nejdříve hledat cesty, jak dovolání nepřipustit, aby o něm nemusel rozhodovat.

V obou komparovaných právních úpravách je přípustnost vymezena tak, že jsou uvedeny konkrétní druhy rozhodnutí, proti kterým je dovolání zásadně přípustné nebo nikoliv. Vedle toho německá úprava stanovuje kritéria přípustnosti – zásadní význam právní věci, nutnost dalšího dotváření práva a zajištění jednotné judikatury. Jejich obdobu v omezení přípustnosti v současné podobě dovolání v české úpravě nenalezneme.

V Německu je dovolání oprávněn podat účastník a vedlejší účastník, ale v Česku je to v souladu s ustálenou judikaturou umožněno pouze účastníkům, nikoliv vedlejším účastníkům. Německá úprava se jeví jako lepší řešení, neboť nespátřuji žádný relevantní důvod, proč by dovolání nemohl podat i vedlejší účastník. A to tím spíše, když ze zákona nenastane odklad právní moci.

Německá úprava navíc obsahuje institut skokového dovolání, který považuji za nadbytečný, neboť věc po právní stránce je oprávněn přezkoumávat i odvolací soud. Na druhou stranu tím objektivně dochází ke zkrácení řízení, když je přeskočena jedna instance a rovnou se k věci vyjádří BGH, jehož rozhodnutí bude konečné.

4. Dovolací důvody

Obecně lze za dovolací důvod označit každou skutečnost stanovenou zákonem, pro kterou je možné napadnout rozhodnutí soudu dovoláním. Takovou skutečností nebude každé pochybení odvolacího soudu, ale pouze dostatečně vážné pochybení, a to s ohledem k požadovanému výsledku dovolacího řízení spočívajícím ve změně nebo zrušení rozhodnutí odvolacího soudu. Ke zrušení nebo změně rozhodnutí by mělo být přistoupeno v opodstatněných případech se zřetelem na ochranu práv a právem chráněných zájmů účastníků.¹⁷¹

4.1. Dovolací důvody v české právní úpravě

Dovolatel ve svém dovolání vymezení s odkazem na ustanovení § 241a odst. 1 OSŘ nebo jeho citací, v čem spatřuje naplnění dovolacího důvodu, tj. proč si myslí, že soud právní otázku nesprávně posoudil a jak by podle něj měla být právní otázka správně posouzena.¹⁷² Je podstatné, aby dovolatel okolnosti nesprávného posouzení věci dostatečně určitě a srozumitelně popsal vzhledem k tomu, že je dovolací soud dovolacím důvodem vázaný a vyjma zmatečnostních vad nepřezkoumává věc nad rámec uplatněných dovolacích důvodů.

4.1.1. Nesprávné právní posouzení

Jedním z předpokladů přípustnosti dovolání je existence dovolacího důvodu.¹⁷³ V průběhu více než třicetileté historie dovolání po jeho znovuzavedení v České republice počet dovolacích důvodů klesal. Z původních čtyř důvodů zůstal v OSŘ jediný, a to takzvaný královský důvod¹⁷⁴ dovolání spočívající v nesprávném právním posouzení věci odvolacím soudem.¹⁷⁵ Pojem nesprávného právního posouzení věci zákon nijak blíže nespecifikuje. K tomu, co pod tím pojmem lze představit, nebo také ne, se vyjadřuje judikatura a komentářová a odborná literatura. Obecně se jedná o omyl při aplikaci právní normy na skutkovou podstatu zjištěnou soudem.¹⁷⁶ Právním posouzením se rozumí činnost soudu, kterou dovozuje určitá práva a povinnosti účastníků vyplývající z právních předpisů, a to ze zjištěného skutkového stavu.¹⁷⁷ V rámci platné úpravy nesprávné posouzení znamená, že odvolací soud na zjištěný skutkový stav nesprávně aplikoval či vyložil správný právní předpis nebo věc posoudil podle nesprávného právního předpisu.

¹⁷¹ BUREŠ, Jaroslav, DRÁPAL, Ljubomír. Dovolání podle občanského soudního řádu. C.H. Beck, Praha, 1994. s. 35.

¹⁷² § 241a odst. 3 OSŘ

¹⁷³ WINTEROVÁ, Alena, MACKOVÁ, Alena et al. Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací. 9. aktualizované vydání. Leges, Praha, 2018. s. 550.

¹⁷⁴ VOJTEK, Petr. In: JIRSA, Jaromír et al. Občanský soudní řád, 3. část: Soudcovský komentář. Wolters Kluwer, Praha, 2023. § 241a.

¹⁷⁵ § 241a odst. 1 OSŘ

¹⁷⁶ BULÍN, Hynek. Dovolání podle práva československého, německého a francouzského. Orbis, Praha, 1935. s. 71.

¹⁷⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 9. 1997, sp. zn. 2 Cdon 1339/96

Může se jednat o právní předpis hmotného práva nebo procesního práva. Převážně půjde o nesprávnost při aplikaci či vyložení hmotněprávní normy.¹⁷⁸

Jako příklad nesprávného právního posouzení procesní otázky lze uvést případ, kdy soud v odvolacím řízení neaplikoval zásadu zákaz reformatio in peius (zákaz změny k horšímu pro účastníka, který podal opravný prostředek), ač se uvedená zásada vztahuje i na odvolací řízení a odvolací soud měl rozhodnout v souladu s ní.¹⁷⁹ Příkladem nesprávného právního posouzení stran hmotněprávních předpisů bude případ, kdy odvolací soud nesprávně posoudil přiměřenost smluvní pokuty, neboť zkoumal nepřiměřenost ujednání o smluvní pokutě namísto toho, aby zkoumal nepřiměřenost konkrétního nároku na smluvní pokutu.¹⁸⁰

Nesprávné posouzení věci se musí projevit přímo ve výroku rozhodnutí odvolacího soudu. Z toho vyplývá, že k omylu při aplikaci práva může dojít nejen přímo ohledně meritů věci, ale i v jiné právní otázce, jestliže na ní závisel výrok rozhodnutí odvolacího soudu. Proto lze za splnění dovolacího důvodu považovat, pokud soud nesprávně po právní stránce posoudil předběžnou otázku, důkazní břemeno,¹⁸¹ poučovací povinnost soudu a vázanost soudu rozhodnutím jiného orgánu.¹⁸²

Přestože dovolací soud ex officio přihlíží ke zmatečnostním vadám, nelze takové vady podřadit pod dovolací důvod a pouze pro ně samotné podat dovolání. Jedná se o zcela logické řešení, kdy ke zhojení zmatečnostních vad slouží žaloba pro zmatečnost. Pokud však dojde v průběhu řízení k nesprávnému vyložení a aplikaci procesního předpisu, bude již dovolací důvod naplněn.¹⁸³

Dovolací důvod nezahrnuje situace, kdy dovolatel za dovolací důvod označí, že odvolací soud nesprávně zjistil skutkový stav, a proto věc po právní stránce nesprávně posoudil. A to z toho důvodu, že dovolací soud není oprávněn věc přezkoumat po skutkové stránce, ale pouze po právní.¹⁸⁴ Stejně tak nelze spatřovat naplnění dovolacího důvodu, pokud dovolatel sice uvádí, že došlo k nesprávnému právnímu posouzení věci, ale ve svém dovolání vychází ze skutkového stavu, který neodpovídá závěru o skutkovém stavu, který učinil odvolací soud.¹⁸⁵

¹⁷⁸ KRČMÁŘ, Zdeněk. In: BUREŠ, Jaroslav, DRÁPAL, Ljubomír et al. Občanský soudní řád. Komentář. C. H. Beck, Praha, 2009. § 241a, marg. č. 4.

¹⁷⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 1. 2023, sp. zn. 22 Cdo 2258/2021

¹⁸⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. 1. 2023, sp. zn. 31 Cdo 2273/2022

¹⁸¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 3. 1999, sp. zn. 22 Cdo 1156/98

¹⁸² KRČMÁŘ, Zdeněk. In: BUREŠ, Jaroslav, DRÁPAL, Ljubomír et al. Občanský soudní řád. Komentář. C. H. Beck, Praha, 2009. § 241a, marg. č. 4.

¹⁸³ VOJTEK, Petr. In: JIRSA, Jaromír et al. Občanský soudní řád, 3. část: Soudcovský komentář. Wolters Kluwer, Praha, 2023. § 241a.

¹⁸⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 1. 2009, sp. zn. 25 Cdo 534/2007

¹⁸⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 1. 2. 2017, sp. zn. 32 Cdo 5585/2016

O nesprávné právní posouzení se však jedná v případě, kdy soud měl určitou skutečnost za prokázanou, ale hodnotil jí jako právně bezvýznamnou. Obdobně lze za způsobilý dovolací důvod považovat, když soud z konkrétního právního jednání dovozoval určitá práva a povinnosti jeho účastníků, neboť se jedná o aplikaci práva na zjištění skutkový stav. Dochází k tomu zejména při hodnocení vnitřního psychického stavu účastníka.¹⁸⁶ Jako příklad lze uvést situaci, kdy soud zkoumá, zda byl účastník v dobré víře při určitém právním jednání. Dovolací důvod je naplněn také tehdy, když soud mechanicky převezme do svého právního posouzení věci odborné závěry soudního znalce, které však mají nesprávně právní povahu. To samé platí i v případě, kdy skutkový závěr soudu spočívá na nerespektování zásady volného hodnocení důkazů a soud mylně přisuzuje určitému důkazu neodpovídající právní sílu.¹⁸⁷

Podle judikatury Evropského soudu pro lidská práva by k prolamování právní moci rozhodnutí mělo docházet pouze, pokud rozhodnutí trpí zásadní vadou. Za takovou vadu však podle Bohumila Dvořáka nelze považovat nesprávné právní posouzení věci, a proto je současná koncepce dovolacího důvodu v rozporu s uvedeným názorem Evropského soudu pro lidská práva.¹⁸⁸

4.1.2. Úvahy de lege ferenda

K tradičnímu dovolacímu důvodu spočívajícímu v nesprávném právním posouzení věci doplnili autoři věcného záměru ještě dovolací důvod spočívající ve zmatečnosti. K přidání uvedeného důvodu přistoupili autoři s odůvodněním, že zmatečnostní vady představují nejzávažnější procesní nedostatky¹⁸⁹ a nyní je dovolací soud zkoumá pouze, pokud je dán dovolací důvod.

Je otázkou, zda je vhodné, že proti pravomocnému rozhodnutí lze podat opravný prostředek, jehož jediným důvodem je nesprávné právní posouzení věci. V některých případech totiž zákon poskytuje soudu prostor pro uvážení nebo obsahuje neurčité právní pojmy. Z toho vyplývá, že může existovat více možných správných právních posouzení věci. Ostatně ani při aplikaci relativně určité právní normy na konkrétní skutkový stav nemusí být správné pouze jedno řešení.¹⁹⁰ Je pak na soudu, aby si vybral řešení, které sám považuje za nejsprávnější a náležitě své rozhodnutí odůvodnil. Bohumil Dvořák se domnívá, že nejistota spojená s tím, že nelze dospět

¹⁸⁶ BUREŠ, Jaroslav, DRÁPAL, Ljubomír. Dovolání podle občanského soudního řádu. C.H. Beck, Praha, 1994. s. 46.

¹⁸⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 2. 2016, sp. zn. 25 Cdo 878/2014

¹⁸⁸ DVORÁK, Bohumil. Nad koncepcí dovolání v civilních věcech. Diskuse. Právník, 2018, č. 4. s. 351.

¹⁸⁹ Věcný záměr civilního řádu soudního. Dostupné online:

https://justice.cz/documents/12681/2872506/V%C4%9Bcn%C3%BD+z%C3%A1m%C4%9Br_fin%C3%A1ln%C3%AD+verze+prosinec+2020.pdf/83cdd87e-18c5-41e9-948e-8defa2525adb. Bod 419.

¹⁹⁰ DVORÁK, Bohumil. Nad koncepcí dovolání v civilních věcech. Diskuse. Právník, 2018, č. 4. s. 350.

k jednomu určitému správnému řešení není v souladu se současnou povahou dovolání jako mimořádného opravného prostředku, kdy může docházet k prolamování právní moci. Obecně je tímto aspektem současné koncepce dovolání značně narušena právní jistota účastníka.¹⁹¹

Je tedy žádoucí, aby byla právní otázka vyřešena do právní moci rozhodnutí. Proto se jeví jako vhodné, aby dovolání bylo zakotveno jako řádný opravný prostředek. Třetí instance by totiž rozhodnutí po právní stránce přezkoumala a mohla by věc právně posoudit odlišně od druhoinstančního soudu, aniž by zasahovala do právní moci rozhodnutí a s tím související právní jistoty účastníků.

4.2. Dovolací důvody v německé právní úpravě

Pokud zákon mluví o odůvodnění dovolání, je tím myšleno právě doplnění a specifikování dovolacího důvodu.

4.2.1. Porušení práva

Dovolatel může namítat pouze jediný dovolací důvod, a to že se napadený rozsudek zakládá na porušení práva.¹⁹² Právem se pro účely posuzování dovolacího důvodu rozumí každá právní norma v materiálním smyslu. Nebude se tedy jednat pouze o právní předpisy, které jsou označeny jako zákony, ale i o vyhlášky, právní předpisy Evropské unie, ratifikované mezinárodní smlouvy, právní obyčeje nebo nepsané právní normy.¹⁹³ Vedle toho se za právo považuje i Mietspiegel¹⁹⁴ nebo typická ujednání všeobecných obchodních podmínek.¹⁹⁵

Naopak právo cizích států, které německé soudy v určitých případech aplikují, se za právo nepovažuje. Stejně tak dovolací soud není oprávněn přezkoumávat rozhodnutí stran místní příslušnosti soudů prvního stupně.¹⁹⁶ Naproti tomu může dovolací soud přezkoumávat rozhodnutí ohledně mezinárodní příslušnosti podle nařízení Evropské unie nebo podle Luganské úmluvy.¹⁹⁷

Porušení práva spočívá v tom, že určitá právní norma nebyla aplikována nebo nebyla aplikována správně.¹⁹⁸ Skutečnost, že právní norma nebyla aplikována, ač být aplikována měla,

¹⁹¹ Tamtéž, s. 351.

¹⁹² § 545 odst. 1 ZPO

¹⁹³ ROSENBERG, Leo, GOTTWALD, Peter, SCHWAB, Karl Heinz. Zivilprozessrecht. 18. vydání. C.H. Beck, Mnichov, 2018. s. 891.

¹⁹⁴ Mietspiegel představuje index nájemného, který v souladu se zákonem společně stanoví obec nebo zástupci pronajímatelů a nájemců. Přehled všech srovnání nájemného vydává Spolkový úřad pro výstavbu a územní plánování.

¹⁹⁵ SCHILKEN, Eberhard, BRINKMANN, Moritz. Zivilprozessrecht. 8. přepracované vydání. Vahlen, Mnichov, 2022. s. 299.

¹⁹⁶ § 545 odst. 2 ZPO

¹⁹⁷ ROSENBERG, Leo, GOTTWALD, Peter, SCHWAB, Karl Heinz. Zivilprozessrecht. 18. vydání. C.H. Beck, Mnichov, 2018. s. 892.

¹⁹⁸ § 546 ZPO

je jednoduché poznat. Problematictější je zjistit, zda byla právní norma nesprávně aplikována. Nesprávná aplikace zpravidla spočívá v tom, že soud aplikoval jinou právní normu, než kterou měl použít, nebo aplikoval příslušnou právní normu, ale špatně ji stran skutkového stavu vyložil nebo správnou právní normu správně vyložil, ale špatně ji aplikoval na konkrétní zjištěný skutkový stav.

Pro posouzení, zda rozsudek spočívá na porušení práva, si dovolací soud pokládá otázku, zda by při správné aplikaci právní normy dospěl soud k jinému závěru. Vyžaduje se tedy kauzalita mezi porušením práva a nesprávností rozsudku. Pro posuzování dovolacího důvodu je podstatné rozlišovat právní a skutkové otázky, přičemž uvedené rozlišování v praxi často činí problém, neboť rozdíl mezi nimi nemusí být vždy zcela zřejmý. Je tomu tak z důvodu, že dovolací soud je oprávněn přezkoumávat pouze právní otázky a nikoliv skutkové.

Jako příklad právních otázek, tedy věcí, které je dovolací soud oprávněn přezkoumat, lze uvést posuzování určitého projevu vůle, dobré víry, dobrých mravů, porušení zásady volného hodnocení důkazů, procesních úkonů.¹⁹⁹

Dovolací důvod je naplněn, pokud by při aplikaci správné právní normy, dospěl soud ve svém rozsudku k jinému závěru. Dovolání však není opodstatněné, jestliže by soud dospěl při správné aplikaci práva ke stejnému závěru jako při nesprávné aplikaci právní normy v napadeném rozsudku. U porušení hmotného práva nebývá zpravidla obtížné stanovit, zda by soud k odlišnému závěru dospěl.²⁰⁰ Stran porušení procesního práva však bývá posuzování komplikovanější, proto postačí, pokud existuje možnost, že by soud dospěl k jinému závěru. Z tohoto pravidla platí výjimka pro taxativně vyjmenovaná porušení procesního práva, která zákon označuje jako absolutní dovolací důvody a nevyžaduje ani prokázání možnosti vydání jiného rozhodnutí, ale automaticky předpokládá porušení práva.

4.2.2. Absolutní dovolací důvody

Při porušení procesního práva nelze zpravidla jednoznačně určit, zda by soud dospěl k jinému právnímu závěru v posuzované věci, pokud v řízení bylo postupováno podle správných procesních norem. Proto obsahuje zákon výčet šesti absolutních dovolacích důvodů,²⁰¹ u nichž se předpokládá porušení práva, pokud v řízení nastanou. Dovolání do absolutních dovolacích

¹⁹⁹ ROSENBERG, Leo, GOTTWALD, Peter, SCHWAB, Karl Heinz. Zivilprozessrecht. 18. vydání. C.H. Beck, Mnichov, 2018. s. 894.

²⁰⁰ POHLMANN, Petra. Zivilprozessrecht. 4. vydání. C. H. Beck, Mnichov, 2020. s. 299.

²⁰¹ § 547 ZPO

důvodů nelze odmítnout pro neopodstatněnost, přestože se napadený rozsudek jeví jako správný.²⁰²

Prvním takovým důvodem je skutečnost, že soud nebyl obsazen v souladu s právními předpisy při ústním jednání nebo vyhlášení rozsudku. Soud není řádně obsazen, pokud byla věc přidělena podle rozvrhu práce, který nebyl vyhotoven v souladu se zákonem. Dalšími důvody podle judikatury BGH jsou případy, kdy soudce během ústního jednání spí, je zjevně vyčerpaný, zabývá se jinými věcmi nebo jednání krátce opustí, aniž by bylo přerušeno. Stejně tak se za řádné obsazení soudu nepovažuje, pokud rozhoduje soudce, který je hluchý, a to s ohledem na ústní povahu jednání u soudu. Naopak, pokud je soudce slepý a přímo to neovlivní rozsudek, nejedná se o absolutní dovolací důvod.²⁰³

Dále se za absolutní dovolací důvod považují situace, kdy ve věci rozhodoval soudce, který byl podjatý k věci či účastníkům řízení nebo byl z rozhodování vyloučen, a to buď pro podjatost nebo pro zákaz výkonu funkce soudce.

Absolutním dovolacím důvodem je nedostatek řádného procesního zastoupení účastníka, pokud s tím alespoň konkludentně nesouhlasil. Může se jednat jednak o situaci, kdy osoba, s kterou bylo jednáno jako s účastníkem řízení, neměla dostatek procesní způsobilosti nebo vůbec neexistovala, případně nebyla zastoupena advokátem, ač to zákon pro konkrétní řízení vyžaduje, nebo zástupci nebyla udělena řádně plná moc.

Pokud byla na ústním jednání, na kterém byl vydán rozsudek, porušena zásada veřejnosti, je naplněn absolutní dovolací důvod. Na jedné straně se jedná o situace, kdy veřejnost podle právních předpisů přítomná procesnímu úkonu být měla, ale byla v rozporu s právními předpisy vyloučena. Například pokud by veřejnost nebyla vpuštěna do jednacích síní na vyhlášení rozsudku, které musí být činěno vždy veřejně. Vedle toho se může jednat i o opačné případy, kdy veřejnost přítomna byla, ač měla být v souladu se zákonem vyloučena.

Posledním důvodem je nedostatek odůvodnění rozsudku. Dovolací důvod bude naplněn, jestliže chybí celé odůvodnění rozsudku, odůvodnění vztahující se k jednomu z výroků nebo se soud v odůvodnění nevypořádal s jedním z návrhů účastníka. Při popsání absenci odůvodnění nemůže totiž dovolací soud přezkoumat, zda odvolací soud správně aplikoval právní normu. Za nedostatek odůvodnění se také považuje, pokud rozsudek včetně odůvodnění není účastníkovi doručen do pěti měsíců od jeho vyhlášení. Doba pěti měsíců je stanovena z důvodu postupného

²⁰² POHLMANN, Petra. Zivilprozessrecht. 4. vydání. C. H. Beck, Mnichov, 2020. s. 300.

²⁰³ ROSENBERG, Leo, GOTTWALD, Peter, SCHWAB, Karl Heinz. Zivilprozessrecht. 18. vydání. C.H. Beck, Mnichov, 2018. s. 897.

zapomínání soudců, kteří se na rozhodování věci podíleli.²⁰⁴ Jako konkrétní příklad lze uvést rozsudek, ve kterém sice soud rozhodl o předmětu řízení a své rozhodnutí i odůvodnil, ale opomenul se v odůvodnění vypořádat se vznesenou námitkou započtení.²⁰⁵

4.3. Srovnání a zhodnocení

V České republice lze dovolání podat z důvodu nesprávného právního posouzení věci a v Německu na základě porušení práva. ZPO i OSŘ stanoví pojmy jen zcela obecně a blíže je specifikuje až judikatura, případně komentářová literatura. V rozhodnutí napadeném dovoláním došlo k nesprávné aplikaci právního předpisu, což je pro oba dovolací důvody stěžejní. Nesprávně aplikovaným právním předpisem může být hmotněprávní i procesní předpis. Německá úprava z přezkumu omezuje pouze právo cizích států, za což je však soustavně kritizována.

Pro naplnění dovolacího důvodu v české právní úpravě je dostačující, pokud se nesprávnost právního posouzení projeví ve výroku napadeného rozhodnutí. V Německu je otázka porušení práva posuzována poněkud zevrubněji. U hmotného práva je vyžadováno, aby při správné aplikaci práva dospěl soud k jinému závěru, než ke kterému dospěl v napadeném rozhodnutí založeném na nesprávné aplikaci právní normy. U porušení procesních předpisů postačuje, aby zde možnost jiného výsledku řízení alespoň existovala. Vedle toho stanoví ZPO absolutní dovolací důvody, u kterých není vyžadována souvislost mezi porušením práva a nesprávným rozhodnutím. Tyto absolutní dovolací důvody jsou v podstatě zmatečnostní vady podle OSŘ, ke kterým český dovolací soud přihlíží i bez návrhu.

Zatímco český dovolací soud je vázán dovolacími důvody a ex officio přezkoumává pouze zmatečnostní vady, německý dovolací soud není dovolacími důvody vázán, vyjma těch, které vyplývají z porušení procesních předpisů a nejedná se o absolutní dovolací důvody.

Stran dovolacích důvodů považují za lepší německou právní úpravu, neboť skutečnost, že téměř není vázán dovolacími důvody posiluje roli dovolacího soudu při výkonu spravedlnosti a sjednocování judikatury.

²⁰⁴ JACOBY, Florian. Zivilprozessrecht. 17. vydání. Vahlen, Mnichov, 2020. s. 238.

²⁰⁵ ROSENBERG, Leo, GOTTWALD, Peter, SCHWAB, Karl Heinz. Zivilprozessrecht. 18. vydání. C.H. Beck, Mnichov, 2018. s. 898.

5. Ústní jednání před dovolacím soudem

Ústním jednáním se rozumí zasedání soudu v jeho zákonném složení, jehož cílem je projednání věci samé.²⁰⁶ Obecně dává ústní jednání účastníkům příležitost, aby soud přesvědčili o svém právním názoru. S ústním jednáním úzce souvisí i lhůta, kterou musí být zachována mezi doručením předvolání účastníkovi a termínem jednání. Tato lhůta slouží k zajištění dostatečného času k přípravě na jednání. Aby mohl soud věc projednat, je nutné, aby byli účastníci řádně předvoláni.²⁰⁷

5.1. Ústní jednání před NS

Již Hynek Bulín v roce 1935 napsal, že v nejvyšší stolici se rozhoduje výhradně bez ústního jednání a v neveřejném zasedání, neboť zákonodárce upřednostnil zásadu neveřejnosti a písemnosti.²⁰⁸ Do dnešního dne se praxe ohledně nařizování ústního jednání NS příliš nezměnila. NS rozhoduje o dovolání zpravidla bez jednání,²⁰⁹ neboť neprovádí dokazování a napadené rozhodnutí přezkoumává pouze po právní stránce na základě obsahu spisu. Smyslem tohoto postupu je zrychlení dovolacího řízení a úspora finančních prostředků účastníků.²¹⁰

Pokud předseda senátu považuje za potřebné, aby bylo nařízeno ve věci jednání, může je nařídit. Podle aktuálního rozvrhu práce je předsedou senátu téměř každý soudce NS kromě dočasně přidělených soudců. Tato skutečnost však nic nemění na počtu nařízených jednání, který je prakticky nulový.

Nařídit jednání může být potřebné v situaci, kdy chce předseda senátu podrobněji slyšet právní argumentaci stran řízení. Dále k tomu může dojít v případě, kdy chce předseda senátu své rozhodnutí stranám vysvětlit nebo je s ním chce z určitého důvodu seznámit dříve, než by účastníkům rozhodnutí doručil soud prvního stupně.²¹¹

Petr Vojtek spatřuje výhodu rozhodování bez ústního jednání v tom, že se NS nemusí zabývat problémy s vyrozumíváním o jednání, respektive doručováním předvolání.²¹² Na jednu stranu mu lze přisvědčit, neboť nařízením jednání může dojít k prodloužení řízení, když soud musí předvolat účastníky a rovněž musí být zachována lhůta k přípravě na jednání. Na druhou stranu považují za podstatné poukázat na skutečnost, že dovolatel je povinně zastoupen advokátem

²⁰⁶ WINTEROVÁ, Alena, MACKOVÁ, Alena et al. Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací. 9. aktualizované vydání. Leges, Praha, 2018. s. 337.

²⁰⁷ ZAHRADNÍKOVÁ, Radka et al. Civilní právo procesní. 3. aktualizované vydání. Aleš Čeněk, Plzeň, 2018. s. 220.

²⁰⁸ BULÍN, Hynek. Dovolání podle práva československého, německého a francouzského. Orbis, Praha, 1935. s. 409.

²⁰⁹ § 243a odst. 1 OSŘ

²¹⁰ Usnesení Ústavního soudu ze dne 9. 7. 2019, sp. zn. I. ÚS 3410/17

²¹¹ VOJTEK, Petr. In: JIRSA, Jaromír et al. Občanský soudní řád, 3. část: Soudcovský komentář. Wolters Kluwer, Praha, 2023. § 243a.

²¹² Tamtéž.

a druhý účastník bude pravděpodobně též zastoupen. Doručovat se tedy bude jejich advokátům do datové schránky, což je velmi rychlý a efektivní způsob doručování. Navíc, pokud by předchozí účastník zastoupen nebyl, tak vzhledem k tomu, že mu již musela být doručena minimálně dvě rozhodnutí, nebude po jeho adrese k doručování NS muset zdlouhavě pátrat. K prodlužování řízení v souvislosti s nařízením ústního jednání může podle mého názoru docházet spíše z důvodů opakovaných žádostí účastníků o odročení jednání, kterým však soud nemusí vyhovět.

Podle Hynka Bulína přispívá ústní jednání za účasti právních zástupců účastníků k důkladnějšímu a zevrubnějšímu rozboru sporných otázek. Rovněž má za to, že veřejným ústním jednáním je zvyšována důvěra veřejnosti k oprávněnému soudu, neboť je tím umožněna kontrola ze strany veřejnosti.²¹³

5.1.1. Průběh ústního jednání

Ústní jednání před dovolacím soudem se řídí úpravou ústního jednání před odvolacím soudem.²¹⁴ V rámci přípravy jednání soud účastníky předvolá, přičemž předvolánka musí být doručena nejpozději deset dnů před plánovaným konáním ústního jednání.²¹⁵

Po zahájení jednání a ověření totožnosti účastníků a jejich právních zástupců zrekapituluje předseda senátu nebo jím pověřený člen senátu dosavadní řízení. Zejména sdělí stranám obsah napadeného rozhodnutí, obsah podaného dovolání a vyjádření k němu. Následně dá soud prostor účastníkům k vyjádření a jejich případným návrhům.²¹⁶ Nezávisle na tom, zda se ústní jednání koná, či nikoliv, vyhlásí NS rozsudek vždy veřejně.²¹⁷

5.1.2. Návrhy de lege ferenda

Věcný záměr nabízí dvě varianty stran ústního jednání před dovolacím soudem. První varianta navazuje na současnou úpravu a ponechává nařízení ústního jednání na uvážení NS a doplňuje, že se ústní jednání bude konat, pokud bude soud provádět dokazování. Autoři věcného záměru upřednostňují jinou variantu, podle níž ústní jednání proběhne, pokud na tom bude jedna ze stran trvat, soud bude provádět dokazování nebo jestliže to soud uzná za vhodné. Za pozitivum nařízení ústního jednání považují vytvoření prostoru pro právní debatu ohledně projednávané právní otázky, která může přispět k jejímu ozřejmění. Dále tím bude posílen i princip předvídatelnosti, když NS účastníkům sdělí svůj právní názor, který může být odlišný od právního názoru předchozích soudů, a podle něj posléze rozhodne. Ve výsledku by mělo ubýt zrušovacích

²¹³ BULÍN, Hynek. Dovolání podle práva československého, německého a francouzského. Orbis, Praha, 1935. s. 410.

²¹⁴ § 243a odst. 2 OSŘ

²¹⁵ § 215 odst. 1 OSŘ

²¹⁶ BUREŠ, Jaroslav, DRÁPAL, Ljubomír. Dovolání podle občanského soudního řádu. C.H. Beck, Praha, 1994. s. 94.

²¹⁷ Článek 96 odst. 2 Ústavy

rozhodnutí dovolacího soudu a přibýt měnících rozhodnutí, čímž by došlo k úspoře času a finančních prostředků účastníků.²¹⁸

Proti návrhu na povinné nařizování ústního jednání, jestliže na něm trvá jedna ze stran, se kategoricky vymezilo občanskoprávní a obchodní kolegium Nejvyššího soudu. V navrhovaném řešení spatřuje kolegium výrazné zvýšení zatížení NS, a nadto zcela neúčelně, neboť by skutkový stav ani samotné dovolání nemohlo doznat žádné změny. Navíc by bylo nutné zajistit odpovídající počet jednacích síní.²¹⁹

5.2. Ústní jednání před BGH

Německé civilní řízení je postaveno na zásadě ústnosti, která se projevuje i v řízení před dovolacím soudem. Účastníci jednají o právním sporu ústně před soudem.²²⁰ Pokud není dovolání odmítnuto pro nedůvodnost, nařídí dovolací soud ve věci jednání.²²¹

5.2.1. Průběh ústního jednání

Na průběh ústního jednání se použijí ustanovení z první části ZPO,²²² z čehož vyplývá, že ústní jednání ve všech třech instancích probíhají velmi podobně. K zachování účastníkovy lhůty pro přípravu na jednání, musí mu být předvolánka doručena více než dva týdny před termínem ústního jednání. Pokud je účastníkovi doručováno předvolání do zahraničí, dosahuje jeho přípravná lhůta délky jednoho měsíce.²²³

Ústní jednání zahajuje předseda senátu, který celé jednání zároveň řídí. Předseda senátu nejprve ověří, zda se dostavily strany i se svými advokáty. Vzhledem k tomu, že dovolací řízení podléhá povinnému zastoupení advokátem, nemůže za sebe jednat sám účastník, jehož advokát nařízené jednání zmeškal.²²⁴

²¹⁸ Věcný záměr civilního řádu soudního. Dostupné online:

<https://justice.cz/documents/12681/2872506/V%C4%9Bcn%C3%BD+z%C3%A1m%C4%9Bn%C3%A1ln%C3%AD+verze+prosinec+2020.pdf/83cdd87e-18c5-41e9-948e-8defa2525adb>. Bod 420.

²¹⁹ Stručné vyjádření Nejvyššího soudu k věcnému záměru nového civilního řádu soudního. 14. 12. 2017 [cit. 2023-03-19]. Dostupné online:

https://www.nsoud.cz/Judikatura/ns_web.nsf/web/Prov%C3%A9renostamedia~TiskovezpravyNejvyssihosoudu~Uvodni_strucne_vyjadreni_Nejvyssihosoudu_ke_zverejnenemu_vecnemu_zameru_noveho_civilniho_radu_soudniho~?openDocument&lng=CZ

²²⁰ § 128 odst. 1 ZPO

²²¹ § 553 odst. 1 ZPO

²²² § 555 odst. 1 ZPO

²²³ § 274 odst. 3 ZPO

²²⁴ FRITSCHKE, Jörn. In: KRÜGER, Wolfgang, RAUSCHER, Thomas et al. Münchener Kommentar zur Zivilprozessordnung: ZPO. 6. vydání. C.H. Beck, Mnichov, 2020. § 137, marg. č. 13–16.

Nejprve vyzve předseda senátu advokáty stran k tomu, aby přednesli své návrhy.²²⁵ V praxi to často vypadá tak, že pouze odkážou na svá písemná vyjádření.²²⁶

S ohledem na podstatu dovolání, které neslouží k přezkumu skutkových otázek, neprovádí dovolací soud dokazování. Výjimečně jej může provést za účelem prokázání namítaných procesních vad.²²⁷

Předseda senátu ukončí ústní jednání, pokud byla věc podle názoru celého senátu dostatečně projednána a následně vyhlásí rozhodnutí, případně jednání odročí. Složení senátu na posledním ústním jednání musí být stejné jako na následujícím jednání, kde je vyhlašován rozsudek.²²⁸

5.3. Zhodnocení a srovnání

Pro české dovolací řízení je klíčová zásada písemnosti, neboť dovolací soud rozhoduje pouze na základě obsahu spisu a jednání nenařizuje. V Německu je situace odlišná. V dovolacím řízení se uplatňuje zásada ústnosti, přičemž nařízení ústního jednání zákon předpokládá a také k němu zpravidla dochází.

Průběh ústních jednání je v obou komparovaných úpravách podobný. Největším rozdílem je možnost provádět dokazování. BGH je v určitých případech oprávněn dokazování provádět, ale tato možnost je NS upřena.

Za zdařilou považuji variantu z věcného záměru k ČŘS, podle níž může být ústní jednání nařízeno i na návrh účastníků, neboť tím dochází ke zvýšení vlivu účastníků na průběh dovolacího řízení. Přestože souhlasím s občanskoprávním a obchodním kolegiem, že tím dojde k většímu zatížení NS, tak mám za to, že přínos ústního jednání převažuje nad negativními vlivy na fungování NS.

Nepovažuji za relevantní argument kolegia spočívající v nutnosti zajištění dostatečného množství jednacích síní. Ministerstvo spravedlnosti by totiž mělo zajistit odpovídající zázemí k výkonu nezávislého soudnictví.

Myslím si, že by NS měl nařizovat dovolací jednání častěji. Na druhou stranu se s nařízením ústního jednání pojí nevýhody v podobě prodloužení řízení a nárůstu nákladů

²²⁵ § 136 a § 137 ZPO

²²⁶ VON SELLE, Dirk. In: VORWERK, Volkert, WOLF, Christian et al. BeckOK ZPO. Online Kommentar. 48. vydání. C.H. Beck, Mnichov, 2023. Dostupné online: <https://beck-online.beck.de/>. § 137, marg. č. 1.

²²⁷ ROSENBERG, Leo, GOTTWALD, Peter, SCHWAB, Karl Heinz. Zivilprozessrecht. 18. vydání. C.H. Beck, Mnichov, 2018. s. 904.

²²⁸ FRITSCHKE, Jörn. In: KRÜGER, Wolfgang, RAUSCHER, Thomas et al. Münchener Kommentar zur Zivilprozessordnung: ZPO. 6. vydání. C.H. Beck, Mnichov, 2020. § 136.

řízení. Celkově mám však za to, že nad uvedenými nevýhodami převažují výhody nařízení ústního jednání.

Konáním ústního jednání se zvyšuje důvěra v justici, je rozvíjena odborná diskuse a v neposlední řadě bude posuzovaná věc podrobena detailnějšímu zhodnocení. Dále může aktivní participace účastníka na ústním jednání přispět k lepší akceptaci následného rozhodnutí dovolacího soudu.

Významnou roli může hrát *subjektivní dojem*, který soud získá setkáním s účastníky, neboť tímto způsobem si může vytvořit ucelenější obraz o věci. Podle mého názoru nelze vždy veškeré relevantní skutečnosti pro správné rozhodnutí získat pouhým studiem spisu. Osobní kontakt soudu s účastníky může otevřít novou dimenzi sporu.

6. Lhůty v dovolacím řízení

6.1. Lhůty a jejich druhy v civilním procesu

Obecně se procesní lhůtou rozumí časový prostor k provedení procesního úkonu nebo k přípravě na jednání. V obou komparovaných právních úpravách rozlišujeme zákonné a soudcovské lhůty. Zákonné lhůty jsou určeny zákonem a soudcovské se odvíjí od uvážení soudu. Druhem zákonných lhůt jsou propadné lhůty (*Notfrist*), po jejichž uplynutí účastník ztratí možnost úkon provést. Soud může na návrh zmeškání propadné lhůty účastníkovi prominout.²²⁹ Vedle zákonných lhůt rozlišuje ZPO ještě průběžné lhůty (*Zwischenfrist*), které slouží stranám k jisté přípravě. Jedná se například o lhůtu mezi doručením žaloby a prvním jednáním ve věci. Uvedenou lhůtu a další obdobné nalezneme i v OSŘ, česká právní nauka pro ně nemá zvláštní označení. Soudcovskou lhůtu určí sám soud, který jí rovněž může svým rozhodnutím prodloužit, ale nemůže prominout zmeškání. Příkladem bude lhůta, kterou soud stanoví žalovanému k tomu, aby se vyjádřil k žalobě.^{230,231}

Do běhu lhůty se nezapočítává den, kdy došlo k události určující její počátek. Lhůta začíná tedy běžet až následující den.²³²

6.2. Lhůty v dovolacím řízení v české právní úpravě

6.2.1. Lhůta k podání dovolání

Lhůta k podání dovolání činí dva měsíce od doručení rozhodnutí odvolacího soudu.²³³ O chybějící zákonné náležitosti může být dovolání doplněno pouze v rámci dvouměsíční lhůty pro podání dovolání.²³⁴ Pokud bylo ve věci vydáno opravné usnesení, běží lhůta pro podání dovolání až od jeho doručení.²³⁵ Přestože to zákon výslovně nestanoví, musí se opravné usnesení týkat výroku rozhodnutí.²³⁶

Za včasné se považuje i dovolání podané později než dva měsíce po doručení rozhodnutí odvolacího soudu, jestliže odvolací soud v poučení uvedl dovolací lhůtu delší než dva měsíce

²²⁹ § 233 ZPO a § 58 OSŘ

²³⁰ SCHILKEN, Eberhard, BRINKMANN, Moritz. Zivilprozessrecht. 8. přepracované vydání. Vahlen, Mnichov, 2022. s. 152, 153.

²³¹ WINTEROVÁ, Alena, MACKOVÁ, Alena et al. Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací. 9. aktualizované vydání. Leges, Praha, 2018. s. 187, 188.

²³² § 222 odst. 1 ZPO ve spojení s § 187 odst. 1 BGB a § 57 odst. 1 OSŘ

²³³ § 240 odst. 1 OSŘ

²³⁴ § 241b odst. 3 OSŘ

²³⁵ § 240 odst. 1 OSŘ

²³⁶ VOJTEK, Petr. In: LAVICKÝ, Petr et al. Občanský soudní řád: Praktický komentář. Wolters Kluwer, Praha, 2016. § 240.

a dovolatel se takovou lhůtou řídil. Nejedná se o prominutí zmeškání lhůty, ale o zákonný procesní důsledek.²³⁷

K prodloužení lhůty určené k podání dovolání dochází rovněž v situaci, kdy odvolací soud nesprávně nebo neúplně poučí účastníka o dovolací lhůtě, místě pro podání dovolání nebo o předpokladech přípustnosti dovolání.²³⁸ Dovolání lze v takovém případě podat do tří měsíců od doručení rozhodnutí odvolacího soudu.

K otázce, zda je možné podat dovolání ještě před doručením písemného vyhotovení rozhodnutí se OSŘ nevyjadřuje. NS dovodil, že dovolání podané před začátkem běhu dovolací lhůty je účinné,²³⁹ přičemž vycházel ze svého rozhodnutí, kde shledal účinným podání odvolání po vyhlášení rozhodnutí, které však ještě nebylo stranám doručováno.²⁴⁰ Opožděné dovolání soud odmítne. Pokud je neodmítnul soud prvního stupně,²⁴¹ učiní tak dovolací soud.

6.2.2. Zachování lhůty k podání dovolání

Podle OSŘ musí účastník k zachování lhůty předat nejpozději v poslední den lhůty podání orgánu, který má povinnost jej doručit nebo úkon učinit u soudu.²⁴² Konkrétně to znamená, že účastník písemnost odešle například prostřednictvím pošty nebo datové schránky. Dovolání se podává u soudu, který rozhodoval v prvním stupni. Pokud účastník z nějakého důvodu podá dovolání poslední den lhůty přímo NS nebo odvolacímu soudu, bude lhůta též zachována.²⁴³ Může nastat situace, že se účastník splete a dovolání zašle soudu, který vyslovil místní nepřislušnost nebo jinému nepřislušnému soudu. Jestliže nepřislušný soud zašle v rámci dvouměsíční lhůty dovolání účastníka příslušnému prvostupňovému soudu, bude dovolání podáno včas.²⁴⁴

V zájmu principu právní jistoty je prominutí zmeškání lhůty v české právní úpravě vyloučeno, a to s přihlédnutím k již tak dlouhé dovolací lhůtě.²⁴⁵ Skutečnost, že zmeškání lhůty nelze prominout stanoví zákon.²⁴⁶ Zmeškání lhůty může soud v jiných vymezených případech prominout, jestliže účastník lhůtu zmeškal z omluvitelného důvodu a následkem bylo vyloučení z úkonu, ke kterému byl subjektivně legitimován. Do 15 dnů od odpadnutí důvodu, pro který úkon

²³⁷ VOJTEK, Petr. In: JIRSA, Jaromír et al. Občanský soudní řád, 3. část: Soudcovský komentář. Wolters Kluwer, Praha, 2023. § 240.

²³⁸ § 240 odst. 3 OSŘ

²³⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. 6. 2007, sp. zn. 20 Cdo 1374/2006

²⁴⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. 4. 1997, sp. zn. 2 Cdon 1199/96

²⁴¹ § 241b odst. 1 ve spojení s § 208 odst. 1 OSŘ

²⁴² § 57 odst. 3 OSŘ

²⁴³ § 240 odst. 2 OSŘ

²⁴⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. 8. 2004, sp. zn. 29 Odo 696/2004

²⁴⁵ VOJTEK, Petr. In: JIRSA, Jaromír et al. Občanský soudní řád, 3. část: Soudcovský komentář. Wolters Kluwer, Praha, 2023. § 240.

²⁴⁶ § 240 odst. 2 OSŘ

zmeškal, jej musí zaslat soudu společně s návrhem na prominutí zmeškání lhůty.²⁴⁷ Omluvitelnost posuzuje soud individuálně a omluvitelné důvody musejí trvat v době, kdy lhůta skončila. Nemusí trvat po celou dobu běhu lhůty.²⁴⁸

6.2.3. Prodloužení lhůty k podání dovolání

Pokud dovolatel podal dovolání včas, ale nesplnil povinnost právního zastoupení ve smyslu § 241 OSŘ, poučí jej soud o uvedeném nedostatku a vyzve k jeho odstranění v přiměřené lhůtě. Ze zákona v takovém případě dochází k prodloužení lhůty k doplnění obligatorního obsahu dovolání do konce lhůty, kterou soud stanovil k odstranění nedostatku podmínky řízení.²⁴⁹ K prodloužení lhůty pro doplnění dovolání dochází rovněž u dovolatelů, kteří požádali o ustanovení zástupce, neboť splňují zákonné požadavky pro osvobození od soudního poplatku. Dvuměsíční lhůta pro doplnění dovolání zde začíná znovu běžet od právní moci usnesení, kterým soud rozhodl o ustanovení právního zástupce. Nezáleží na tom, zda byla žádost účastníka důvodná či nikoliv.²⁵⁰ Vzhledem k tomu, že se jedná o zákonnou lhůtu, nemůže soud lhůtu k doplnění dovolání prodloužit na základě vlastní úvahy, a to ani na návrh dovolatele.

6.2.4. Neúčinnost doručení

V rámci doručování rozhodnutí může dojít k situaci, kdy bude rozhodnutí dovolacího soudu sice formálně doručeno, ale zároveň bude existovat omluvitelný důvod, pro který je třeba nastalé účinky doručení odstranit (změnit) rozhodnutím soudu.²⁵¹ Pak je namístě, aby účastník podal soudu návrh na rozhodnutí o neúčinnosti doručení ve smyslu ustanovení § 50d OSŘ. Může tak učinit do 15 dnů ode dne, kdy se s doručovanou písemností seznámil nebo mohl seznámit. Omluvitelný důvod musí účastník prokázat. Tímto způsobem může fakticky dojít k prodloužení lhůty k podání dovolání.

6.2.5. Návrhy de lege ferenda

Alena Winterová navrhuje stanovit lhůtu k podání dovolání²⁵² ve stejné délce jako je stanovena subjektivní lhůta k podání návrhu na obnovu řízení,²⁵³ tj. v délce tři měsíce.²⁵⁴

²⁴⁷ § 58 OSŘ

²⁴⁸ KRČMÁŘ, Zdeněk. In: BUREŠ, Jaroslav, DRÁPAL, Ljubomír et al. Občanský soudní řád. Komentář. C. H. Beck, Praha, 2009. §, 240 marg. č. 1

²⁴⁹ § 241b odst. 3 OSŘ

²⁵⁰ BÍLKOVÁ, Jana, VLČKOVÁ, Veronika. Lhůty k podání a doplnění dovolání. Bulletin advokacie, 2016, č. 4, s. 30-34.

²⁵¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 12. 2021, sp. zn. 29 Cdo 2876/2021

²⁵² Alena Winterová ve svém textu o opravném prostředku referuje jako stížnosti, ale v kontextu současné právní úpravy odpovídá spíše dovolání.

²⁵³ WINTEROVÁ, Alena. Třetí instance v civilním řízení ano či ne? Socialistická zákonnost. 1969, č. 1, s. 43.

²⁵⁴ § 230 odst. 1 OSŘ, ve znění do 31. 12. 1969

Věcný záměr rozlišuje lhůtu k podání dovolání a lhůtu k doplnění chybějících náležitostí dovolání. Samotné lhůty však stanoví o dost kratší než platná úprava nebo návrh Aleny Winterové. Dovolání by bylo nutné podat do patnácti dnů ode dne doručení písemného vyhotovení rozsudku odvolacího soudu a doplnit by je dovolatel musel do jednoho měsíce od doručení rozsudku. Délku lhůty odůvodňují autoři koncepcí dovolání, kdy se jedná o řádný opravný prostředek, který odkládá právní moc a vykonatelnost rozsudku. Na rozdíl od současné české úpravy by bylo možné využít institutu navrácení v předešlý stav.²⁵⁵

6.3. Lhůty v dovolacím řízení v německé právní úpravě

6.3.1. Lhůta k podání dovolání a doplnění dovolání

Délka lhůty k podání dovolání činí jeden měsíc a začíná běžet dnem, kdy byl účastníkovi doručen rozsudek odvolacího soudu.²⁵⁶ Každému účastníkovi běží lhůta zvlášť. Smyslem této lhůty je, aby se strana seznámila s rozhodnutím soudu a rozhodla, zda jej bude akceptovat nebo podá dovolání.²⁵⁷ Společně s lhůtou k podání dovolání začíná běžet dvouměsíční lhůta, která je určena k tomu, aby účastník dovolání doplnil o všechny zákonné náležitosti (tj. dovolací návrh a dovolací důvod). Nic však nebrání tomu, aby účastník podal v měsíční lhůtě dovolání včetně odůvodnění.²⁵⁸ Lhůta pro podání dovolání je ohraničena objektivní lhůtou v délce šesti měsíců od vyhlášení rozhodnutí odvolacím soudem,²⁵⁹ která se uplatní, pokud bylo doručení neúčinné nebo nebylo doručováno vůbec.²⁶⁰

Zákon mlčí stran toho, zda se dovolací lhůta po opravném usnesení prodlužuje. BGH v rámci své rozhodovací praxe dovodil, že vydání opravného usnesení nemá vliv na běh lhůty k podání dovolání.²⁶¹ Jestliže však rozhodnutí jako celek není dostatečně jasné, aby se strana mohla rozhodnout, zda dovolání podá, začne běžet lhůta pro podání dovolání až poté, co se strana seznámí s opravným usnesením.^{262,263}

²⁵⁵ Věcný záměr civilního řádu soudního. Dostupné online: https://justice.cz/documents/12681/2872506/V%C4%9Bcn%C3%BD+z%C3%A1m%C4%9Br_fin%C3%A1ln%C3%AD+verze+prosinec+2020.pdf/83cdd87e-18c5-41e9-948e-8defa2525adb. Bod 414.

²⁵⁶ § 548 ZPO

²⁵⁷ KRÜGER, Wolfgang. In: KRÜGER, Wolfgang, RAUSCHER, Thomas et al. Münchener Kommentar zur Zivilprozessordnung: ZPO. 6. vydání. C.H. Beck, Mnichov, 2020. § 517, marg. č. 1.

²⁵⁸ ROSENBERG, Leo, GOTTWALD, Peter, SCHWAB, Karl Heinz. Zivilprozessrecht. 18. vydání. C.H. Beck, Mnichov, 2018. s. 888.

²⁵⁹ § 551 odst. 2 ZPO

²⁶⁰ KRÜGER, Wolfgang. In: KRÜGER, Wolfgang, RAUSCHER, Thomas et al. Münchener Kommentar zur Zivilprozessordnung: ZPO. 6. vydání. C.H. Beck, Mnichov, 2020. § 548, marg. č. 1–3.

²⁶¹ Rozsudek BGH ze dne 15. 6. 1998, sp. zn. II ZR 318/96

²⁶² Usnesení BGH ze dne 17. 1. 1991, sp. zn. VII ZB 13/90

²⁶³ KESSAL-WULF, Sibylle. In: VORWERK, Volkert, WOLF, Christian et al. BeckOK ZPO. Online Kommentar. 48. vydání. C.H. Beck, Mnichov, 2023. Dostupné online: <https://beck-online.beck.de/>. § 548, marg. č. 1–5.

Pokud odvolací soud účastníka nesprávně poučí ohledně dovolací lhůty a účastník z toho důvodu podá dovolání pozdě, bude namístě, aby podal návrh na navrácení v předešlý stav.²⁶⁴

BGH dospěl k závěru, že přípustnosti odvolání nebrání skutečnost, že jej odvolatel včetně odůvodnění podal před doručením písemného vyhotovení rozsudku.^{265,266} Uvedené lze aplikovat i na dovolání, a proto můžeme uzavřít, že účastník může dovolání podat ještě před doručením písemného vyhotovení rozsudku odvolacího soudu. Pokud účastník podá dovolání opožděně, tj. po uplynutí lhůty pro podání dovolání, rozhodne dovolací soud o odmítnutí dovolání.²⁶⁷

6.3.2. Zachování lhůty k podání dovolání

Pro zachování lhůty musí být podání do posledního dne stanovené lhůty doručeno soudem.²⁶⁸ Úřední hodiny soudu nejsou pro posouzení řádného doručení podstatné, neboť podání stačí podle judikatury BGH vložit do schránky soudu, a to do 24 hodin toho dne, kdy lhůta končí.²⁶⁹ Účastník však musí být připraven prokázat, že podání skutečně soudem do půlnoci doručil.²⁷⁰

Jediným příslušným soudem k podání dovolání je BGH.²⁷¹ Jestliže účastník podá dovolání u jiného soudu, měl by jej na svou nepřislusnost soud upozornit. Povinností soudu však není zaslat dovolání dovolacímu soudu. Rovněž se nejedná o důvod pro prodloužení lhůty k podání dovolání prostřednictvím návrhu na navrácení v předešlý stav.²⁷² Vzhledem k tomu, že dovolatel musí být zastoupen jedním ze specializovaných advokátů z Advokátní komory u BGH, považují za prakticky vyloučené, že by bylo dovolání podáno u nesprávného soudu.

6.3.3. Prodloužení lhůty k doplnění dovolání

Na návrh dovolatele může soud se souhlasem protistrany prodloužit lhůtu k doplnění odůvodnění dovolání. V případě, že s tím protistrana nesouhlasí, může soud lhůtu prodloužit až o dva měsíce za předpokladu, že tím nedojde ke zbytečným průtahům v řízení nebo dovolatel doložil vážné důvody stran prodloužení. Soud může lhůtu rovněž na návrh prodloužit o dva měsíce

²⁶⁴ STACKMANN, Nikolaus. In: KRÜGER, Wolfgang, RAUSCHER, Thomas et al. Münchener Kommentar zur Zivilprozessordnung: ZPO. 6. vydání. C.H. Beck, Mnichov, 2020. § 233, marg. č. 79.

²⁶⁵ Rozsudek BGH ze dne 24. 6. 1999, sp. zn. I ZR 164/97

²⁶⁶ ROSENBERG, Leo, GOTTWALD, Peter, SCHWAB, Karl Heinz. Zivilprozessrecht. 18. vydání. C.H. Beck, Mnichov, 2018. s. 845.

²⁶⁷ § 552 ZPO

²⁶⁸ ROSENBERG, Leo, GOTTWALD, Peter, SCHWAB, Karl Heinz. Zivilprozessrecht. 18. vydání. C.H. Beck, Mnichov, 2018. s. 407.

²⁶⁹ Rozsudek BGH ze dne 19. 6. 1986, sp. zn. VII ZB 20/85

²⁷⁰ ROSENBERG, Leo, GOTTWALD, Peter, SCHWAB, Karl Heinz. Zivilprozessrecht. 18. vydání. C.H. Beck, Mnichov, 2018. s. 407.

²⁷¹ § 549 odst. 1 ZPO

²⁷² Usnesení BGH ze dne 19. 8. 2020, sp. zn. IV ZR 122/20

od zaslání spisu dovolateli v situaci, kdy mu nebylo umožněno nahlédnout do spisu.²⁷³ Prodloužení lhůty na návrh protistrany není přípustné.²⁷⁴

6.3.4. Navrácení v předešlý stav

Německá právní úprava prominutí zmeškání lhůty k podání dovolání ve smyslu OSŘ umožňuje. Jen pro něj má jiný název, a to navrácení v předešlý stav.²⁷⁵ Jestliže účastník zmešká bez svého zavinění lhůtu k podání dovolání, může požádat o navrácení v předešlý stav do dvou týdnů od odpadnutí důvodu, pro který nemohl podání učinit. Ve vztahu k lhůtě k doplnění dovolání tak může dokonce učinit do jednoho měsíce od odpadnutí důvodu. Dovolání nebo doplněné dovolání musí podat ve lhůtě k podání návrhu na navrácení v předešlý stav. Na rozdíl od prominutí lhůty v české právní úpravě tedy nemusí k návrhu přiložit úkon, jehož podání zmeškal. ZPO předpokládá absenci zavinění, pokud byl účastník chybně poučen nebo poučení zcela chybělo.

Další situace, kdy chybí zavinění jsou vymezeny judikaturou, přičemž se jedná například o vyšší moc, nemoc účastníka nebo jeho právního zástupce, ztráta nebo zpoždění poštovní zásilky a nepředvídatelné pochybení administrativních zaměstnanců advokáta i přes striktní organizační a kontrolní pravidla.²⁷⁶

6.4. Srovnání a zhodnocení

Komparované právní úpravy si jsou v otázce lhůt podobné. Podstatnějším rozdílem je délka lhůty, která v německé právní úpravě činí jeden měsíc na podání dovolání a dva měsíce na doplnění dovolání, zatímco česká právní úprava stanoví lhůtu k podání dovolání včetně jeho odůvodnění na dva měsíce. Ostatně i v české úpravě byla dříve pouze měsíční lhůta, která však běžela od právní moci rozhodnutí,²⁷⁷ což mohlo mít za následek, že jeden z účastníků měl nepoměrně dlouhou lhůtu k podání dovolání, pokud nastaly problémy s doručováním na straně druhého účastníka.

Myslím si, že jsou obě právní úpravy z pohledu dovolatele srovnatelné, neboť do dvou měsíců od doručení rozhodnutí musí podat soudu podání, které bude mít všechny zákonné náležitosti dovolání. Německá úprava však nabízí možnosti prodloužení lhůty, na které potenciálně dosáhne mnohem větší množství účastníků než v Česku, kde je prodloužení lhůty

²⁷³ § 551 ZPO

²⁷⁴ KRÜGER, Wolfgang. In: KRÜGER, Wolfgang, RAUSCHER, Thomas et al. Münchener Kommentar zur Zivilprozessordnung: ZPO. 6. vydání. C.H. Beck, Mnichov, 2020. § 551, marg. č. 12–16.

²⁷⁵ § 233 a násl. ZPO

²⁷⁶ SCHILKEN, Eberhard, BRINKMANN, Moritz. Zivilprozessrecht. 8. přepracované vydání. Vahlen, Mnichov, 2022. s. 65.

²⁷⁷ Podle § 240 odst. 1 OSŘ, ve znění do 31. 12. 2000, může účastník podat dovolání do jednoho měsíce od právní moci rozhodnutí odvolacího soudu u soudu, který rozhodoval v prvním stupni.

značně omezeno. Další odlišnosti spočívají například v povaze lhůty, když zmeškání lhůty k podání dovolání v Německu lze prominout, ale v české úpravě nikoliv.

Německá úprava je tedy svou flexibilitou jednoznačně příznivější pro dovolatele, což zřejmě souvisí i se skutečností, že německé dovolání je řádný opravný prostředek, zatímco v Česku se jedná o mimořádný opravný prostředek. Naopak navrhovanou úpravu ve věcném záměru považuji za příliš přísnou, neboť mám za to, že krátké lhůty nesplňují svůj smysl v tom, aby si mohl účastník rozmyslet, zda dovolání podá a obstojně své případné dovolání zargumentuje.

7. Zastoupení

7.1. Zastoupení v civilním procesu

Každému účastníkovi řízení náleží právo jednat před soudem sám nebo prostřednictvím svého zástupce. Zastoupení lze rozlišovat podle způsobu jeho vzniku, a to na zákonné, smluvní a na základě rozhodnutí.^{278,279} V obou právních úpravách má zastoupení podobné základy.

Zastoupení na základě zákona se uplatňuje v případech, kdy účastník procesní způsobilost postrádá nebo má procesní způsobilost omezenou. Procesní způsobilostí v civilním řízení se rozumí způsobilost osoby samostatně vykonávat procesní úkony nebo samostatně před soudem jednat.²⁸⁰ Příkladem omezené procesní způsobilosti může být nezletilé dítě, které si z kapesného koupí mobilní telefon od obchodní společnosti. Na telefonu se později objeví vada a nezletilý bude chtít společnost žalovat. Ač má způsobilost být účastníkem řízení, nemůže před soudem sám jednat.²⁸¹ Žalobu může proto podat prostřednictvím svého zákonného zástupce. Uvedené platí jak pro německou, tak pro českou právní úpravu vzhledem k tomu, že § 50 ZPO je v podstatě totožný s § 20 OSŘ.

Smluvním zastoupením lze zmocnit nejen advokáta, ale i další osoby. Zastoupení se v takovém případě osvědčuje plnou mocí. Účastník jí svému zástupci může vždy udělit písemně a před českými soudy navíc i ústně do protokolu.²⁸² Rozlišuje se prostá plná moc a procesní plná moc. Prostá plná moc²⁸³ zmocňuje pouze k provedení určitého úkonu. Procesní plná moc naopak zmocňuje k veškerým procesním úkonům souvisejícím s konkrétním soudním sporem. Advokátovi a notáři lze v České republice udělit jen procesní plnou moc. V Německu lze prostou plnou moc udělit všem zmocněncům v řízeních, ve kterých není vyžadováno povinné zastoupení advokátem.²⁸⁴ Zastoupení na základě plné moci zaniká konečným rozhodnutím ve věci, jiným dosažením cíle vymezeným v plné moci, odvoláním plné moci zmocněncem, výpovědí plné moci zmocnitelem nebo smrtí zmocněnce. Německá úprava navíc zná institut zástupce bez plné moci (*vollmachtloser Vertreter*). V takovém případě může zmocněnec svého zmocnitele dočasně zastupovat před soudem bez doložení plné moci. Bude se tak dít v situacích, kdy plná moc ještě

²⁷⁸ DOLEŽÍLEK, Jiří. In: BUREŠ, Jaroslav, DRÁPAL, Ljubomír et al. Občanský soudní řád. Komentář. C. H. Beck, Praha, 2009. § 22, marg. č. 1.

²⁷⁹ SMOLÍK, Petr. In: SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, DOLEŽÍLEK, Jiří et al. Občanský soudní řád. 3. vydání (1. aktualizace). C. H. Beck, Praha, 2022. § 22, marg. č. 1.

²⁸⁰ WINTEROVÁ, Alena, MACKOVÁ, Alena et al. Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací. 9. aktualizované vydání. Leges, Praha, 2018. s. 133.

²⁸¹ K podání žaloby bude nejprve nutné schválení opatrovnického soudu. Po právní moci rozsudku, kterým opatrovnický soud schválí jednání spočívající v podání žaloby na uvedenou společnost, bude teprve možné podat žalobu.

²⁸² § 28 OSŘ a § 80 ZPO

²⁸³ ZPO ji nazývá omezenou plnou mocí – *beschränkte Vollmacht*

²⁸⁴ § 25, 28a OSŘ a § 83 odst. 2 ZPO

neexistuje, je neplatná nebo zmocněnec překročil své zástupčí oprávnění či plnou moc nepředložil. Zástupce ovšem musí plnou moc v určité lhůtě doložit.²⁸⁵

Posledním typem zastoupení je zastoupení na základě rozhodnutí, kdy soud účastníkovi, který nemá procesní způsobilost, sám ustanoví pro řízení opatrovníka. Rozhodnutím soudu rovněž vzniká mandát ustanoveného advokáta.

7.2. Zastoupení v české právní úpravě

7.2.1. Zastoupení v civilním řízení

V civilním procesu mohou účastníky na základě plné moci před soudem podle § 24 a násl. OSŘ zastupovat advokát, notář, patentový zástupce, odborová organizace, Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí, právnické osoby ve smyslu ustanovení § 26 odst. 3 až 7 a obecný zmocněnec. V řízení před soudem prvního stupně a před soudem druhého stupně nemusí být účastník povinně zastoupen, pokud je procesně způsobilý ve smyslu ustanovení § 20 OSŘ.

7.2.2. Podpůrné instituty související s advokátním procesem

Účastník rovněž může požádat o ustanovení právního zástupce, pokud je to nezbytné k ochraně jeho zájmů a pokud splňuje podmínky pro osvobození od soudního poplatku.²⁸⁶ Soud účastníka osvobodí od soudního poplatku, pokud se nejedná o zjevně bezúspěšné uplatňování práva a odůvodňují-li to jeho poměry.²⁸⁷ Soud může účastníkovi přiznat kromě osvobození od soudního poplatku v celém rozsahu i částečné osvobození od soudního poplatku. Povinností účastníka je prokázat věrohodným a konkrétním způsobem své poměry, které jsou rozhodné pro posouzení jeho žádosti, tedy že splňuje podmínky pro osvobození od soudních poplatků.²⁸⁸ Učiní tak prostřednictvím vyplnění formuláře o svých osobních a majetkových poměrech. Jedná se o projev zásady rovnosti, přičemž jejím cílem je umožnit přístup k soudu účastníkům, jejichž majetkové a jiné osobní poměry jim neumožňují zaplatit soudní poplatek v zákonem stanovené výši.

Dále může nastat situace, kdy bude v účastníkových možnostech advokátovi za právní zastoupení zaplatit, ale nebude schopen si zastoupení advokáta zajistit. V takovém případě se může obrátit na Českou advokátní komoru a požádat jí o určení advokáta k poskytnutí právní služby. Účastník musí prokázat, že nesplňuje podmínky pro ustanovení advokáta soudem a rovněž musí

²⁸⁵ § 89 ZPO

²⁸⁶ § 30 OSŘ

²⁸⁷ §138 odst. 1 OSŘ

²⁸⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. 6. 2014, sp. zn. 28 Cdo 4260/2013, Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 7. 2013, sp. zn. 29 Cdo 1301/2013, Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 3. 2014, sp. zn. 23 Cdo 4417/2013

doložit potvrzení o odmítnutí nejméně dvou advokátů poskytovat právní služby.²⁸⁹ Česká advokátní komora rovněž může určit advokáta k poskytnutí bezplatné právní pomoci, pokud to osobní a majetkové poměry žadatele vyžadují.²⁹⁰

7.2.3. Zastoupení před NS

Pro dovolatele je stanovena povinnost být zastoupen v řízení o dovolání. Možnost výběru zástupců účastníka je však značně omezena v porovnání s řízením před soudem prvního nebo druhého stupně. Dovolatel musí být zastoupen advokátem nebo notářem,²⁹¹ přičemž notář není oprávněn zastupovat účastníka ve stejném rozsahu jako advokát. Účastník se může nechat notářem zastoupit pouze v mezích určených ustanovením § 3 odst. 1 písm. a) notářského řádu.

Pokud v současnosti podá dovolání nezastoupený účastník, vyzve jej prvostupňový soud nebo dovolací soud, aby doložil své právnické vzdělání nebo plnou moc advokáta včetně samotného dovolání. Pokud uvedené nedoloží, soud řízení o dovolání zastaví, a to podle § 241b odst. 2 OSŘ v případě prvostupňového soudu nebo podle § 243c odst. 3 OSŘ u NS, neboť se jedná o podmínku řízení, bez které věc nemůže být meritorně rozhodnuta.

Povaha a náročnost na formální požadavky dovolání jako mimořádného opravného prostředku odůvodňují požadavek nuceného zastoupení. Smyslem nuceného zastoupení je, aby se dovolateli dostalo kvalifikované právní pomoci. Tedy aby dovolání dostalo veškerým formálními požadavkům a zároveň, aby dovolací soud o věci mohl rozhodnout bez zbytečných průtahů.²⁹² Je otázkou, zda povinné zastoupení naplňuje uvedený účel, neboť v současnosti je velká část dovolání NS odmítána. Z toho vyplývá, že jistá část advokátů není schopna naplnit formální zákonné požadavky dovolání nebo není schopna odhadnout, zda má dovolání v dané věci šanci na úspěch.²⁹³ S tím souvisí i sporná kvalita podání advokátů.

7.2.4. Výjimky z povinného zastoupení

Povinnost nechat se zastoupit advokátem nebo notářem není absolutní. Povinné zastoupení se podle § 241 odst. 2 písm. a) nevztahuje na osobu s právnickým vzděláním. Za právnické vzdělání se považuje vysokoškolské vzdělání na právnické fakultě vysoké školy se sídlem v České republice nebo vysokoškolské vzdělání získané na právnické fakultě vysoké školy se sídlem na území ČSFR nebo jejích právních předchůdců, případně nostrifikované zahraniční

²⁸⁹ § 18 odst. 2 písm. b) zákona o advokacii

²⁹⁰ § 18a zákona o advokacii

²⁹¹ § 241 OSŘ

²⁹² BUREŠ, Jaroslav, DRÁPAL, Ljubomír. Dovolání podle občanského soudního řádu. C.H. Beck, Praha, 1994. s. 26, 27.

²⁹³ DOBROVOLNÁ, Eva. In: LAVICKÝ, Petr a kol. Moderní civilní proces. Masarykova univerzita, Brno, 2014. s. 229.

vysokoškolské právnické vzdělání.²⁹⁴ K otázce, co lze ještě pokládat za právnické vzdělání a co nikoliv, se opakovaně vyjadřoval Ústavní soud i NS ve svých rozhodnutích. Za právnické vzdělání ve smyslu výše citovaného nelze považovat ukončené studium obsahově ucelené části vysokoškolského studia na právnické fakultě v oboru místní správa, které podle NS postrádá univerzálně právní charakter, což je zřejmé i z jeho obsahového zaměření, když nevyžaduje vykonání zkoušek ve všech oborech práva.²⁹⁵ Z obdobného důvodu nelze považovat za právnické vzdělání ukončené studium na fakultě veřejné bezpečnosti Vysoké školy Sboru národní bezpečnosti. Konkrétně Ústavní soud ve svém plenárním nálezu shledal, že se obsah studia na Vysoké škole SNB sice v jistých částech shoduje s obsahem studia na právnické fakultě, avšak studijní nároky a celková profilace absolventů se značně liší. Dále argumentoval Ústavní soud tím, že Vysoká škola SNB byla zřízena ke zvýšení kvalifikace pracovníků v resortu Ministerstva vnitra. Rovněž skutečnost, že osoba složila rigorózní zkoušku nelze bez dalšího považovat za právnické vzdělání vzhledem k povaze rigorózní zkoušky, když je jejím předmětem určitý obor a nemá univerzálně-právní povahu.²⁹⁶

Vzhledem k tomu, že se jedná o povinné zastoupení podle OSŘ, tak se advokát ani notář nemohou nechat zastoupit svým koncipientem nebo zaměstnancem ve smyslu § 25 odst. 2 a § 26 odst. 2 OSŘ.

Dále se podle § 241 odst. 2 písm. b) OSŘ povinné zastoupení nevztahuje na právnickou osobu, stát, obec nebo kraj, jestliže za ně jedná příslušná osoba podle § 21 a násl. OSŘ s právnickým vzděláním. Pokud by však podnikatele zastupoval jeho zaměstnanec, který by sám dosáhnul požadovaného právnického vzdělání, nebude se jednat o splnění podmínky povinného zastoupení advokátem.²⁹⁷

Pokud dovolatel splňuje výjimku a nechce se nechat zastoupit advokátem, musí právnické vzdělání doložit, a to vysokoškolským diplomem a dodatkem k diplomu ve smyslu § 55 odst. 2 zákona o vysokých školách. Soud musí mít právnické vzdělání za prokázané.²⁹⁸

Jak je z dikce zákona patrné, povinné zastoupení se vztahuje pouze na dovolatele. Ostatní účastníci zastoupení být nemusí. Případně si mohou zvolit svého zástupce, přičemž je na rozdíl od dovolatele může zastupovat jakákoliv fyzická nebo právnická osoba podle § 24 a násl. OSŘ.

²⁹⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 1. 1999, sp. zn. 20 Cdo 1638/98

²⁹⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 10. 2001, sp. zn. 21 Cdo 1701/2001

²⁹⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 13. 9. 1995, Pl. ÚS 7/95

²⁹⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 5. 2004, sp. zn. 20 Cdo 638/2003

²⁹⁸ DOLEŽÍLEK, Jiří. In: SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, DOLEŽÍLEK, Jiří et al. Občanský soudní řád. 3. vydání (1. aktualizace). C. H. Beck, Praha, 2022. § 241, marg. č. 12.

7.2.5. Rozsah povinného zastoupení v dovolacím řízení

Na otázku, zda je vyžadováno povinné zastoupení pro celé dovolací řízení nebo jen pro určité úkony existuje více právních názorů. V § 241 odst. 4 OSŘ je výslovně stanoveno, že dovolání musí být *sepsáno* advokátem.

Podle Jaroslava Bureše a Ljubomíra Drápala²⁹⁹ platí povinné zastoupení advokátem pouze pro podání dovolání, nikoliv pro celé dovolací řízení. Nespátřují důvod, proč by měl být dovolatel zastoupen pro doručování písemností nebo pro zpětvzetí dovolání, které je plně na diskreci dovolatele. Zároveň vnímají podání dovolání extenzivně tak, že zahrnuje podání dovolání včetně dalších podání, kterými budou odstraněny vady dovolání nebo bude, jakkoliv disponováno s dovoláním (např. změnou dovolacího návrhu – tj. čeho se dovolatel domáhá, nebo rozsahu, v kterém je rozhodnutí napadáno, dovolacích důvodů atd.). K uvedenému závěru dospěli na základě systematického zařazení § 241 odst. 1 OSŘ a toho, že dovolací soud zpravidla rozhoduje bez nařízení jednání.

Se závěrem obou autorů nesouhlasí Karel Svoboda,³⁰⁰ který poukazuje na rozhodnutí NS, podle něhož není splněna podmínka povinného zastoupení advokátem, pokud dovolatel advokátovi udělí plnou moc jen k *vypracování dovolání*. V posuzované věci podal dovolatel dovolání, aniž by byl zastoupen advokátem. Okresní soud jej vyzval, aby si pro dovolací řízení zvolil zástupcem advokáta a jeho prostřednictvím dovolání podal. Dovolatel tak učinil a podal prostřednictvím právního zástupce totožné dovolání jako bylo původní dovolání. K dovolání přiložil plnou moc, kterou zmocnil advokáta k vypracování dovolání proti usnesení krajského soudu. NS dospěl k závěru, že dovolatel nesplnil podmínku povinného zastoupení, když neudělil procesní plnou moc advokátu nebo notáři pro dovolací řízení.³⁰¹

Ve své novější publikaci Svoboda uvádí, že je pro splnění podmínky povinného zastoupení dostačující, aby dovolání, které podal nezastoupený dovolatel, stvrdil svým podpisem advokát.³⁰² Vychází z rozhodnutí NS, podle něhož dovolatel splnění požadavku povinného zastoupení dostojí, pokud advokát sdělí soudu, že se s podáním dovolatele ztotožňuje.³⁰³ Nejedná se však o jednotný názor NS, neboť podle některých senátů NS musí advokát podání nezastoupeného dovolatele nahradit svým podáním nebo je alespoň doplnit.³⁰⁴

²⁹⁹ BUREŠ, Jaroslav, DRÁPAL, Ljubomír. *Dovolání podle občanského soudního řádu*. C.H. Beck, Praha, 1994. s 30.

³⁰⁰ SVOBODA, Karel, TRNĚNÁ, Klára. *Dovolání*. C.H. Beck, Praha, 2018. s 109.

³⁰¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 10. 2003, sp. zn. 30 Cdo 1923/2003

³⁰² SVOBODA, Karel. *Opravné prostředky: civilní proces z pohledu účastníka*. C.H. Beck, Praha, 2020. s 479–481.

³⁰³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 5. 1999, sp. zn. 26 Cdo 1121/99

³⁰⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 5. 2015, sp. zn. 30 Cdo 5196/2014, Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 6. 2017, sp. zn. 25 Cdo 3305/2016

S názorem Bureše a Drápala rovněž nesouhlasí Hynek Bulín,³⁰⁵ který argumentoval § 243 OSŘ, ve znění do 31. 12. 1995, podle něhož platí, že dovolací soud zpravidla nařídí jednání o dovolání a jednání nenařídí v případech stanovených zákonem.³⁰⁶ Bulín akcentuje, že k ústnímu jednání před dovolacím soudem může poměrně často dojít a je při něm účast právního zástupce dovolatele potřebná a užitečná. Podle Bulína není žádný důvod, proč by součástí povinného zastoupení advokátem nemělo být i doručování. Pokud by rozhodnutí bylo doručeno pouze dovolateli, nedozvěděl by se advokát, který dovolání sepsal a podal, o výsledku řízení. Souhlasí však s tím, že dovolatel může vzít sám dovolání zpět.

7.2.6. Návrhy de lege ferenda

Autoři věcného záměru ČŘS přistupují k otázce povinného zastoupení advokátem odlišně od současné úpravy. Advokátní proces již nevymezují pozitivně. Nově by měly být strany povinny nechat se zastoupit advokátem s výjimkou řízení před okresními soudy a v řízení o rekursu proti usnesení okresního soudu v takové věci.³⁰⁷ V dovolacím řízení by tedy byly zastoupeny obě strany, a to jak dovolatel, tak druhý účastník. Autoři vycházejí ze západních právních řádů, kde se zákonodárci snažili kompenzovat horší výchozí pozici strany, která není znalá práva tím, že bude povinně zastoupena advokátem. Také se inspirovali prvorepublikovou úpravou a vládním návrhem ČŘS v roce 1937, podle něhož měly být strany zastoupeny advokátem před krajskými soudy a před všemi soudy vyšší stolic. Pokud podání sepíše sám účastník, je pravděpodobné, že bude mít vady a soud jej bude muset *i opakovaně* vyzývat k odstranění vad, případně nebude ani možné vady odstranit. Takovým postupem by docházelo k průtahům v řízení. Autoři mají za to, že by zavedením advokátního procesu došlo k eliminaci uvedeného problému a celkovému zrychlení řízení. Dále poukazují na to, že široká poučovací povinnost soudu se zcela neslučuje s principem rovnosti stran, neboť soud má být nestranným procesním subjektem, a nikoliv vyvažovat neznalost práva nezastoupené strany tím, že jí bude poskytovat nejrozsáhlejší poučení.

Podle věcného záměru k ČŘS bude možné advokátovi udělit jen procesní plnou moc, která ho bude opravňovat k zastupování v řízení před soudem prvního stupně, řízení o opravných prostředcích, žalobě pro zmatečnost a žalobě na obnovu řízení.³⁰⁸ Nebyla by tedy vyžadována speciální plná moc pro dovolací řízení nebo by nemusel soud zkoumat, zda se plná moc udělená

³⁰⁵ BULÍN, Hynek. Advokát jako nucený zástupce dovolatele v občanském řízení soudním (k výkladu druhé věty § 241 občanského soudního řádu). Bulletin advokacie, 1996, č. 5. s. 24.

³⁰⁶ Podle současného znění § 243a odst. 1 *rozhodne dovolací soud o dovolání zpravidla bez jednání. Považuje-li to za potřebné, nařídí k projednání dovolání jednání.*

³⁰⁷ Věcný záměr civilního řádu soudního. Dostupné online: https://justice.cz/documents/12681/2872506/V%C4%9Bcn%C3%BD+z%C3%A1m%C4%9Br_fin%C3%A1ln%C3%AD+verze+_prosinec+2020.pdf/83cdd87e-18c5-41e9-948e-8defa2525adb. Bod 96.

³⁰⁸ Tamtéž. Bod 98 a 99.

v řízení před soudem prvního stupně vztahuje i na řízení před NS. Takovou právní úpravou by došlo k odpadnutí otázky stran rozsahu zastupování advokátem v dovolacím řízení. Smyslem nastíněného ustanovení je snížení administrativní zátěže soudů, když nebudou muset opakovaně vyzývat k doložení plné moci pro dovolací řízení, což by mohlo mít za následek zrychlení procesu.

Vzhledem k výše zmíněné sporné kvalitě podaných dovolání a jejich následné neúspěšnosti vyvstává podle Miroslava Sedláčka a Evy Dobrovolné otázka, zda by nebylo na místě zavést institut advokátů NS, kteří by se specializovali na dovolací řízení, čímž by mohlo být dosaženo ještě větší míry ochrany dovolatele.³⁰⁹

7.3. Zastoupení v německé právní úpravě

7.3.1. Advokátní proces v civilním řízení

Advokátní proces (*Anwaltszwang*) je zakotven ve velké části řízení před civilními soudy. Účastník musí být ve smyslu § 78 odst. 1 ZPO zastoupen advokátem ve všech řízeních před zemskými soudy, vrchními zemskými soudy a nejvyšším zemským soudem, pokud je ve spolkové zemi zřízený.³¹⁰ Zemské soudy rozhodují v první instanci o civilních věcech, jejichž hodnota přesahuje 5 000 EUR a v druhé instanci o odvolání proti rozhodnutí okresních soudů. Vrchní zemské soudy rozhodují ve druhé instanci o odvoláních podaných proti rozsudkům zemských soudů.

Advokátní proces se nevztahuje na řízení před německou obdobou vyššího soudního úředníka (*Rechtspfleger*) podle § 13 RPflG, který zejména rozhoduje o vydávání platebního rozkazu (*Mahnverfahren*) podle částí sedmé ZPO a dalších procesních věcech v rámci civilního řízení.³¹¹ Kromě ZPO upravuje povinné zastoupení i zákon o řízení ve věcech rodinných a mimosoudních (FamFG). Manželé musí být podle § 114 odst. 1 FamFG zastoupeni ve věcech manželských a následujících souvisejících řízeních před rodinným soudem (*Familiengericht*) a vrchním zemským soudem. Totéž platí pro všechny účastníky v samostatných rodinných věcech. Povinné zastoupení se však nevztahuje na všechna řízení podle uvedeného zákona. V § 114 odst. 4 FamFG z něj nalezneme výjimky.

Advokátní proces by měl zaručit, aby žaloba a následné repliky byly podané tak, aby jim soud jednoduše porozuměl a mohl o nich co rychleji rozhodnout. Dalším přínosem advokátního procesu by mělo být, že soudy nebudou zatíženy nedůvodnými žalobami, neboť celý případ nejprve posoudí kvalifikovaný advokát. V případě, že by advokát shledal žalobu jako nedůvodnou,

³⁰⁹ SEDLÁČEK, Miroslav, STŘELEČEK, Tomáš. Zastoupení: specifika a kontext. Wolters Kluwer, Praha, 2021. s. 7.

³¹⁰ Jako příklad lze uvést Bavorský Nejvyšší zemský soud - *Bayerisches Oberstes Landesgericht*

³¹¹ SCHILKEN, Eberhard, BRINKMANN, Moritz. Zivilprozessrecht. 8. přepracované vydání. Vahlen, Mnichov, 2022. s. 35.

měl by svého klienta informovat o tom, že potenciální žaloba nemá velkou pravděpodobnost úspěchu ve věci. Tímto způsobem by mělo docházet k ochraně spravedlnosti.³¹²

7.3.2. Podpůrné instituty související s advokátním procesem

Jak vyplývá ze samé podstaty advokátního procesu, je účastník povinen se nechat zastoupit advokátem. S tím se však pojí dvě potenciální překážky. Jednak nemusí mít na zaplacení advokáta dostatek financí nebo nemusí žádného advokáta sehnat. To však nemůže být důvodem odepření přístupu ke spravedlnosti. Německo jako sociální stát³¹³ nabízí pro takové situace řešení.

Ještě před začátkem řízení může osoba využít institutu poradenské pomoci (*Beratungshilfe*).³¹⁴ Ten spočívá v tom, že osoba domáhající se práva podá žádost o právní pomoc, ke které přiloží vyplněný formulář stran svých osobních a majetkových poměrů. O tom, zda splňuje požadavky uvedené v § 1 BerHG, rozhodne vyšší soudní úředník³¹⁵ obecného okresního soudu žadatele.³¹⁶ Po kladném rozhodnutí se bude moct obrátit na advokáta, který poskytne odbornou radu a případně i právní zastoupení. Za odbornou radu osoba nic neplatí, pouze za případné zastupování může hradit 15 EUR.³¹⁷

Procesním institutem podobným poradenské pomoci je pomoc s procesními náklady (*Prozesskostenhilfe*). Pokud si účastník nemůže náklady na civilní řízení (soudní poplatek) včetně advokáta s ohledem na svou ekonomickou situaci dovolit a jeho návrh na zahájení řízení se nejeví jako zcela neopodstatněný,³¹⁸ může požádat soud o pomoc s procesními náklady.³¹⁹ Rovněž doloží prohlášení o svých osobních a majetkových poměrech, které soud posoudí a pokud shledá jeho žádost důvodnou, rozhodne usnesením o úplné nebo částečné pomoci s náklady řízení.³²⁰ Pokud se jedná o řízení, ve kterém je zastoupení advokátem povinné nebo se zastoupení advokátem jeví jako vhodné nebo je druhá strana zastoupena, určí soud účastníkovi advokáta s přihlédnutím k volbě účastníka.³²¹

³¹² Tamtéž. s. 75.

³¹³ Článek 20 GG

³¹⁴ ROSENBERG, Leo, GOTTWALD, Peter, SCHWAB, Karl Heinz. Zivilprozessrecht. 18. vydání. C.H. Beck, Mnichov, 2018. s. 516, 517.

³¹⁵ § 24a I Nr. 1 RPfIG

³¹⁶ § 4 BerHG

³¹⁷ Bod 2 500 přílohy 1 RVG

³¹⁸ Zjevná neopodstatněnost návrhu se posuzuje podle toho, zda by účastník návrh na zahájení řízení podal i v případě, kdy by měl dostatek finančních prostředky k vedení řízení (srov. § 114 odst. 2 ZPO)

³¹⁹ § 114 odst. 1 ZPO

³²⁰ SCHILKEN, Eberhard, BRINKMANN, Moritz. Zivilprozessrecht. 8. přepracované vydání. Vahlen, Mnichov, 2022. s. 338–341.

³²¹ § 121 odst. 1 a 2 ZPO

Jestliže nastane druhá situace, kdy účastník finance na advokáta má, ale z určitého důvodu jej nemůže sehnat, přichází na řadu institut nouzového advokáta (*Notanwalt*).³²² Vztahuje se na řízení, kde je povinné zastoupení advokátem a účastníkem uplatňovaný nárok se nejeví jako bezúspěšný. Účastník může soud požádat o ustanovení advokáta, k čemuž musí doložit, že jej čtyři advokáti odmítli v uvedeném řízení zastupovat.³²³

7.3.3. Zastoupení před BGH

Dovolací řízení před BGH má stran povinného zastoupení poměrně přísnou úpravu. Stejně jako ve výše uvedených případech mají oba účastníci řízení povinnost být zastoupeni advokátem. Účastníka však může zastupovat pouze advokát, který je přijat ke Spolkovému soudnímu dvoru v Karlsruhe. K tomu musí advokát splnit podmínky stanovené v osmé části BRAO. Konkrétně za sebou musí mít minimálně pět let advokátní praxe a být starší 35 let. Rovněž jej musí na pozici přípuštěného advokáta navrhnout zemská advokátní komora, jejímž je členem. Pokud splní uvedené podmínky, následuje volba podle § 164 BRAO volebním výborem pro advokáty u Spolkového soudního dvora. Volební výbor tvoří předseda BGH a předsedové občanskoprávních senátů BGH a členové předsednictva Advokátní komory při BGH. Jestliže je advokát zvolen volebním výborem, pak o samotném přípuštění rozhodne ministr spravedlnosti. Schválení advokáti společně tvoří Advokátní komoru při Spolkovém soudním dvoru.³²⁴ S přípuštěním dojde k pozastavení jejich členství v advokátní komoře, jejíž součástí byli před přijetím k BGH. Dále musí mít sídlo v Karlsruhe,³²⁵ kde sídlí BGH a nesmí zastupovat účastníky před jinými soudy. Zabývají se tedy výlučně dovoláním. V současné době působí u Spolkového soudního dvora 38 advokátů, což je méně než 1%³²⁶ z celkového počtu advokátů v rámci všech 28 advokátních komor v Německu.³²⁷ Obecně může být v Německu přijata do advokátní komory osoba, která splňuje podmínky pro jmenování soudcem (*tj. má dokončené právnické vzdělání na vysoké škole v Německu a úspěšně složené obě státní zkoušky včetně absolvování referendariátu ve smyslu § 5 DRiG*), požívá veškerých občanských práv a je způsobilá zastávat veřejné funkce podle § 45 a násl. StGB. Do seznamu advokátů může být zapsán i evropský advokát.³²⁸

³²² § 78b ZPO

³²³ ROSENBERG, Leo, GOTTWALD, Peter, SCHWAB, Karl Heinz. Zivilprozessrecht. 18. vydání. C.H. Beck, Mnichov, 2018. s. 300.

³²⁴ § 174 odst. 1 BRAO

³²⁵ § 172b BRAO

³²⁶ Konkrétně se jedná o 0,02375%

³²⁷ Statistika Spolkové advokátní komory za rok 2022. [cit. 2022-11-23]. Dostupné online:

https://www.brak.de/fileadmin/04_fuer_journalisten/statistiken/2022/2022_brak-mg_statistik.pdf

k 1. 1. 2022 působilo v Německu 165 680 zapsaných advokátů

³²⁸ ROSENBERG, Leo, GOTTWALD, Peter, SCHWAB, Karl Heinz. Zivilprozessrecht. 18. vydání. C.H. Beck, Mnichov, 2018. s 155.

Z povinného zastoupení připuštěným advokátem nestanovil zákonodárce žádné výjimky. Vyplývá z toho, že i advokát nebo vysokoškolský pedagog, zabývající se dovoláním v akademické sféře, se bude muset nechat zastoupit jedním ze specializovaných advokátů.

V porovnání s řízením o dovolání v trestních věcech před BGH se stále jedná o přísnou úpravu. V trestním řízení se obecně může obviněný nechat obhajovat ve smyslu § 138 odst. 1 StPO všemi advokáty a všemi profesory práva na německé vysoké škole, kteří zároveň splňují podmínky pro jmenování soudcem. Zákon nestanoví pro řízení o trestním dovolání speciální úpravu.

Povinné zastoupení advokátem se vztahuje na veškeré procesní úkony v rámci řízení, kde je povinné zastoupení stanoveno. Samotný účastník není dostatečně procesně způsobilý k činění procesních úkonů. Pokud by v takovém řízení učinil podání, bude neúčinné. Uvedenou způsobilost má pouze advokát a jím musí být veškerá písemná podání podepsána.³²⁹

Pokud bychom se podívali na smysl advokátního procesu v dovolacím řízení, bude se jednat o podobné důvody jako obecně u civilního procesu. Německá advokátní komora (BRAK) k tomu uvádí, že jeho hlavním cílem je dosažení vysoké kvality podání. S tím souvisejí i další aspekty jako rovnost zbraní, nezávislý konečný přezkum věci a volný přístup k BGH. Smyslem tedy je, aby se mohl účinné právní ochrany domct každý bez ohledu na svou sociální situaci.³³⁰

7.4. Srovnání a zhodnocení

Je zřejmé, že zastoupení je v civilním řízení koncipováno zcela odlišně v obou srovnávaných právních řádech. V Česku je povinné zastoupení advokátem nebo notářem ojedinělým institutem, který zákon vyžaduje pouze v dovolacím řízení pro dovolatele. V Německu je advokátní proces běžnou záležitostí s tím specifikem, že notář účastníky před soudem ani zastupovat nemůže a před dovolacím soudem zastupuje účastníky jeden z třiceti osmi specializovaných advokátů. Obě varianty mají výhody a nevýhody.

V řízení před BGH se povinné zastoupení advokátem vztahuje na všechny účastníky, zatímco v řízení před NS postačuje, aby byl zastoupen dovolatel. Mám za to, že je v zájmu principu rovnosti účastníků řízení, aby byli v dovolacím řízení zastoupeni všichni účastníci. Nabízí se otázka, zda je v české úpravě více znevýhodněn dovolatel, který musí být povinně zastoupen notářem nebo advokátem nebo má horší pozici účastník předchozího řízení, který nemusí být povinně zastoupen, ale může si vybrat jakéhokoliv zástupce v souladu se zákonnou úpravou. V tomto ohledu lze českou úpravu označit za disproporční.

³²⁹ ROSENBERG, Leo, GOTTWALD, Peter, SCHWAB, Karl Heinz. Zivilprozessrecht. 18. vydání. C.H. Beck, Mnichov, 2018. s. 300, 301.

³³⁰ Webové stránky komory advokátů při BGH (Rechtsanwaltskammer bei BGH). [cit. 2022-11-23]. Dostupné online: <https://www.rak-bgh.de/die-bgh-anwaltschaft/>

Za nespornou výhodu advokátního procesu považuji vyšší kvalitu podání, která vyhovuje formálním požadavkům kladeným zákonem. Domnívám se, že splnění formálních náležitostí a celková úroveň podaných dovolání bude vyšší v Německu, protože přípuštění advokáta k BGH předchází náročné výběrové řízení a jeho advokátní praxe je omezena pouze na dovolací řízení. Rovněž bude mít lepší představu o pravděpodobnosti úspěchu dovolání a o rozhodovací praxi BGH. V Česku může podat dovolání každý advokát a jedná se spíše o mimořádnou záležitost v rámci jeho výkonu advokacie.

Na druhou stranu však zastoupení specializovaným advokátem jako v německé úpravě nemusí být vždy praktickým řešením. Pokud účastníka zastupuje od prvostupňového řízení jeden advokát, je pravděpodobné a žádoucí, že k němu klient získá důvěru. Tento advokát rovněž celý případ podrobně zná. V Německu však ve fázi před podáním dovolání přijde do věci nový advokát, který musí případ nastudovat. Tím vzniknou účastníkovi i další náklady. Spornou může být i jejich kapacita s ohledem na nízký počet specializovaných advokátů.

Dalším uváděným pozitivem k povinnému zastoupení advokátem je, že advokát rozmluví svému klientovi podání s nízkou šancí na úspěch. S touto tezí však nemohu zcela souhlasit, neboť pokud by byla pravdivá, pak by soudy většině návrhů podaných advokátem měly vyhovět. To se však neděje, což jistě souvisí i s tím, že advokát dostává pouze jednostranné informace od svého klienta, nemusí být tedy schopen kvalitně jeho požadavek posoudit ani sepsat, soudní rozhodnutí je založeno na komplikovanějších principech, které nelze do posledního detailu advokátem předvídat, a může zde hrát roli i ekonomická motivace advokáta k získání klienta.

8. Dovolání jako sjednocovací prostředek judikatury

V obou komparovaných právních úpravách je jednou z hlavních funkcí dovolacích soudů sjednocování judikatury,³³¹ tj. sjednocování interpretace a aplikace jednoduchého práva zejména v souvislosti s posuzováním otázek zásadního právního významu.³³² Podle českého Ústavního soudu by této funkci mělo odpovídat i odůvodnění rozhodnutí dovolacího soudu.³³³

8.1. Nejvyšší soud

NS je uvnitř organizován do senátů, velkých senátů, občanskoprávního a obchodního kolegia a pléna. O dovoláních rozhodují tříčlenné senáty, složené z předsedy senátu a dvou soudců. Pokud však tříčlenný senát dospěje k odlišnému právnímu názoru stran určité hmotněprávní právní otázky, než jaký dosud zaujímal rozhodovací praxe NS, postoupí celou věc velkému senátu. Senát rovněž zdůvodní, proč má za to, že by měla být věc rozhodnuta v rozporu s již vysloveným právním názorem NS.³³⁴ Pokud dojde k jinému právnímu názoru ohledně procesní otázky, postoupí věc pouze tehdy, když jednomyslně shledá zásadní význam řešené otázky.³³⁵

8.1.1. Velký senát

V současnosti se veškeré judikatorní odklony v rámci vrcholného civilního soudnictví dějí prostřednictvím velkého senátu kolegia. Velkému senátu náleží pravomoc sjednocovat judikaturu NS. Pokud by senát věc velkému senátu nepostoupil a ve svém rozhodnutí by se odklonil od judikatury NS, bylo by tím podle Ústavního soudu porušeno právo účastníka řízení na zákonného soudce.³³⁶ Velký senát je v současnosti tvořen předsedou senátu a šestnácti soudci.³³⁷ Rozhoduje ve věcech, které mu postoupí tříčlenný senát ve výše specifikovaných případech.

³³¹ SCHILKEN, Eberhard, BRINKMANN, Moritz. Zivilprozessrecht. 8. přepracované vydání. Vahlen, Mnichov, 2022, s. 302.

³³² Nález Ústavního soudu ze dne 28. 3. 2011, sp. zn. I. ÚS 192/11

³³³ Nález Ústavního soudu ze dne 11. 10. 2022, sp. zn. I. ÚS 766/22

³³⁴ § 20 odst. 1 ZSS

³³⁵ § 20 odst. 2 ZSS

³³⁶ KÜHN, Zdeněk. Prospektivní a retrospektivní působení judikatorních změn. Právní rozhledy, 2011, č. 6, s. 191–197.

³³⁷ Rozvrh práce NS (na dobu od 1. 1. 2023 do 31. 12. 2023) ve znění od 1. 4. 2023. [cit. 2023-04-15]. Dostupné online:

[https://nsoud.cz/judikatura/ns_web.nsf/0/72D919896DAAC0A5C1258983002DCF88/\\$file/Rozvrh%20pr%C3%A1ce%20k%201.4.2023.pdf](https://nsoud.cz/judikatura/ns_web.nsf/0/72D919896DAAC0A5C1258983002DCF88/$file/Rozvrh%20pr%C3%A1ce%20k%201.4.2023.pdf)

8.1.2. Kolegia

U NS působí rovněž občanskoprávní a obchodní kolegium, jehož členy jsou všichni soudci na uvedeném úseku. Kolegium tvoří 51 soudců, přičemž jeho činnost organizuje předseda. Kolegia slouží k lepší organizaci a prezentaci odborné činnosti NS.³³⁸

Stran sjednocování judikatury je klíčovou funkcí kolegia vydávání stanovisek k rozhodovací činnosti soudů ve věcech určitého druhu na základě vyhodnocení pravomocných rozhodnutí soudů. Činí tak na návrh předsedy NS, předsedy kolegia nebo velkého senátu.³³⁹ Kolegium již vydalo více než 50 stanovisek. Jako příklad lze uvést stanovisko NS k posuzování odpovědnosti státu za škodu.³⁴⁰

Dalším důležitým úkolem kolegia je projednávání a výběr rozhodnutí navržených k publikaci ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek. Činí tak na zasedání, kde členové kolegia hlasují o zařazení rozhodnutí do sbírky včetně případné formulace zveřejňované právní věty.

8.1.3. Plénium

Stejně jako kolegium, může i plénium zaujmout stanovisko k určité rozhodovací praxi soudů. Zaujímá stanoviska k otázkám, která se týkají více kolegií nebo jsou mezi nimi sporné. Vzhledem k tomu, že v současnosti jsou u NS zřízena dvě kolegia – občanskoprávní a obchodní kolegium a trestní kolegium, muselo by se jednat o právní otázku související s nimi. Naposledy zaujalo plénium stanovisko v roce 2017, kdy se vyjádřilo k podáním činěným v elektronické podobě a doručování elektronicky vyhotovených písemností soudem, prováděnému prostřednictvím veřejné datové sítě.³⁴¹ Za celou dobu existence NS v dnešní podobě vydalo plénium pět stanovisek.

8.1.4. Uveřejňování rozhodnutí

V současnosti jsou uveřejňována všechna rozhodnutí vydaná NS na webových stránkách NS.³⁴² Vedle toho jsou vybraná rozhodnutí zveřejňována ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, která je vedena od roku 2022 pouze v elektronické podobě. O své rozhodovací činnosti informuje velmi okrajově a úsporně NS i na sociální síti Twitter, kde však na rozdíl od Ústavního soudu není příliš aktivní.

³³⁸ ZEMANOVÁ, Daniela. Zákon o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů. Komentář. 1. vydání. C. H. Beck, Praha, 2022. s. 32.

³³⁹ § 21 ve spojení s § 14 odst. 3 OSŘ

³⁴⁰ Stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 13. 4. 2011, sp. zn. Cpjn 206/2010

³⁴¹ Stanovisko pléna Nejvyššího soudu ze dne 5. 1. 2017, sp. zn. Plsn 1/2015

³⁴² Webové stránky Nejvyššího soudu. Dostupné online: <https://nsoud.cz/>

8.2. Bundesgerichtshof

U BGH působí celkem třináct civilních senátů, jež tvoří šest až osm soudců. O jednotlivých civilních dovolání rozhodují senáty ve složení z předsedy senátu a čtyř soudců.

8.2.1. Velký senát pro civilní věci

Pokud se chce civilní senát BGH ve svém rozhodnutí v posouzení určité právní otázky odchýlit od toho, jak o ni v jiné věci rozhodl jiný civilní senát nebo velký senát pro civilní věci, předloží věc velkému senátu pro civilní věci (*Großer Senat für Zivilsachen*), který následně ve věci rozhodne. Nejprve se však senát s novým právním názorem musí formálně dotázat senátu, který právní otázku posoudil v minulosti odlišně, na to, zda na svém dřívějším posouzení právní otázky trvá. Dotázaný senát usnesením rozhodne o tom, zda na svém právním názoru trvá či nikoliv.³⁴³ Pokud by na něm netrval, nebude věc postoupena velkému senátu. V současnosti je činnost velkého senátu nahrazována neformálními rozhovory mezi dotčenými senáty.³⁴⁴ Velký senát se sestává z prezidenta BGH, který senátu předsedá, a členů, přičemž každý senát je zastoupen svým členem.

8.2.2. Spojený velký senát

Jestliže chce civilní senát rozhodnout o konkrétní právní otázce odlišně od rozhodnutí trestního senátu, velkého trestního senátu nebo spojeného velkého senátu, postoupí věc spojenému velkému senátu (*Vereinigter Großer Senat*), aby o ni sám rozhodnul. Členy spojeného velkého senátu jsou členové velkého civilního senátu, velkého trestního senátu a prezident BGH, který senátu rovněž předsedá.³⁴⁵

8.2.3. Společný senát

V rámci vrcholné justice v Německu působí společný senát nejvyšších soudů (*Gemeinsamer Senat der Obersten Gerichtshöfe*).³⁴⁶ Je zřízen zákonem k zajištění jednotnosti judikatury vrcholných soudů z roku 1968 (*Gesetz zur Wahrung der Einheitlichkeit der Rechtsprechung der obersten Gerichtshöfe des Bundes, RsprEinhG*). Sestává se z prezidentů jednotlivých soudů a předsedů a soudců dotčených senátů. Zasedání řídí nejstarší prezident jednoho z vrcholných soudů.³⁴⁷

³⁴³ § 132 odst. 2, 3 GVG

³⁴⁴ GOTTWALD, Peter. Dovolání podle německého práva. Spolkový soudní dvůr mezi zajišťováním právní jistoty a individuální spravedlností. *Bulletin advokacie*, 2018, č. 1–2. s. 45.

³⁴⁵ § 132 odst. 2, 4, 5 GVG

³⁴⁶ Konkrétně se jedná o pět vrcholných soudů: BGH, Bundesverwaltungsgericht v Lipsku (Spolkový správní soud), Bundesfinanzhof v Mnichově (Spolkový finanční dvůr), Bundesarbeitsgericht v Erfurtu (Spolkový pracovní soud) a Bundessozialgericht v Kasselu (Spolkový sociální soud).

³⁴⁷ § 3 odst. 1, 2 RsprEinhG

Společný senát rozhoduje ve věcech, kdy se senát jednoho z vrcholných soudů chce v řešení určité právní otázky odchýlit od toho, jak stejnou právní otázku vyřešil v odlišné věci jiný z vrcholných soudů nebo přímo společný senát.³⁴⁸ Od roku 2000 vydal pouze čtyři usnesení.

8.2.4. Uveřejňování rozhodnutí

BGH zveřejňuje svá rozhodnutí na svých webových stránkách,³⁴⁹ přičemž přístup k nim je omezen v závislosti na stáří rozhodnutí a zamýšleným naložením s rozhodnutím. Přístup k rozhodnutím, která byla vydána před rokem 2000 a ke všem rozhodnutím, která mají být komerčně využita, je zpoplatněn.

Na svých stránkách BGH rovněž zveřejňuje tiskové zprávy a přehled ústních jednání se stručným shrnutím věci včetně rekapitulace dosavadního řízení. Dále je BGH aktivní na sociální síti Twitter, kde pravidelně informuje o své rozhodovací činnosti a nařízených ústních jednání.

8.3. Srovnání a zhodnocení

Formální mechanismy sjednocování judikatury jsou v obou komparovaných právních úpravách podobné. Pokud se hodlá senát v určité věci odklonit od judikatury, předloží celou věc k rozhodnutí „nadřazenému“ senátu, který je složen ze všech soudců.

Za velmi zdařilé považuji propojení vrcholných soudů Německa ve společném senátu. Mám za to, že je tak lépe dosahováno jednotnosti rozhodování soudů napříč jejich specializacemi.

Přestože má Česko pouze dva vrcholné soudy (Nejvyšší soud a Nejvyšší správní soud), věřím, že by sjednocování judikatury prospělo vytvoření senátu sestávajícího se z představitelů těchto dvou soudů, popřípadě i Ústavního soudu.

NS by se mohl inspirovat způsobem, kterým BGH informuje o své činnosti na svých stránkách a sociálních sítích. Je tím přispíváno k všeobecnému povědomí o jeho rozhodovací činnosti, což má bezesporu kladný vliv na sjednocování judikatury.

Rovněž považuji za přínosné, že oba dovolací soudy svá rozhodnutí zveřejňují na svých webových stránkách. Právnícké časopisy nebo právnícké databáze nezveřejňují vždy celé rozhodnutí, ale pouze jeho části. Proto je praktické, že je zajištěn přístup k autentickým zněním rozhodnutí zdarma (*vyjma rozhodnutí BGH před rokem 2000*). Vzhledem k tomu, že ZPO je zákon z devatenáctého století a starší judikatura BGH může být stále aktuální, považuji za negativní, že se lze ke starším rozhodnutím BGH dostat pouze za poplatek.

³⁴⁸ § 2 odst. 1 RsprEinhG

³⁴⁹ Webové stránky BGH. Dostupné online: https://www.bundesgerichtshof.de/DE/Home/home_node.html

K jednotnějšímu rozhodování soudů nižších stupňů nepochybně přispívají i stanoviska NS, která naopak v německé úpravě absentují. Ve stanoviscích jsou rozebírány právní otázky komplexněji, než se k nim soud vyjadřuje v rámci svého konkrétního rozhodnutí. Za nedostatek stanovisek považují, že plynutím času mohou ztrácet na aktuálnosti.

9. Závěr a úvahy de lege ferenda

Předmětem této diplomové práce bylo představení možných alternativ dovolání pro jeho budoucí podobu v českém právu. Práce rovněž poukazuje na současné nedostatky české úpravy a v mnoha bodech navrhuje inspiraci německým dovoláním.

Jak již bylo zmíněno v úvodu, klíčová je otázka, zda má mít nové dovolání podobu řádného nebo mimořádného opravného prostředku, tedy zda má být dovoláním zpochybňováno pravomocné nebo nepravomocné rozhodnutí. Od zodpovězení této otázky se odvíjí ostatní stavební prvky dovolání. Po zhodnocení všech relevantních aspektů jsem dospěla k závěru, že optimálním řešením je dovolání s povahou řádného opravného prostředku, přičemž by bylo vhodné se inspirovat německou úpravou. Dovoláním by tak mělo být možné napadnout nepravomocné rozhodnutí soudu s tím, že by zároveň došlo k odkladu právní moci a vykonatelnosti do rozhodnutí dovolacího soudu. Považuji za neúčelné, že v současnosti lze dovoláním napadnout pouze pravomocné rozhodnutí, tedy takové, na jehož základě již mohlo být plněno, případně i nařízena exekuce nebo soudní výkon rozhodnutí. Bude-li totiž napadené rozhodnutí dovoláním zrušeno či změněno, mohou účastníkům vzniknout zbytečně náklady související s neúčelně vedeným exekučním řízením nebo řízením o soudním výkonu rozhodnutí. NS je sice oprávněn odložit právní moc a vykonatelnost, a to i bez návrhu, ale mezi jeho rozhodnutím o odkladu a vykonatelností napadeného rozhodnutí již může být vykonávací řízení v pokročilé fázi, s čím souvisí i vznik nákladů řízení účastníkům. Proto nepovažuji současné řešení ohledně odkladu právní moci a vykonatelnosti za dostačující. Rovněž je podle mého názoru problematické, pokud je dovolací soud oprávněn bez návrhu dovolatele odložit právní moc a vykonatelnost rozhodnutí, neboť tím dochází k narušení dispozitivního charakteru sporného řízení.

Nyní se po zahájení dovolacího řízení dostávají obě strany do poměrně nejisté pozice; přestože úspěšný účastník odvolacího řízení disponuje vykonatelným rozhodnutím, nemůže si být jistý, že rozhodnutí nebude zrušeno a on nebude muset poskytnuté plnění vrátet. Proto považuji za vhodnější odložit vykonatelnost a právní moc ze zákona s podáním dovolání, neboť účastníci pak mají postavené na jisto, že se nemají napadeným rozhodnutím řídit. Takovým řešením bude zároveň posílen institut právní moci.

Uzákoněním dovolacího soudu jako soudu třetí instance by pravděpodobně došlo k mírnému prodloužení celého řízení. Mám však za to, že je lepší nepatrně delší dobu čekat na kvalitní a spravedlivé rozhodnutí, než aby byla věc rychle rozhodnuta na úkor spravedlnosti. Odpovědnost za správnost rozhodnutí se tak rozloží mezi více soudců. Nejlepší by samozřejmě bylo, pokud by již prvostupňové rozhodnutí dosahovalo takové kvality a bylo náležitě odůvodněno

tak, že by o své správnosti přesvědčilo i neúspěšného účastníka, který by poté nepodal opravný prostředek. Je však zcela logické, že i soudy jsou omylné a při své rozhodovací praxi generují chyby, k jejichž potírání je nutná existence opravných prostředků.

Jedním z argumentů proti zavedení suspenzivního účinku spojeného s podáním dovolání je, že by účastníci dovolání podávali jen za účelem odkladu právní moci, a nikoliv z důvodu, že by byli přesvědčeni o naplnění dovolacího důvodu. Do jisté míry lze s tímto argumentem souhlasit. Nemyslím si, že je možné podávání takových dovolání zabránit. Bylo by však na místě výrazněji omezit přípustnost, aby bylo takové dovolání v co nejkratší době odmítnuto pro nepřípustnost. Tím by v takových případech bylo řízení prodlouženo jen nepatrně.

Ohledně zmíněného vymezení přípustnosti považuji za zásadní, aby byla přípustnost stanovena dostatečně určitě. Jasné stanovení přípustnosti by přispělo ke snížení diskrece dovolacího soudu stran toho, o jakých konkrétních věcech bude rozhodovat. Zároveň by účastník mohl lépe posoudit, zda má cenu dovolání podávat.

I pokud by zákonodárce nepřistoupil k inspiraci z německé právní úpravy ohledně řádnosti opravného prostředku, mohl by si alespoň vzít za vzor rozhodování o přípustnosti. Považuji za velmi zdařilé, že o přípustnosti dovolání jsou oprávněny rozhodovat dva soudy a že je navíc dovolací soud vázán rozhodnutím odvolacího soudu o přípustnosti. Pro potenciálního dovolatele je takové řešení mnohem předvídatelnější. Nejpozději s doručením písemného vyhotovení rozhodnutí se dovolatel zpravidla seznámí s tím, zda je proti rozhodnutí přípustné dovolání. Rozhodnutí o přípustnosti mu totiž dává vodítko k tomu, zda má jeho dovolání naději na úspěch. Dovolatel tak může lépe zvážit, zda bude investovat své prostředky do podání dovolání.

Rozhodování NS je postaveno na revizním principu. NS nesprávné rozhodnutí odvolacího soudu změní, pokud to stav věci umožňuje. Takový způsob rozhodování považuji za optimální a neshledávám důvod pro jeho změnu nezávisle na tom, zda bude dovolání v budoucnu řádný nebo mimořádný opravný prostředek.

Myslím si, že by dovolací soud měl být vázán rozsahem, ve kterém dovolatel rozhodnutí zpochybnil, ale nikoliv dovolacími důvody, které dovolatel spatřuje. Je tím dána dovolacímu soudu větší diskrece, která může vést k lepšímu sjednocování judikatury a zajištění individuální spravedlnosti. Na druhou stranu by nemělo docházet k situacím, kdy by dovolatel jen zcela *vágně* vymezil dovolací důvody, neboť by počítal s tím, že *jeho práci zastane* dovolací soud. Taktéž by dovolací řízení nemělo ve výsledku být vrchnostenským přezkumem napadeného rozhodnutí.

Co se týče okruhu osob oprávněných k podání dovolání, domnívám se, že by kromě účastníků odvolacího řízení měli mít možnost podat dovolání i vedlejší účastníci. Aby se předešlo pochybám, mělo by uvedené oprávnění vedlejších účastníků být výslovně zakotvené v budoucí

české právní úpravě. Neshledávám žádný relevantní důvod, proč by mělo být vedlejšímu účastníkovi bráněno v podání dovolání, jak je tomu nyní v souladu s rozhodovací praxí NS.

Stran ústního jednání před dovolacím soudem považuji za velmi povedenou úpravu představenou věcným záměrem, neboť je pravděpodobně nadbytečné a neúčelné nařizovat ústní jednání ve věci pokaždé, když nebude dovolání odmítnuto, jak stanoví německá právní úprava. Naopak česká úprava, v níž praxe nařizování ústního jednání absentuje, se připravuje o výhody vyplývající z konání ústního jednání. Jako výhodou ústního jednání lze uvést zvýšení důvěry účastníků ve spravedlivé rozhodnutí, které vychází z toho, že nebude rozhodováno od stolu a účastníci budou mít pocit, že mohou projednávanou věc ovlivnit jinak než pouze sepsáním dovolání. Tím zároveň bude obecně zvýšena důvěra v justici. Dalším pozitivem je, že účastníci dostanou prostor reagovat na právní názor dovolacího soudu, který může být zcela odlišný od názoru předcházejících soudů. Věc tak bude lépe projednána. Dává proto smysl, aby bylo ústní jednání nařízeno, pokud na tom trvají účastníci, soud to považuje za vhodné nebo bude provádět dokazování, jak je navrhováno ve věcném záměru.

Co se týče úpravy lhůt pokládám za užitečné odlišení délky lhůty pro podání dovolání a pro jeho následné odůvodnění, jak je to zavedeno v Německu. Pokud bude české dovolání přijato jako řádný opravný prostředek, bylo by podle mě vhodné, v tomto ohledu německou úpravu převzít. V zájmu kvality dovolání je, aby byla lhůta k jeho odůvodnění stanovena ve větší délce, a proto nemá smysl jí zkracovat. Naopak kratší lhůta k podání dovolání slouží pouze k tomu, aby si účastník rozmyslel, zda je podá. Hlavní výhodou oddělení lhůt spatřuji v tom, že pokud nebude podáno dovolání, nabude rozhodnutí právní moci dříve, než pokud by bylo vyčkáváno na konec delší společné lhůty k podání dovolání včetně jeho náležitého odůvodnění. Uvedeným oddělením tak dochází k posílení právní jistoty účastníků.

Ohledně povinného zastoupení advokátem by měla být v Česku změněna povinnost se nechat zastoupit advokátem platná pouze pro dovolatele. Ač druhé straně zpravidla nic nebrání v tom, aby se též nechala zastoupit advokátem, jedná se o bezdůvodné porušení zásady rovnosti zbraní. Oproti tomu je podle mého německá úprava se speciálními připuštěnými advokáty příliš přísná. Podstatně totiž omezuje možnost dovolatele vybrat si svého zástupce a nutí ho si zvolit pouze jednoho z třiceti osmi připuštěných advokátů. Z toho důvodu nepreferuji zavedení specializovaných advokátů při NS. Nehledě na to je počet advokátů zapsaných v České advokátní komoře podstatně nižší, než počet advokátů působících v Německu. Jako vhodné vylepšení se mi jeví zavedení povinnosti být zastoupen pro všechny účastníky dovolacího řízení. Byla by tím vyrovnána současná disproporce. Rovněž by mohlo být přínosné, kdyby advokáti v seznamu advokátů v rámci zaměření mohli jako zaměření uvést zastupování před dovolacím soudem.

Dovolatel by si tak mohl vybrat zkušeného advokáta, který by sepsal kvalitní dovolání, případně by mu s odkazem na své zkušenosti v dovolacím řízení mohl zkusit podání dovolání vymluvit. Nicméně by dovolatel nebyl tlačěn k výběru nového advokáta, pokud je se svým současným spokojený.

Jednou z funkcí dovolání je sjednocování judikatury. V této souvislosti si myslím si, že současné způsoby, kterými jsou v rámci České republiky prováděny judikatorní odklony, jsou funkční. Není proto potřeba je příliš měnit. Česká právní úprava by se však mohla inspirovat společným senátem tvořeným zástupci vrcholných německých soudů. Takový orgán by mohl být velmi přínosný pro sjednocování judikatury. Rovněž by napravil v současnosti chybějící oficiální dialog mezi nejvyššími soudy a Ústavním soudem. S ohledem na jeho podstatu přesahující civilní proces, by bylo vhodné jej do právního řádu začlenit prostřednictvím novely zákona o soudech a soudcích.

Na úplný závěr bych ráda uvedla, že obě komparované úpravy mají své nesporné klady a zápory. Přestože v diplomové práci vyzdvihuji zejména německou právní úpravu, tak se nemusí jednat o nejlepší řešení pro budoucnost českého dovolání. Záleželo by totiž na tom, jak by dovolání jako řádný opravný prostředek pojal zákonodárce a jak by k němu poté přistupovali soudy, advokáti a další osoby mající vliv na civilní proces. Nezávisle na tom, zda bude přijat nový kodex civilního procesu nebo pouze novela upravující dovolání, je důležité, aby byla zvolena koncepce, která bude z dlouhodobého pohledu vyhovovat potřebám civilního procesu a nebude neustále novelizována.

Ze své podstaty musí být na konci sporného řízení jeden „vítěz“ a jeden „poražený“. Není proto možné, aby právní úprava poskytovala prostor pro uspokojení všech. To ale neznamená, že bychom neměli usilovat o právní úpravu, která nastavuje co nejspravedlivější podmínky pro všechny zúčastněné strany.

Seznam použitých zdrojů

Seznam použité literatury

BÍLKOVÁ, Jana, VLČKOVÁ, Veronika. Lhůty k podání a doplnění dovolání. Bulletin advokacie, 2016, č. 4.

BULÍN, Hynek. Advokát jako nucený zástupce dovolatele v občanském řízení soudním (k výkladu druhé věty § 241 občanského soudního řádu). Bulletin advokacie, 1996, č. 5.

BULÍN, Hynek. Dovolání podle práva československého, německého a francouzského. Orbis, Praha, 1935.

BUREŠ, Jaroslav, DRÁPAL, Ljubomír et al. Občanský soudní řád. Komentář. C. H. Beck, Praha, 2009. ISBN 978-80-7400-107-9.

BUREŠ, Jaroslav, DRÁPAL, Ljubomír. Dovolání podle občanského soudního řádu. C.H. Beck, Praha, 1994. ISBN 80-704-9087-X.

DVOŘÁK, Bohumil. Nad koncepcí dovolání v civilních věcech. Diskuse. Právník, 2018, č. 4.

GOTTWALD, Peter. Dovolání podle německého práva. Spolkový soudní dvůr mezi zajišťováním právní jistoty a individuální spravedlností. Bulletin advokacie, 2018, č. 1–2.

HAMULÁKOVÁ, Klára. Odmítnutí dovolání pro zjevnou bezdůvodnost. Soukromé právo, 2018, č. 5.

JACOBY, Florian. Zivilprozessrecht. 17. vydání. Vahlen, Mnichov, 2020. ISBN 78-3-8006-6259-3.

JIRSA, Jaromír et al. Občanský soudní řád, 3. část: Soudcovský komentář. Wolters Kluwer, Praha, 2023. ISBN 978-80-7676-644-0.

KRÜGER, Wolfgang, RAUSCHER, Thomas et al. Münchener Kommentar zur Zivilprozessordnung: ZPO. 6. vydání. C.H. Beck, Mnichov, 2020. ISBN 978-3-406-74520-1.

KŘIVÁČKOVÁ, Jana, HAMULÁKOVÁ, Klára. Nad nálezem Ústavního soudu o ústavnosti dovolání dle § 237 odst. 1 písm. c) OSŘ a novou právní úpravou dovolacího řízení. Právní rozhledy, 2013, č. 5.

KÜHN, Zdeněk. Prospektivní a retrospektivní působení judikatorních změn. Právní rozhledy, 2011, č. 6.

LAVICKÁ, Petra. K vybraným otázkám vedlejší intervence (vedlejšího účastenství). Bulletin advokacie, 2021, č. 3.

LAVICKÁ, Petra. Vedlejší intervence a opravné prostředky v civilním řízení. Časopis pro právní vědu a praxi, 2019, č. 1.

LAVICKÝ, Petr et al. Moderní civilní proces. Masarykova univerzita, Brno, 2014. ISBN 978-80-210-7601-3.

LAVICKÝ, Petr et al. Občanský soudní řád: Praktický komentář. Wolters Kluwer, Praha, 2016. ISBN 978-80-7478-986-1.

MUSIELAK, Hans-Joachim, VOIT, Wolfgang, BALL, Wolfgang et al. Zivilprozessordnung: ZPO. Kommentar. 20. přepracované vydání. Vahlen, Mnichov, 2023. ISBN 978-3-8006-7015-4.

NESROVNAL, Václav. Inštančný postup vo všeobecnom, osobitne v civilnom súdnictve (Úvaha a námety de lege ferenda). Právny obzor. 1969, č. 5.

POHLMANN, Petra. Zivilprozessrecht. 4. vydání. C. H. Beck, Mnichov, 2020. ISBN 978-3-406-72405-3.

REMĚŠ, Jiří. Praktický úvod do civilního řízení sporného. 1. vydání. C. H. Beck, Praha, 2022. ISBN 978-80-7400-871-9.

ROSENBERG, Leo, GOTTWALD, Peter, SCHWAB, Karl Heinz. Zivilprozessrecht. 18. vydání. C.H. Beck, Mnichov, 2018. ISBN 978-3-406-71085-8.

RUBEŠ, Josef. Dovolání a stížnost pro porušení zákona v občanském soudním řízení. Socialistická zákonost. 1969, č. 1.

SEDLÁČEK, Miroslav, STŘELEČEK, Tomáš. Zastoupení: specifika a kontext. Wolters Kluwer, Praha, 2021. ISBN 978-80-7598-867-6.

SCHILKEN, Eberhard, BRINKMANN, Moritz. Zivilprozessrecht. 8. přepracované vydání. Vahlen, Mnichov, 2022. ISBN 978-3-8006-6564-8.

STANISLAV, Antonín. Úprava dovolání v civilních věcech ve Spolkové republice Německo se zaměřením na přípustnost a důvodnost (část I). Soukromé právo, 2021, č. 2.

SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, DOLEŽÍLEK, Jiří et al. Občanský soudní řád. 3. vydání (1. aktualizace). C. H. Beck, Praha, 2022. ISBN 978-80-7400-828-3.

SVOBODA, Karel, TRNĚNÁ, Klára. Dovolání. C.H. Beck, Praha, 2018. ISBN 978-80-7400-685-2.

SVOBODA, Karel. Opravné prostředky: civilní proces z pohledu účastníka. C.H. Beck, Praha, 2020. ISBN 978-80-7400-774-3.

ŠÍNOVÁ, Renáta, HAMULÁKOVÁ, Klára. Civilní proces: obecná část a sporné řízení. 2. vydání. C.H. Beck, Praha, 2020. ISBN 978-80-7400-787-3.

WINTEROVÁ, Alena, MACKOVÁ, Alena et al. Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací. 9. aktualizované vydání. Leges, Praha, 2018. ISBN 978-80-7502-298-1.

WINTEROVÁ, Alena, MACKOVÁ, Alena, FRINTOVÁ, Dita. Apelace, kasace a revize v civilním procesu. In: PAUKNEROVÁ, Monika, TOMÁŠEK, Michal et al. Nové jevy v právu na počátku 21. století. Karolinum, Praha, 2009. ISBN 978-80-246-1687-2.

WINTEROVÁ, Alena. K opravným prostředkům v civilním řízení. In: LAVICKÝ, Petr (eds.). Současnost a perspektivy českého civilního procesu: Sborník statí. Masarykova univerzita, Brno, 2014. ISBN 978-80-210-7686-0.

WINTEROVÁ, Alena. Třetí instance v civilním řízení ano či ne? Socialistická zákonnost, 1969, č. 1.

ZAHRADNÍKOVÁ, Radka et al. Civilní právo procesní. 3. aktualizované vydání. Aleš Čeněk, Plzeň, 2018. ISBN 978-80-7380-714-6.

ZEMANOVÁ, Daniela. Zákon o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů. Komentář. 1. vydání. C. H. Beck, Praha, 2022. ISBN 978-80-7400-888-7.

Seznam použitých internetových zdrojů

DOBROVOLNÁ, Eva, DVOŘÁK, Bohumil, LAVICKÝ, Petr, PULKRÁBEK, Zdeněk, WINTEROVÁ, Alena. Věcný záměr civilního řádu soudního: Konečné znění 2. verze (2020). Ministerstvo spravedlnosti. Dostupné online:

https://justice.cz/documents/12681/2872506/Věcný+záměr_finální+verze+_prosinec+2020.pdf/83cdd87e-18c5-41e9-948e-8defa2525adb.

Rozvrh práce NS (na dobu od 1. 1. 2023 do 31. 12. 2023) ve znění od 1. 4. 2023. Dostupné online: [https://nsoud.cz/judikatura/ns_web.nsf/0/72D919896DAAC0A5C1258983002DCF88/\\$file/Rozvrh%20pr%C3%A1ce%20k%201.4.2023.pdf](https://nsoud.cz/judikatura/ns_web.nsf/0/72D919896DAAC0A5C1258983002DCF88/$file/Rozvrh%20pr%C3%A1ce%20k%201.4.2023.pdf)

Statistika Spolkové advokátní komory (*Die Bundesrechtsanwaltskammer*) za rok 2022. Dostupné online:

https://www.brak.de/fileadmin/04_fuer_journalisten/statistiken/2022/2022_brak-mg_statistik.pdf

Stránky komory advokátů při BGH (*Rechtsanwaltskammer bei BGH*). Dostupné online: <https://www.rak-bgh.de/die-bgh-anwaltschaft/>

Stručné vyjádření Nejvyššího soudu k věcnému záměru nového civilního řádu soudního. 14. 12. 2017. Dostupné online:

https://www.nsoud.cz/Judikatura/ns_web.nsf/web/Proverejnostamedia~TiskovezpravyNejvyssihosoudu~Uvodni_strucne_vyjadreni_Nejvyssihosoudu_ke_zverejnenemu_vecnemu_zameru_noveho_civilniho_radu_soudniho~?openDocument&lng=CZ

VORWERK, Volkert, WOLF, Christian et al. BeckOK ZPO. Online Kommentar. 48. vydání. C.H. Beck, Mnichov, 2023. Dostupné online: <https://beck-online.beck.de/>

Webové stránky BGH. Dostupné online:

https://www.bundesgerichtshof.de/DE/Home/home_node.html

Webové stránky NS. Dostupné online: <https://nsoud.cz/>

Seznam použitých právních předpisů a jejich zkratk

Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů (Ústava)

Zákon č. 292/2013 Sb., zákon o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů (ZŘS)

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (OSŘ)

Zákon č. 549/1991 Sb., zákon o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů (ZSOP)

Zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 6/2002 Sb., zákon o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů (ZSS), ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (OZ)

Bundesrechtsanwaltsordnung ze dne 1. 8. 1959, BGBl. I S. 565, ve znění pozdějších předpisů (zákon o advokacii, BRAO)

Bürgerliches Gesetzbuch ze dne 18. 8. 1896, RGBl. S. 195, ve znění pozdějších předpisů (občanský zákoník, BGB)

Deutsches Richtergesetz ze dne 19. 4. 1972, BGBl. I S. 713, ve znění pozdějších předpisů (zákon o soudcích, DRiG)

Gerichtsverfassungsgesetz ze dne 9. 5. 1975, BGBl. I S. 1077, ve znění pozdějších předpisů (zákon o soudech, GVG)

Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit ze dne 17. 12. 2008, BGBl. I S. 2586, 2587, ve znění pozdějších předpisů (zákon o řízeních ve rodinných a nesporných věcech, FamFG)

Gesetz über Rechtsberatung und Vertretung für Bürger mit geringem Einkommen ze dne 18. 6. 1980, BGBl. I S. 689, ve znění pozdějších předpisů (zákon o právní pomoci, BerHG)

Gesetz zur Wahrung der Einheitlichkeit der Rechtsprechung der obersten Gerichtshöfe des Bundes ze dne 19. 6. 1968, BGBl. I S. 661, ve znění pozdějších předpisů (zákon k zajištění jednotnosti judikatury vrcholných soudů, RsprEinhG)

Grundgesetz ze dne 23. 5. 1949, BGBl. I S. 968, ve znění pozdějších předpisů (základní zákon, Ústava, GG)

Rechtspflegengesetz ze dne 5. 11. 1969, BGBl. I S. 2065, ve znění pozdějších předpisů (zákon o vyšších soudních úřednících, RPfLG)

Strafgesetzbuch ze dne 10. 3. 1987, BGBl. I S. 945, 1160, ve znění pozdějších předpisů (trestní zákoník, StGB)

Strafprozeßordnung ze dne 7. 4. 1987, BGBl. I S. 1074, 1319, ve znění pozdějších předpisů (trestní procesní řád, StPO)

Zivilprozessordnung, ze dne 12. 9. 1950, BGBl. I S. 533, ve znění pozdějších předpisů (civilní procesní řád, ZPO)

Gesetz über die Vergütung der Rechtsanwältinnen und Rechtsanwälte ze dne 5. 5. 2004, BGBl. I S. 610, ve znění pozdějších předpisů (advokátní tarif, RVG)

Seznam použité judikatury a ostatních zdrojů

Nález Ústavního soudu ze dne 11. 10. 2022, sp. zn. I. ÚS 766/22.

Nález Ústavního soudu ze dne 13. 9. 1995, Pl. ÚS 7/95.

Nález Ústavního soudu ze dne 21. 2. 2012, sp. zn. Pl. ÚS 29/11.

Nález Ústavního soudu ze dne 23. 3. 2021, sp. zn. IV. ÚS 2659/20.

Nález Ústavního soudu ze dne 23. 8. 2017, sp. zn. III. ÚS 3425/16.

Nález Ústavního soudu ze dne 28. 3. 2011, sp. zn. I. ÚS 192/11.

Nález Ústavního soudu ze dne 6. 11. 2003, sp. zn. III. ÚS 150/03.

Sdělení Ústavního soudu o stanovisku pléna Ústavního soudu ze dne 28. 11. 2017, sp. zn. Pl. ÚS-st. 45/16 k ústavní konformitě odmítnutí dovolání v občanském soudním řízení a k nepřipustnosti ústavní stížnosti proti předchozím rozhodnutím o procesních prostředcích k ochraně práva, neobsahuje-li dovolání vymezení předpokladů přípustnosti.

Usnesení Ústavního soudu ze dne 9. 7. 2019, sp. zn. I. ÚS 3410/17.

Usnesení Ústavního soudu ze dne 18. 6. 2001, sp. zn. IV. ÚS 101/01.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. 1. 2023, sp. zn. 31 Cdo 2273/2022.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 2. 2016, sp. zn. 25 Cdo 878/2014.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 3. 1999, sp. zn. 22 Cdo 1156/98.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 1. 2023, sp. zn. 22 Cdo 2258/2021.

Stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 13. 4. 2011, sp. zn. Cpjn 206/2010.

Stanovisko pléna Nejvyššího soudu ze dne 5. 1. 2017, sp. zn. Plsn 1/2015.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 1. 2. 2017, sp. zn. 32 Cdo 5585/2016.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. 4. 1997, sp. zn. 2 Cdon 1199/96.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. 6. 2014, sp. zn. 28 Cdo 4260/2013.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. 6. 2007, sp. zn. 20 Cdo 1374/2006.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. 8. 2004, sp. zn. 29 Odo 696/2004.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 7. 2013, sp. zn. 29 Cdo 1301/2013.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 6. 2017, sp. zn. 25 Cdo 3305/2016.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 10. 2003, sp. zn. 30 Cdo 1923/2003.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 11. 2017, sp. zn. 27 Cdo 5003/2017.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 12. 2021, sp. zn. 29 Cdo 2876/2021.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 10. 2001, sp. zn. 21 Cdo 1701/2001.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 9. 1997, sp. zn. 2 Cdon 1339/96.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 3. 2014, sp. zn. 23 Cdo 4417/2013.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 5. 1999, sp. zn. 26 Cdo 1121/99.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 5. 2004, sp. zn. 20 Cdo 638/2003.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 5. 2015, sp. zn. 30 Cdo 5196/2014.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 6. 2022, sp. zn. 29 Odo 425/2002.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 8. 2013, sp. zn. 29 NSČR 55/2013.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 1. 1999, sp. zn. 20 Cdo 1638/98.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 1. 2009, sp. zn. 25 Cdo 534/2007.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 8. 2017, sp. zn. 29 Cdo 78/2016.

Zpráva Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 16. 12. 1974, sp. zn. Plsf 2/74.

Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 15. 8. 1995, sp. zn. 6 Cdo 114/94.

Rozsudek BGH ze dne 19. 6. 1986, sp. zn. VII ZB 20/85.

Rozsudek BGH ze dne 15. 6. 1998, sp. zn. II ZR 318/96.

Rozsudek BGH ze dne 24. 6. 1999, sp. zn. I ZR 164/97.

Usnesení BGH ze dne 19. 8. 2020, sp. zn. IV ZR 122/20.

Usnesení BGH ze dne 17. 1. 1991, sp. zn. VII ZB 13/90.

Komparace civilního dovolání v české a německé právní úpravě

Abstrakt

Cílem této diplomové práce je deskripce a následná komparace civilního dovolání v české a německé právní úpravě, a to zejména v souvislosti s připravovanou rekonstrukcí civilního procesu v Česku. Dovolání je opravný prostředek, jehož cílem je přezkoumání napadeného rozhodnutí dovolacím soudem po právní stránce. Funkcí dovolání je sjednocování judikatury a zajištění individuální spravedlnosti v konkrétních případech. V Česku je dovolání koncipováno jako mimořádný opravný prostředek, zatímco v Německu je dovolání zakotveno jako řádný opravný prostředek. Od tohoto rozdílu se odvíjí většina stavebních prvků dovolání.

Práce je rozdělena do úvodu, sedmi kapitol a závěru včetně autorčiných návrhů *de lege ferenda*. Jednotlivé kapitoly začínají obecným úvodem o tématu kapitoly, pokračují popsáním konkrétního prvku dovolání v české právní úpravě a německé právní úpravě a jsou zakončeny jeho komparací a hodnocením autorky. Podkapitoly zabývající se českou právní úpravou navíc obsahují návrhy *de lege ferenda*, zejména z věcného záměru civilního soudního řádu.

V první kapitole jsou nejprve obecně definovány modely opravných řízení a poté popsány systémy opravných prostředků v obou právních úpravách. Dále se kapitola zabývá povahou dovolání, rozsahem, ve kterém dovolací soud napadené rozhodnutí přezkoumává, a konkrétními rozhodnutími, která soudy v souvislosti s podaným dovoláním vydávají. Druhá kapitola pojednává o přípustnosti dovolání, přičemž vymezuje kritéria přípustnosti a který soud o přípustnosti rozhoduje. Podkapitola o německé právní úpravě je doplněna o speciální institut skokového dovolání a stížnosti proti nepřipuštění. Třetí kapitola popisuje dovolací důvod v obou právních úpravách a vázanost soudu uplatněným dovolacím důvodem. Ve čtvrté kapitole se autorka zabývá ústním jednáním před dovolacím soudem a jeho přínosem pro dovolací řízení. Popisuje, zda a případně jak často dovolací soud v komparovaných právních úpravách nařizuje ústní jednání. Pátá kapitola se soustředí na úpravu lhůt souvisejících s dovolacím řízením a způsob jejich počítání. Šestá kapitola se věnuje zastoupení před dovolacím soudem, zejména povinnému zastoupení advokátem pro dovolací řízení. V rámci sedmé kapitoly je popsán způsob přijímání rozhodnutí při zamýšlených judikatorních odklonech senátu dovolacího soudu a způsob zveřejňování rozhodnutí dovolacího soudu.

V závěru autorka nastiňuje ze svého pohledu optimální úpravu dovolání na základě provedené komparace obou právních úprav z hlediska koncepčních prvků z jednotlivých kapitol.

Klíčová slova: dovolání, opravné prostředky, civilní proces

Comparison of Czech and German legal regulation of appellate review

Abstract

The purpose of the master's thesis is to describe and subsequently compare the appellate review in the civil procedure in the Czech and German legal regulations, namely in the light of the upcoming recodification of civil procedure in the Czech Republic. The appellate review is a remedial measure which aims to review the challenged decision of the appellate court from the legal point of view. The role of the appellate review is to unify case law and to ensure justice in individual cases. While in the Czech Republic the appellate review is conceived as an extraordinary remedial measure, in Germany it is a regular legal remedy. This difference determines most of the elements of the appellate review.

The thesis is composed of an introduction, seven chapters and a conclusion, including the author's *de lege ferenda* suggestions. The chapters first introduce the topic, continue with a description of a particular element of the appellate review in the Czech and German legislation, and conclude with a comparison and evaluation of the author. The subchapters addressing the Czech legal regulation also contains *de lege ferenda* suggestions, particularly with respect to the substantive intent of the Code of Civil Procedure.

Chapter One first defines the models of remedial procedures in general and then describes the system of remedial measures in the two legal systems. This chapter also examines the nature of the appellate review, the extent to which the court of final appeal reviews the contested decision, and the specific decisions made by the courts in relation to the appellate review filed. Chapter Two deals with the admissibility of the appellate review. It sets out the admissibility criteria and the way in which the court deciding on admissibility is selected. The subchapter on German legal regulation also covers the special institute of the leapfrog appellate review and the complaint against non-admission. Chapter Three gives a description of the grounds of the appellate review in both legal systems and the court's obligation to adhere to the grounds of the appellate review. In Chapter Four the author looks into the oral hearing before the court of final appeal and its contribution to the appellate review procedure. She describes whether and, if so, how often an oral hearing is ordered by the court of final appeal in the legal systems compared. Chapter Five focuses on legal regulation of time limits in the appellate review procedure and on the method of their calculation. Chapter Six elaborates on the representation before the court of final appeal, especially the mandatory representation by an attorney-at-law in the appellate review procedure. Chapter Seven outlines the way of decision-making in the case of intended overruling of the panel of the court of final appeal and the method of publication of the court of final appeal's decisions.

In the conclusion, the author outlines a legal regulation that in her view would be optimal, based on the conducted comparison of the two legal systems in terms of core elements covered by the chapters.

Klíčová slova: appellate review, remedial measures, civil procedure